

VÝVOJ OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY

2021

Obyvatelstvo

Praha, 3. 10. 2022

Kód publikace: 130069-22

Č. j.: CSU-011568/2022-61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: Mgr. Michaela Němečková, e-mail: michaela.nemeckova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

Vývoj obyvatelstva v roce 2021 – shrnutí	4
1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu.....	8
2 Sňatečnost.....	19
3 Rozvodovost.....	29
4 Porodnost	37
5 Úmrtnost	50
6 Migrace	67

Vývoj obyvatelstva v roce 2021 – shrnutí

Počínaje rokem 2021 demografická statistika obyvatel České republiky nově vychází z výsledků¹ sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2021. Podle bilance demografických událostí navazující na stav zjištěný sčítáním měla populace Česka na počátku roku 2021 necelých 10,495 milionu bydlících obyvatel s registrovaným pobytem v ČR. Během roku 2021 jejich počet vzrostl o 21,9 tisíce na 10,517 milionu. O přírůstek se zasloužilo kladné saldo zahraničního stěhování, které dosáhlo 50 tisíc osob a bylo nejvyšší od roku 2009. Oproti tomu přirozenou měnou Česko obyvatele výrazně ztratilo – pokles o 28,1 tisíce představoval nejhlubší přirozený úbytek populace od roku 1919.

Demografický vývoj byl v roce 2021, podobně jako v roce 2020, nemalou měrou ovlivněn probíhajícími epidemiemi onemocnění covid-19. Počet zemřelých byl rekordně vysoký (139,9 tisíce), nejvyšší od konce druhé světové války. Měsíční počty dosahovaly nejvýše během prvního čtvrtletí roku, výrazně nadprůměrné byly ale také v posledních dvou měsících roku. Druhým rokem v řadě se zkrátila očekávaná průměrná délka života (naděje dožití). Poměrně nízký zůstal i přes mírný meziroční nárůst počet uzavřených manželství (46,8 tisíce). Počet živě narozených dětí, navzdory pokračujícímu úbytku žen v reprodukčním věku, po třech letech poklesu v roce 2021 vzrostl (o 1,6 tisíce na 111,8 tisíce). Úroveň plodnosti se vyšplhala, poprvé znovu po třiceti letech, nad 1,8 dítěte na jednu ženu².

V průběhu roku 2021 celkový přírůstek populace České republiky dosáhl 21 871 osob³ a byl v rámci období posledních deseti let průměrně vysoký. Počet obyvatel České republiky podle výsledků sčítání 2021 a navazující bilance na konci roku činil 10 516 707. Do dětské složky (0–14 let) se řadilo 1 693 408 obyvatel (16,1 %), do skupiny osob produktivního věku 15–64 let 6 654 190 obyvatel (63,3 %) a k seniorům ve věku 65 let či více 2 169 109 osob (20,6 %). Zastoupení jednotlivých hlavních věkových skupin se po celé poslední desetiletí postupně měnilo ve směru klesajícího podílu osob 15–64letých a naopak rostoucí váhy dětí a zejména seniorů (na počátku roku 2012 hlavní skupiny rozdělovaly populaci v poměru 14,7:69,1:16,2). Pokračující stárnutí populace dokládaly také zvyšující se hodnoty dalších ukazatelů věkového složení: průměrný věk obyvatel ČR se zvýšil na 42,8 let (za posledních deset let o 1,7 roku), věkový medián na 43,8 let (oproti počátku roku 2012 o 3,7 roku vyšší) a index stáří na 128 seniorů ve věku 65 a více let na 100 dětí do 15 let věku (o deset let dříve připadlo na 100 dětí 110 seniorů). Zhoršil se i tzv. index ekonomické závislosti, relace mezi počtem osob ve věku 20–64 let na straně jedné a počtem osob ve věku 0–19 či 65 a více let na straně druhé, a to z 56 k 1. 1. 2012 na 71 k 31. 12. 2021.

Výsledky nového sčítání lidu potvrdily, že za posledních deset let v obyvatelstvu Česka ve věku 15 a více let poklesl podíl osob ženatých/vdaných – mezi 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021 o 3,7 p. b. na 45,5 % – a to na vrub vzestupu podílu osob rodinného stavu svobodný/svobodná a rozvedený/rozvedená, který se zvýšil pro svobodné o 2,4 p. b. na 32,3 % a pro rozvedené o 1,6 p. b. na 14,0 %. Zastoupení osob ovdovělých se přitom v desetiletém horizontu příliš nezměnilo (na konci 2021 bylo 8,2%, o 0,3 p. b. nižší než na počátku roku 2012). Nejvýrazněji se proměnilo složení obyvatel podle rodinného stavu ve věkových skupinách 35–39 a 40–44 let, ve kterých se podíl svobodných zvýšil u mužů o 20 p. b., u žen o 19 resp. 17 p. b. a naopak

¹ Výsledky sčítání jsou k dispozici na www.scitani.cz a ve výstupech Veřejné databáze ČSÚ na <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=33475>. (Upozornění: Na rozdíl od každoroční demografické statistiky, prezentované v této publikaci, založené na trvalém/dlouhodobém pobytu jsou výsledky sčítání zpracovány výhradně za obvykle bydlící obyvatelstvo.)

² Růst úhrnné plodnosti podpořily i nové – nižší – stavy obyvatel zjištěné sčítáním. Souvislost mezi vyšším počtem dětí a protiepidemickými opatřeními, resp. specifícností doby poznamenané pandemií, nelze ze statistických dat vyhodnotit/přesně určit.

³ Celkový přírůstek populace za rok 2021 ve výši 21 871 osob neodpovídá rozdílu početních stavů k 31. 12. roku 2020 a 2021 (viz tab. A), neboť stav populace z roku 2020 ještě navazuje na výsledky sčítání z roku 2011, zatímco stavy z roku 2021 (počáteční i koncový, z nichž celkový přírůstek vychází) již reflektují výsledky sčítání 2021.

váha osob žijících v manželství poklesla u mužů o 14 resp. 12 p. b. a u žen o 11 p. b. V ženské části populace byly významné i změny v seniorském věku (pokles zastoupení ovdovělých ve věkových skupinách 70–74 a 75–79 až o 10 p. b.).

Tab. A Počet a struktura obyvatel, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
	Počet obyvatel						
Celkem obyvatel	10 505 445	10 578 820	10 610 055	10 649 800	10 693 939	10 701 777	10 516 707
Pohlaví: muži	5 158 210	5 200 687	5 219 791	5 244 194	5 271 996	5 275 103	5 183 775
ženy	5 347 235	5 378 133	5 390 264	5 405 606	5 421 943	5 426 674	5 332 932
Věk: 0–14	1 541 241	1 647 275	1 670 677	1 693 060	1 710 202	1 719 741	1 693 408
15–64	7 262 768	6 942 623	6 899 195	6 870 123	6 852 107	6 823 714	6 654 190
65+	1 701 436	1 988 922	2 040 183	2 086 617	2 131 630	2 158 322	2 169 109
Rodinný stav: svobodní/é	4 226 286	4 429 596	4 471 927	4 515 573	4 559 236	4 607 152	4 545 727
z toho ve věku 15+	2 685 045	2 782 321	2 801 250	2 822 513	2 849 034	2 887 411	2 852 319
ženatí/vdané	4 410 023	4 211 817	4 191 750	4 181 867	4 176 185	4 136 315	4 013 689
rozvedení/é	1 106 577	1 193 417	1 206 605	1 216 171	1 225 451	1 229 316	1 233 987
ovdovělí/é	762 559	743 990	739 773	736 189	733 067	728 994	723 304
	Ukazatele složení obyvatel podle věku a podle rodinného stavu						
Podíl věkové skupiny (%): 0–14	14,7	15,6	15,7	15,9	16,0	16,1	16,1
15–64	69,1	65,6	65,0	64,5	64,1	63,8	63,3
65+	16,2	18,8	19,2	19,6	19,9	20,2	20,6
Průměrný věk	41,1	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6	42,8
Věkový medián	40,1	41,9	42,3	42,6	43,0	43,3	43,8
Index stáří ¹⁾	110,4	120,7	122,1	123,2	124,6	125,5	128,1
Index ekonomické závislosti ²⁾	56,3	63,2	64,8	66,3	67,8	69,0	71,0
Podíl (%) v populaci 15+: svobodní/é	30,0	31,2	31,3	31,5	31,7	32,1	32,3
ženatí/vdané	49,2	47,2	46,9	46,7	46,5	46,1	45,5
rozvedení/é	12,3	13,4	13,5	13,6	13,6	13,7	14,0
ovdovělí/é	8,5	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1	8,2

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Do manželství v roce 2021 vstoupilo 46 778 párů snoubenců, sice o 1,4 tisíce více než v roce 2020, ale méně než v letech 2015–2019, kdy se roční úhrny nově uzavřených manželství pohybovaly mezi 48,2 a 54,9 tisíci. Za nízkým počtem sňatků pravděpodobně stála přetrvávající pandemie covidu-19 a na ni navazující protiepidemická opatření. Sňatky byly tradičně koncentrovány do období června až září, kdy se jich každý měsíc konalo více než 7,5 tisíce, vůbec nejvíce v srpnu (8 664). Naopak celkově nejméně jich bylo v lednu (758). Meziročně mírně vyšší byla v roce 2021 i úroveň sňatečnosti, ani v tomto případě však nedosahovala úrovně z let 2015–2019. Při zachování intenzit sňatečnosti svobodných z roku 2021 by do prvního manželství před 50. rokem věku vstoupilo 54,4 % mužů a 63,7 % žen, podobně jako v roce 2014, ale o 5 resp. 4 p. b. méně než při zachování intenzit z roku 2019, které byly v posledním desetiletém období nejvyšší. Průměrný věk mužů a žen při vstupu do jejich prvního manželství v roce 2021 meziročně mírně poklesl na 32,6 let u mužů a 30,3 let u žen. Ve srovnání se situací před deseti lety (v roce 2012) byl ale vyšší, u mužů o 0,3 roku a u žen o 0,7 let. Další sňatek by při mírách sňatečnosti rozvedených z roku 2021 uzavřelo 42,5 % rozvedených mužů a 42,0 % rozvedených žen. I zde šlo o čísla vyšší než v roce 2020, avšak nižší než v letech 2018 a 2019.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2021 rozvedeno 21 107 manželství, o 0,6 tisíce méně než v roce 2020 a nejméně od počátku století. Podíl rozvodů druhého či vyššího pořadí zůstal na úrovni jedné pětiny. V 60,9 % rozvodů (nejvyšší podíl za posledních šestnáct let) šlo o rozvod manželství, ve

kterém žilo (žily) nezletilé dítě (děti). Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2021 by rozvodem skončilo 39,7 % manželství, meziročně o 0,8 p. b. méně a nejméně od počátku 21. století; v letech 2012–2019 to bylo 45–48 %. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu se meziročně o 0,1 roku snížila na 13,6 let, ve srovnání s rokem 2012 však byla o 0,8 roku delší.

Tab. B Pohyb obyvatel, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Absolutní počty						
Živě narození	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793
Zemřelí	108 189	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	139 891
z toho do 1 roku věku	285	317	304	292	288	249	246
Sňatky	45 206	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	46 778
Rozvody	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107
Přistěhovalí	30 298	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661	69 201
Vystěhovalí	20 005	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734	19 232
Přirozený přírůstek	387	4 913	2 962	1 116	-131	-19 089	-28 098
Přírůstek stěhováním	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969
Celkový přírůstek	10 680	24 977	31 235	39 745	44 139	7 838	21 871
Sřední stav obyvatel (tis.)	10 509,3	10 565,3	10 589,5	10 626,4	10 669,3	10 700,2	10 500,9
	Na 1 000 obyvatel středního stavu						
Živě narození	10,3	10,7	10,8	10,7	10,5	10,3	10,6
Zemřelí	10,3	10,2	10,5	10,6	10,5	12,1	13,3
Sňatky	4,3	4,8	5,0	5,1	5,1	4,2	4,5
Rozvody	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,0	2,0
Přistěhovalí	2,9	3,5	4,3	5,5	6,1	5,2	6,6
Vystěhovalí	1,9	1,7	1,7	1,8	2,0	2,7	1,8
Přirozený přírůstek	0,0	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8	-2,7
Přírůstek stěhováním	1,0	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5	4,8
Celkový přírůstek	1,0	2,4	2,9	3,7	4,1	0,7	2,1

Během roku 2021 se živě narodilo 111 793 dětí, o 1,6 tisíce více než v předchozím roce, čímž došlo k přerušení dosavadního tříletého klesajícího vývoje. Za nárůstem stál vyšší počet druhorozených dětí (meziročně o 5 %), oproti tomu prvorozených a dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí dále ubylo (o 1 %). Podíl dětí narozených mimo manželství stagnoval na hodnotě 48,5 %. Intenzita plodnosti se po tříleté stagnaci na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu vyšplhala až na 1,83 a byla tak nejvyšší za posledních třicet let. Průměrný věk matek při narození dítěte se dále zvýšil na 30,4 let, za posledních deset let již o 0,7 let.

Počet zemřelých byl v roce 2021 rekordně vysoký. Celkem zemřelo 139 891 obyvatel Česka, nejvíce od konce druhé světové války, ve srovnání s průměrem let 2015–2019 o čtvrtinu více. K výraznému meziročnímu nárůstu došlo podruhé v řadě (v roce 2021 o 10,6 tisíce, resp. o 8 %, v roce 2020 to bylo o 16,9 tisíce, resp. o 15 %). Nejvíce úmrtí bylo v roce 2021 zaznamenáno v březnu (16,8 tisíce) a lednu (16,2 tisíce), výrazně nadprůměrné (o 39–44 % oproti průměrným počtům z let 2015–2019) byly také počty úmrtí v únoru, listopadu a prosinci. V třídění do pětiletých věkových skupin byl největší počet zemřelých v úhrnném pohledu u 75–79letých, stejně tak u mužů, zatímco zemřelých žen bylo nejvíce 85–89letých. Děti mladších jednoho roku zemřelo celkem 246, kojenecká úmrtnost činila 2,2 ‰ (historicky nejméně). Naděje dožití při narození druhým rokem v řadě meziročně poklesla (u mužů za dva roky celkem o 2,2 let, u žen o 1,6 let), když pro rok 2021 dosáhla u mužů na 74,1 let a u žen na 80,5 let. Nejčastějšími příčinami smrti byly v roce 2021 tradičně nemoci oběhové soustavy (47,9 tisíce zemřelých resp. 34,2 %) a novotvary (27,7 tisíce; 19,8 %), třetí největší skupinu, stejně jako v roce 2020, představovali zemřelí na covid-19 (25,5 tisíce). V roce 2021 přitom váha covidu-19 jako základní příčiny úmrtí meziročně výrazně vzrostla – z 8,2 % v roce 2020 na 18,2 % v roce 2021.

Zahraniční stěhování mělo v roce 2021 kladnou bilanci ve výši 49 969 osob, meziročně o 23,0 tisíce vyšší a nejvyšší od roku 2009. Do České republiky se ze zahraničí přistěhovalo 69 201 osob (o 13,5 tisíce více než v roce 2020) a naopak 19 232 osob se do zahraničí vystěhovalo (meziročně o 9,5 tisíce méně). Kladné saldo bylo nejvyšší, stejně jako v předchozích letech, s občany Ukrajiny (28,4 tisíce), s velkým odstupem následovala hodnota bilance zahraničního stěhování s občany Ruska (2,7 tisíce) a Slovenska (1,9 tisíce). Meziročně vyšší byl v roce 2021 také objem vnitřní migrace, který vzrostl o 16,2 tisíce na 248 149 registrovaných změn obce trvalého pobytu (u cizinců rovněž přechodného pobytu na dobu delší než 90 dnů).

Tab. C Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tabulková prvosňatečnost - muži (%)	53,2	56,2	57,6	58,8	59,0	51,9	54,4
- ženy (%)	60,6	64,3	65,4	66,9	67,5	60,8	63,7
Průměrný věk při 1. sňatku - muži	32,3	32,2	32,2	32,2	32,1	32,6	32,6
- ženy	29,6	29,9	29,8	29,8	29,8	30,4	30,3
Úhrnná rozvodovost (%)	44,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6	39,7
Průměrná délka manželství při rozvodu (roky)	12,8	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7	13,6
Úhrnná plodnost	1,45	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	27,9	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5	28,8
Čistá míra reprodukce	0,70	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83	0,89
Podíl živě narozených mimo manželství (%)	43,4	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
Naděje dožití při narození - muži	75,0	76,0	76,0	76,1	76,3	75,3	74,1
- ženy	81,0	81,8	81,8	81,9	82,1	81,4	80,5
Kojenecká úmrtnost (‰)	2,6	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,2

1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu

V průběhu roku 2021 se počet obyvatel České republiky rozrostl o 21,9 tisíce z 10,495 milionu na 10,517 milionu⁴. Nejvíce obyvatel připadalo v rámci pětiletých věkových skupin poprvé do věku 45–49 let, početně nejslabší (vyjma seniorů) zůstala druhým rokem skupina 20–24letých. Zastoupení jednotlivých hlavních věkových skupin se dále měnilo ve směru klesajícího podílu osob 15–64letých a naopak rostoucí váhy dětí a zejména seniorů. Obyvatelstvo i přes zhoršené úmrtnostní podmínky dále stárlo, což se projevilo v meziročním růstu průměrného věku a indexů závislosti. Výsledky nového sčítání lidu potvrdily, že za posledních deset let poklesl podíl osob ženatých či vdaných a naopak vzrostl podíl svobodných a rozvedených.

Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2021 (SLDB 2021) a navazující bilance obyvatel měla na konci roku 2021 Česká republika 10 516 707 obyvatel. Zpřesněním údajů o velikosti populace došlo mezi koncem roku 2020 a začátkem roku 2021 ke snížení počtu obyvatel o 206,9 tisíce⁵. Kromě úbytku v roce 2013 (o 3,7 tisíce osob) obyvatelstvo ve sledovaném desetiletém období (mezi počátkem roku 2012⁶ a koncem roku 2021) meziročně rostlo, nejvíce v letech 2018 a 2019 (relativně o 0,4 %, absolutně o 39,7 a 44,1 tisíce osob). Během roku 2021 růst populace pokračoval, kdy se od stavu 1. 1. 2021 obyvatelstvo do konce roku rozrostlo o 21 871 osob (o 0,2 %).

Tab. 1.1 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Věková skupina, pohlaví	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Celkem (tis.)	10 505,4	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9	10 701,8	10 516,7
v tom: - muži	5 158,2	5 200,7	5 219,8	5 244,2	5 272,0	5 275,1	5 183,8
- ženy	5 347,2	5 378,1	5 390,3	5 405,6	5 421,9	5 426,7	5 332,9
Muži (tis.) ve věku: 0–14	790,9	844,6	856,5	867,7	876,3	880,9	866,9
15–64	3 675,8	3 526,3	3 508,8	3 499,6	3 497,7	3 484,7	3 404,1
65+	691,5	829,7	854,4	876,9	898,0	909,5	912,8
Ženy (tis.) ve věku: 0–14	750,3	802,6	814,1	825,4	833,9	838,8	826,5
15–64	3 586,9	3 416,3	3 390,4	3 370,5	3 354,4	3 339,0	3 250,1
65+	1 010,0	1 159,2	1 185,8	1 209,8	1 233,7	1 248,9	1 256,3
Počet mužů na 100 žen: celkem	96	97	97	97	97	97	97
ve věku: 0–14	105	105	105	105	105	105	105
15–64	102	103	103	104	104	104	105
65+	68	72	72	72	73	73	73
Převaha žen nad muži od věku	53	57	58	59 ¹⁾	58	58	59

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Ženy početně převyšovaly muže nepřetržitě od věku 59 let, mírně více žen než mužů bylo ale i ve věku 57 let.

Složení obyvatel České republiky podle pohlaví se v úhrnném pohledu podstatně nemění. Tradičně mírně převažují ženy, na konci roku 2021 představovala ženská část populace 50,7 % (5,33 milionu obyvatel), zatímco mužská 49,3 % (5,18 milionu osob). V absolutním vyjádření bylo žen o 149,2 tisíce více než mužů.

⁴ Počáteční i koncový stav pro rok 2021 vychází z výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2021 a navazující bilance demografických událostí.

⁵ Změna početního stavu populace mezi roky 2020 a 2021 je odrazem nasazení nových stavů (počtů obyvatel podle pohlaví, věku a rodinného stavu) k 1. 1. 2021 vycházejících ze sčítání 2021. Tyto nové stavy budou základem pro veškeré bilance počtu obyvatel po následujících deset let (tak jako výsledky sčítání 2011 daly základ pro bilance stavu obyvatel v letech 2011–2020). Nasazení nového stavu po sčítání vždy znamená „zlom“ v časové řadě, projevující se snížením celkového počtu obyvatel. Hlavní příčinou je neúplná evidence vystěhování do zahraničí (která nadhodnocuje počet obyvatel odvozený v intercenzálním období bilancí), svůj vliv mohou hrát i případně změny v metodice sčítání resp. definici populace (blíže na <https://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2022/08/1804220708.pdf>).

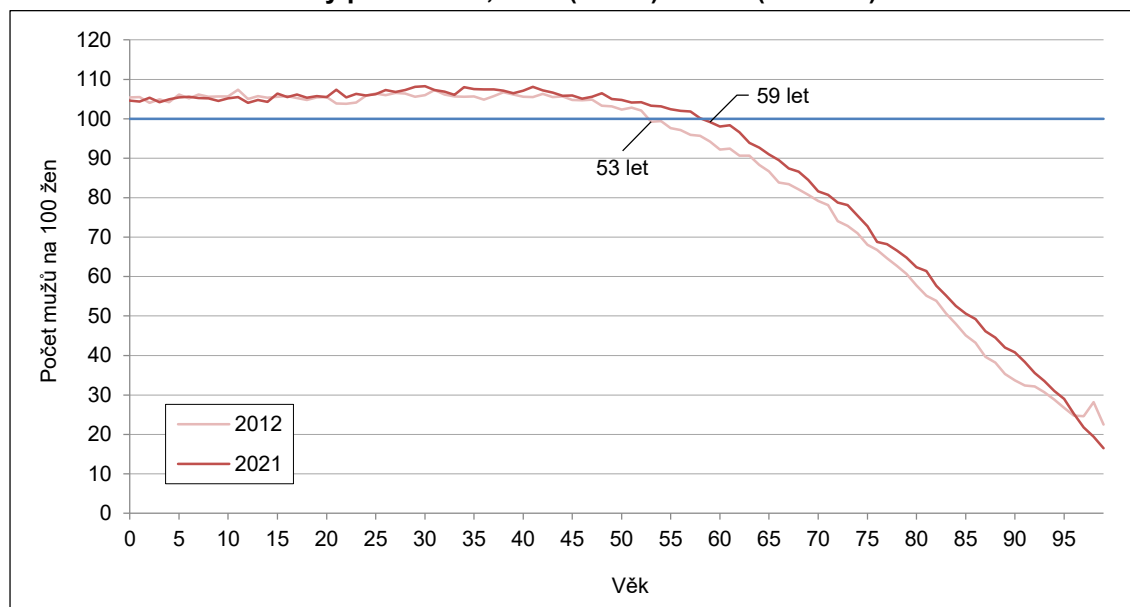
⁶ Aby bylo pokryto celé analyzované desetileté období 2012–2021, byl jako výchozí bod v textu i tabulkách používán počáteční stav roku 2012.

Index maskulinity, který vyjadřuje, kolik mužů připadá na sto žen, již třetím rokem v řadě stagnoval na hodnotě 97,2, zatímco v předcházejících letech posledního desetiletí mírně rostl (z úrovně 96,5 na počátku roku 2012).

Převaha žen však neplatí ve všech věkových skupinách, v mladších naopak převažují muži. Při narození se poměr pohlaví (tzv. sekundární index maskulinity) v Česku v období 2012–2021, podobě jako obecně ve vyspělých zemích, pohyboval v rozmezí od 104 (v roce 2020) do 106 (v roce 2014). S narůstajícím věkem se v důsledku vyšší úrovně úmrtnosti mužů početní rozdíl mezi pohlavími stírá a ve starších věcích již převládají ženy (obr. 1.1). Na začátku roku 2012 bylo více žen než mužů od věku 53 let, v průběhu posledního desetiletí se tento bod obratu posunul do staršího věku, přičemž rychlejší byl nárůst v první polovině dekády, zatímco v posledních letech spíše stagnoval (tab. 1.1). Na konci roku 2021 převyšovaly ženy početně muže až od věku 59 let výše. Posun početní převahy žen do vyššího věku a zvyšování indexu maskulinity ve starších věcích v čase je výsledkem zejména mírně rychlejšího snižování úmrtnosti u mužů oproti ženám, částečně se na něm podílí i vyšší zastoupení mužů v saldu zahraniční migrace. Ve věkové skupině 65–74 let mezi začátkem roku 2012 a koncem roku 2021 vzrostl index z 80 na 83 mužů na sto žen, ve věku 75–84 let z 60 na 65, u 85–94letých z 39 na 44. Mírně rostoucí trend měl index v letech 2012–2020 i v nejstarší věkové skupině 95+ (nárůst z 26 na 28); na konci roku 2021 byl poměr mužů a žen tohoto věku mírně nižší (24) než v roce 2012 (26), a to vlivem zpřesnění počtu obyvatel sčítáním z roku 2021.

Obr. 1.1 Index maskulinity podle věku, 2012 (k 1. 1.) a 2021 (k 31. 12.)

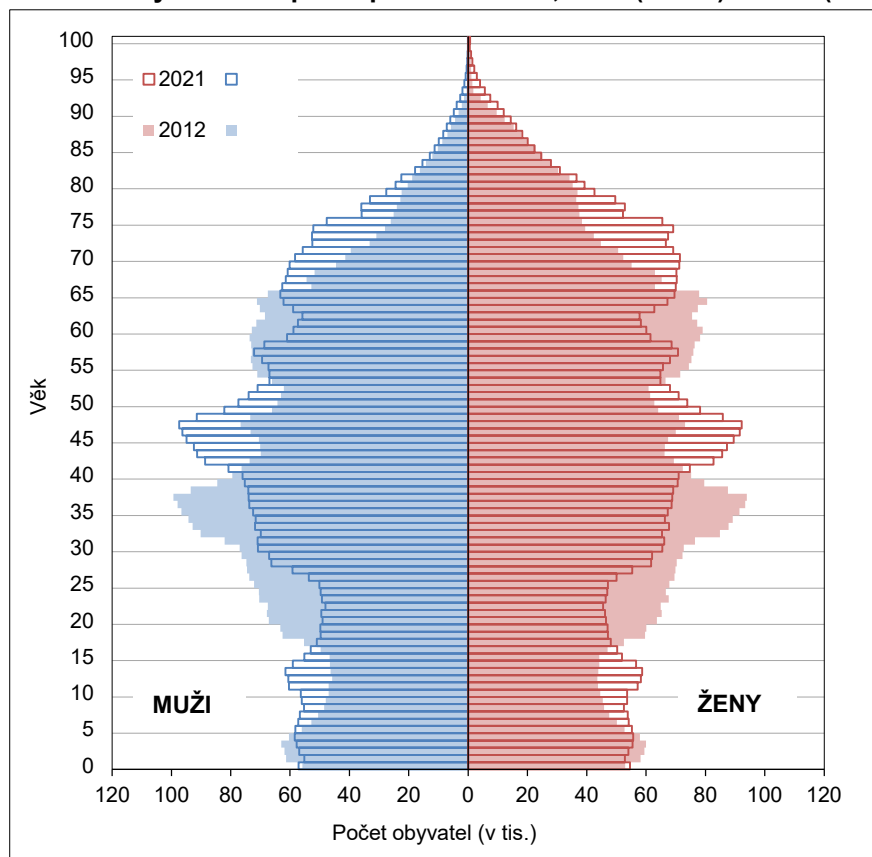
Věkové složení obyvatel

Věková struktura populace je formována nesterjně početnými generacemi osob jednotlivých ročníků narození (kromě vlivu úmrtnosti ve vyšším věku jde zejména o důsledek kolísavého vývoje porodnosti), což ovlivňuje následně i její vývoj. Početně nejsilnější generace v ČR aktuálně představují osoby narozené v 70. letech 20. století, konkrétně v letech 1973 až 1979⁷. Na začátku sledovaného období, 1. 1. 2012, šlo o osoby ve věku 32–38 let (s maximem ve věku 37 let), v roce 2021 pak ve věku 42 až 48 let (obr. 1.2). Další silně početnou skupinu populace představují osoby narozené v letech bezprostředně po skončení druhé světové války až do poloviny 50. let 20. století, které převážně právě v průběhu analyzované dekády vstupovaly do (v demografickém pojetí) seniorské kategorie. Naopak početně nejslabší generace (pomineme-li nejstarší seniory) zahrnují osoby narozené v 2. polovině 90. let 20. století a na počátku století 21., které v roce 2021

⁷ Vůbec nejpočetnější generací je od svého počátku až dodnes ročník 1974, ke kterému na konci roku 2021 patřilo bezmála 190 tisíc obyvatel Česka (pro srovnání početně nejslabší ročník 1999 čítal necelých 94 tisíc osob).

dosahovaly věku 18 až 25 let. Ročník 1999, kdy se v ČR narodilo historicky nejméně dětí, představovaly osoby 22leté. Ve srovnání se sousedními ročníky byly v roce 2021 početně slabší i osoby 59–63leté (v roce 2012 šlo o osoby 49–53leté), když v pozadí tohoto „zářezu“ ve věkové pyramidě je snížení plodnosti v ČR po přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství v roce 1957.

Obr. 1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2012 (k 1. 1.) a 2021 (k 31. 12.)

V demografické statistice je populace v základním členění dělena do tří hlavních věkových skupin – dětské (0–14 let), produktivní (15–64 let) a seniorské (65 a více let), popř. je místo věkové hranice 14/15 let použita hranice 19/20 let (s ohledem na delší dobu studia). Početnost všech tří složek obyvatelstva v čase ovlivňuje zejména velikost jednotlivých generací a přesouvání osob různě silných, resp. slabých ročníků do vyššího věku. U dětské složky skládající se pouze z patnácti kohort je vliv velikosti populace (nově) narozených dětí největší. V případě produktivní složky působí na její velikost více i saldo zahraniční migrace a částečně také již úmrtnost. Ta pak hraje klíčovou roli pro složku seniorskou.

Dětská složka populace (0–14 let) nepřerušeně početně přibývá od roku 2008⁸, přesto však zůstává z hlavních věkových skupin nejméně početnou (tab. 1.2). Na konci roku 2021 bylo dětí mladších 15 let celkem 1 693 408 a ty tvořily 16,1 % všech obyvatel (o 1,4 p. b. více než na počátku roku 2012). V průběhu roku 2021 (od 1. 1. do 31. 12.) v populaci Česka přibylo 9,0 tisíce dětí tohoto věku. Za poslední desetiletí rostla dětská složka meziročně nejvíce v letech 2014–2017 (průměrně o 1,4 %, s maximem +1,5 % v roce 2014), od roku 2017 však meziroční přírůstky klesaly a 0,5% navýšení za rok 2021 představovalo nejmenší přírůstek za sledované období.

⁸ Snížení početního stavu osob ve věku 0–14 let mezi 31. 12. 2020 a 31. 12. 2021 o 35,4 tisíce (viz tab. 1.2) bylo způsobeno aktualizací stavu obyvatel v návaznosti na výsledky sčítání 2021. V průběhu roku 2021 (mezi stavem k 1. 1. a 31. 12.) zůstal rostoucí trend zachován.

Tab. 1.2 Věkové složení obyvatel, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Věková skupina	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Počet obyvatel (tis.) celkem	10 505,4	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9	10 701,8	10 516,7
v tom ve věku: 0–9	1 088,4	1 148,0	1 145,9	1 139,1	1 132,2	1 124,2	1 111,2
10–19	994,0	957,9	987,0	1 021,3	1 056,0	1 086,0	1 085,5
20–29	1 392,7	1 239,3	1 202,8	1 167,0	1 134,9	1 098,8	1 049,6
30–39	1 765,4	1 579,1	1 541,8	1 512,2	1 485,1	1 472,2	1 400,0
40–49	1 424,6	1 627,3	1 676,0	1 724,4	1 762,7	1 775,9	1 730,1
50–59	1 395,3	1 326,3	1 317,9	1 320,2	1 339,7	1 360,8	1 371,7
60–69	1 338,9	1 403,3	1 383,1	1 358,9	1 330,5	1 297,9	1 259,2
70–79	709,9	872,7	928,2	973,8	1 011,6	1 038,4	1 058,3
80–89	359,2	367,9	368,4	371,4	377,1	382,6	386,8
90+	37,2	56,9	59,0	61,5	64,0	64,9	64,3
Počet obyvatel (tis.) ve věku: 0–14	1 541,2	1 647,3	1 670,7	1 693,1	1 710,2	1 719,7	1 693,4
15–64	7 262,8	6 942,6	6 899,2	6 870,1	6 852,1	6 823,7	6 654,2
65+	1 701,4	1 988,9	2 040,2	2 086,6	2 131,6	2 158,3	2 169,1
Podíl věkové skupiny (%): ¹⁾ 0–14	14,7	15,6	15,7	15,9	16,0	16,1	16,1
15–64	69,1	65,6	65,0	64,5	64,1	63,8	63,3
65+	16,2	18,8	19,2	19,6	19,9	20,2	20,6

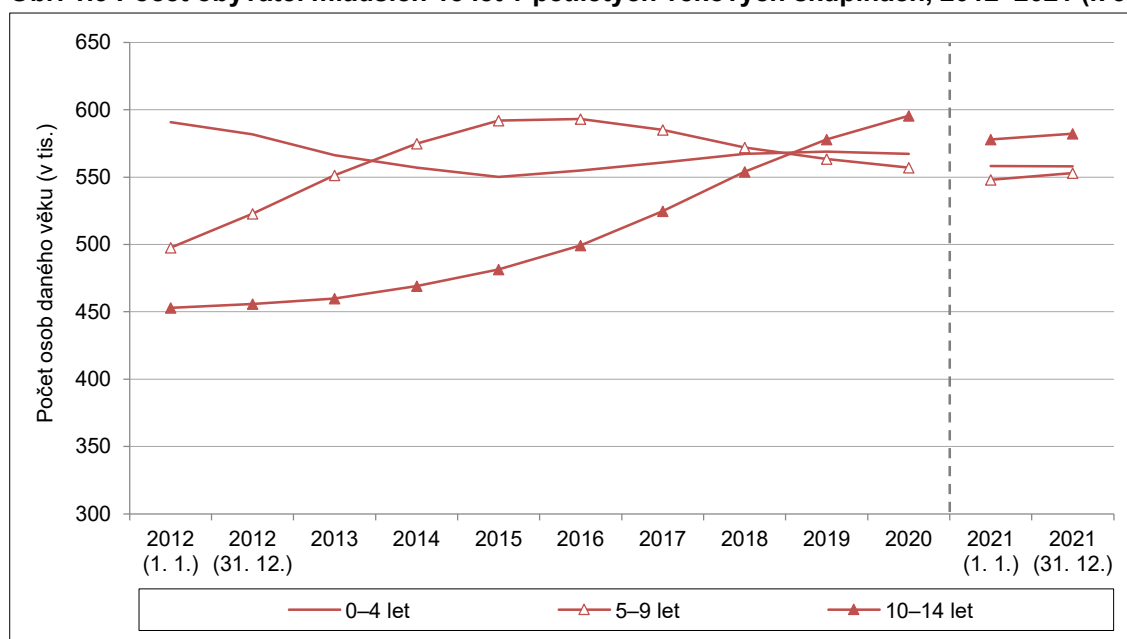
* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Pozn.: Podrobná věková struktura obyvatel ČR je dostupná v tabulce Věkové složení obyvatel ve Veřejné databázi na

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afz=statistiky#katalog=33156.

Obr. 1.3 Počet obyvatel mladších 15 let v pětiletých věkových skupinách, 2012–2021 (k 31. 12.)

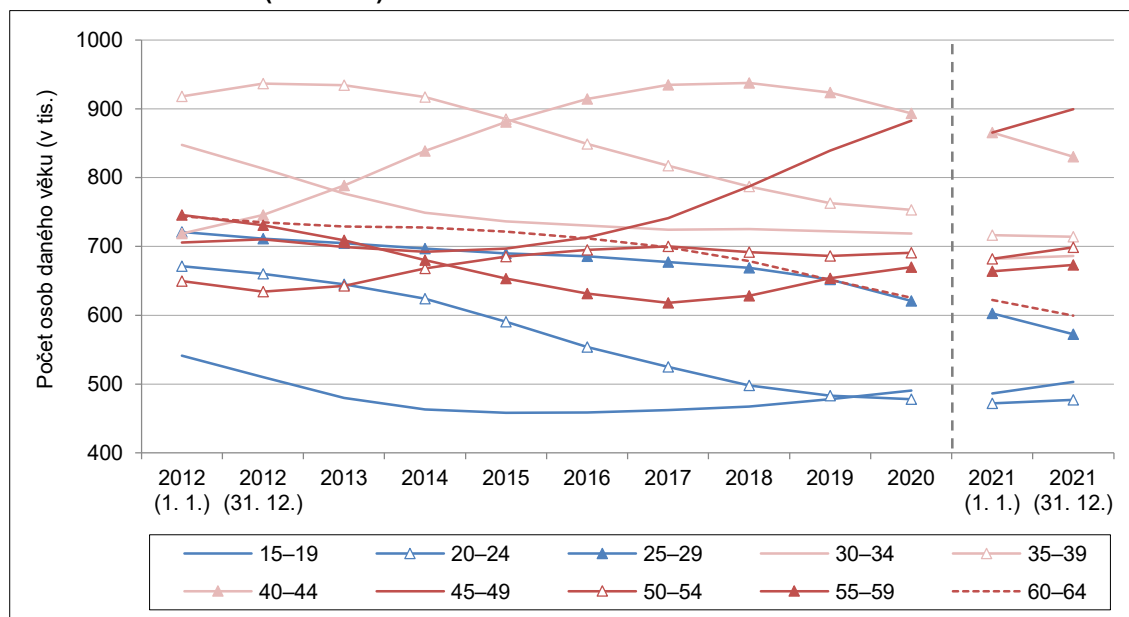
Vlivem vývoje porodnosti⁹ se v čase dětská složka, rozložená do pětiletých věkových skupin, postupně ve své struktuře měnila. Na počátku roku 2012 byla početně výrazně nejsilnější nejmladší skupina 0–4letých dětí (590,7 tisíce), zahrnující čtyři nejsilnější generace 21. století, ročníky 2007–2010. Děti mladších 5 let bylo tehdy o 93,0 tisíce více než 5–9letých a o 137,8 tisíce více než 10–14letých. Od roku 2014 do roku 2018 představovaly nejsilnější věkovou skupinu děti ve věku 5–9 let, od roku 2019 pak 10–14letí s tím, jak

⁹ Od počátku století rostoucí počet živě narozených dětí vrcholil v období let 2007–2010 (maximum 119 570 v roce 2008), poté se skokově snížil, když mezi lety 2010 a 2011 poklesl ze 117 tis. na 109 tis. V letech 2014–2021 se počty narozených pohybovaly od 110 do 114 tis. (max. v letech 2017 a 2018).

se nejsilnější ročníky narozených postupně přesouvaly do staršího věku (obr. 1.3). Na konci roku 2021 bylo podle výsledků nového sčítání a návazné bilance v populaci Česka 582,2 tisíce dětí ve věku 10–14 let, 558,1 tisíce dětí ve věku 0–4 roky a 553,1 tisíce dětí ve věku 5–9 let (tj. o 24,1 tisíce méně než 10–14letých). Tři pětileté věkové skupiny dětské složky jsou si tak aktuálně, resp. poslední čtyři roky, početně blízké. V důsledku přechodu na výsledky nového sčítání meziročně klesla velikost všech tří věkových skupin¹⁰, při srovnání počátečního a koncového stavu 2021 věková skupina 5–9letých a 10–14letých mírně vzrostla, 0–4letých spíše stagnovala.

Produktivní složka obyvatelstva vymezená věkovým rozpětím 15–64 let představovala v roce 2021 celkem 63,3 % populace ČR, přičemž její podíl nepřetržitě klesá již od roku 2007, ve srovnání se stavem k 1. 1. 2012 byl nižší o 5,9 p. b., meziročně poklesl o 0,5 p. b. Absolutně spadalo k 31. 12. 2021 do složky 6 654 190 osob, oproti stavu k 1. 1. 2021 o 4,4 tisíce méně. Počet obyvatel ve věku 15–64 let klesá každoročně od roku 2009, meziroční úbytky se nicméně od roku 2012 zvolna snižují: v roce 2012 poklesla složka o 1,0 %, v roce 2016 o 0,8 %, v roce 2020 jen o 0,4 % a v posledním sledovaném roce (mezi 1. 1. a 31. 12.) o 0,1 %. Snižování počtu osob v produktivním věku v poslední dekádě souviselo s přesouváním jednotlivých generací do vyššího věku, kdy tuto hlavní věkovou skupinu opouštěly početně silné generace narozených v době druhé světové války a krátce po jejím skončení, a naopak ji během sledovaných let doplňovaly slabé generace narozených v 90. letech 20. století a prvních letech nového tisíciletí. Za poklesem osob v produktivním věku mezi lety 2020 a 2021 stálo také zpřesnění údajů o početním stavu obyvatel prostřednictvím sčítání¹¹.

Obr. 1.4 Počet obyvatel v produktivní složce 15–64 let v pětiletých věkových skupinách, 2012–2021 (k 31. 12.)

Z pohledu pětiletých věkových skupin se nejpočetněji zastoupenou (nejen v rámci věkové skupiny 15–64 let, ale i celé populace) stala v roce 2021 poprvé věková skupina osob 45–49 let (po šestiletém růstu), když do ní na konci roku spadalo 899,6 tisíce osob. Vystřídala tak na pomyslném žebříčku doposud (od roku 2016 do roku 2020) dominující skupinu osob ve věku 40–44 let s tím, jak se do ní postupně přesunuly nejsilnější generace (ze 70. let 20. století). Populace 40–44letých početně klesla třetím rokem v řadě, na konci roku 2021 se v ní nacházelo 830,5 tisíce osob. Jako nejslabší věková skupina produktivního věku zůstala druhým rokem skupina 20–24letých (477,0 tisíce osob), zatímco v letech 2012–2019 jí byla skupina 15–19 let.

¹⁰ Nejvíce při srovnání koncového stavu roku 2020 a počátečního stavu roku 2021 poklesla skupina 10–14letých (rozdíl 17,5 tis. osob, resp. 3 %), u věkových skupin 0–4 a 5–9 let byl pokles mírně nižší (o 2 %).

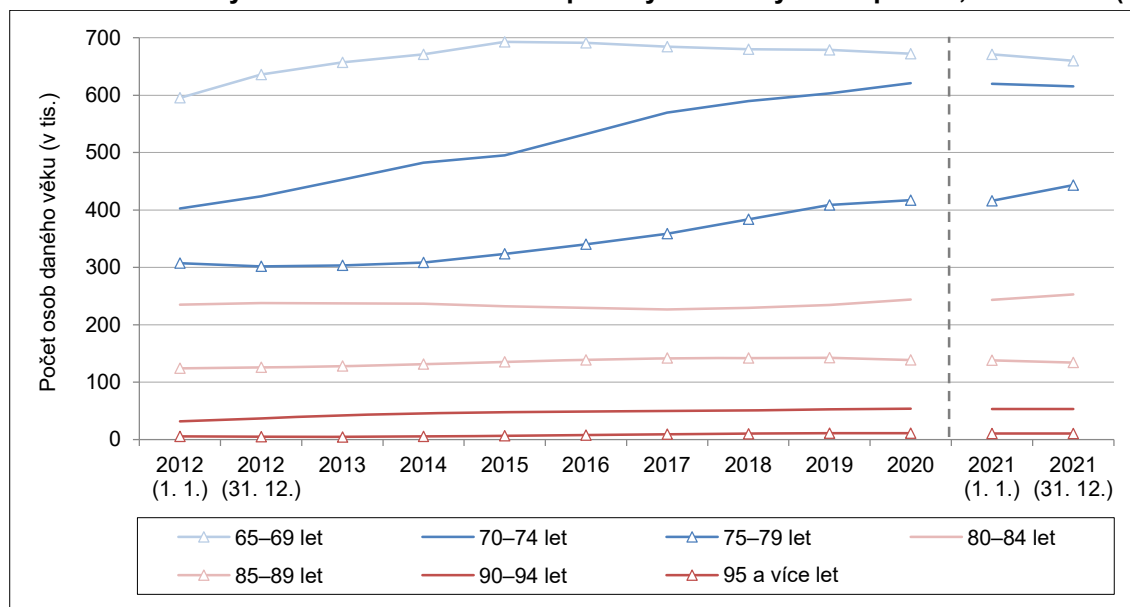
¹¹ Rozdíl mezi koncovým stavem roku 2020 a počátečním stavem roku 2021 představoval 165,1 tis. osob.

Během roku 2021 relativně nejvíce početně vzrostla skupina 45–49letých (o 4 %), druhý nejvyšší (3%) byl přírůstek obyvatel ve věkové skupině 15–19 let (narození v roce 2006 nahradili ročník 2001 dožívající se věku 20 let). Naopak nejvíce se během posledního roku snížila početnost skupiny osob ve věku 25–29 let (o 5 %), dále ve věku 40–44 let a 60–64 let (shodně o 4 %); ve všech těchto skupinách klesal počet obyvatel i v předchozích letech (obr. 1.4). V rámci celé sledované dekády zaznamenala největší relativní růst již zmiňovaná věková skupina 45–49letých, naopak pokles věková skupina 20–24 let, do které se přesunuly historicky početně nejslabší generace narozených v 90. letech minulého století.

Seniorská složka populace (osob ve věku 65 a více let) se v průběhu posledního desetiletí měnila ze všech tří hlavních věkových skupin nejdynamičtěji (tab. 1.2). V roce 2021 představovala pětinu – 20,6 % všech obyvatel, ve srovnání s počátkem roku 2012 to bylo o 4,4 p. b. více. Meziročně došlo k nárůstu zastoupení této nejstarší věkové skupiny o 0,5 p. b. Celkem bylo ve věku 65 či více let na konci roku 2021 podle bilance ČSÚ 2 169 109 obyvatel ČR¹², ve srovnání se stavem k 1. 1. 2021 o 1,3 tisíce více. Za posledních deset let zaznamenala složka největší navýšení (o 4 %) v roce 2012, kdy do seniorského věku vstoupila početně silná generace narozených v roce 1947, následně se její meziroční tempo růstu mírně snižovalo (v letech 2013–2017 rostla o 3 % ročně, v letech 2018–2019 o 2 % ročně), výrazněji pak pokleslo v letech 2020 a 2021 v důsledku epidemie covidu-19 a jeho vlivu na úmrtnost. 0,8% nárůst seniorské populace v průběhu roku 2021 (rozdíl stavů k 1. 1. a 31. 12.) tak byl nejnižší za celou dekádu.

Obr. 1.5 Počet obyvatel seniorského věku v pětiletých věkových skupinách, 2012–2021 (k 31. 12.)

Optikou pětiletých věkových skupin zůstává tou nejsilnější nejmladší seniorská skupina 65–69letých osob, přestože její početnost po výrazném růstu v letech 2005–2015 naopak od roku 2016 mírně klesá (obr. 1.5). Lidé ve věku 65–69 let dlouhodobě tvoří zhruba třetinu všech seniorů (659,7 tisíce osob na konci roku 2021; 30,4 % ze seniorské složky). V každé další starší věkové skupině je pak počet obyvatel, vlivem s věkem rostoucí úmrtnosti, nižší. Rozdíl mezi počtem osob v sousedních pětiletých věkových skupinách je však i zde poplatný historickému vývoji porodnosti. Od roku 2010 (mírněji již od roku 2008) do roku 2020, kdy se válečné generace začaly přesouvat přes hranici 70 let věku, výrazně rostla skupina osob ve věku 70–74 let. Posledních šest let se tak plynule snižuje rozdíl mezi touto a nejmladší seniorskou skupinou (v roce 2021 rozdíl o 44,5 tisíce osob, zatímco o šest let dříve byl téměř 200tisícový). Na konci roku 2021 bylo 70–74letých obyvatel Česka 615,2 tisíce (28,4 % ze seniorské složky). Za rok 2021 (od počátku do konce roku)

¹² Ve srovnání s více než 2% úbytkem u dětské a produktivní složky představovala aktualizace stavů po promítnutí výsledků sčítání 2021 u seniorské složky nejméně výraznou změnu – její stav mezi koncem roku 2020 a počátkem roku 2021 poklesl pouze o 6,5 tis. resp. o 0,3 %.

však tato skupina mírně poklesla (o 1 %), když se silný poválečný ročník 1946 přesunul do ještě vyšší věkové skupiny 75–79letých. Právě ta v roce 2021 narostla nejvíce v rámci seniorské složky, o 7 % (absolutně o 27,1 tisíce na 443,1 tisíce). Druhý nejvyšší (4%) byl za rok 2021 přírůstek ve věkové skupině 80–84 let, kde narození v roce 1941 nahradili ročník 1936 (dožívající se 85 let). Vyšší počet obyvatel zaznamenaly na konci roku 2021 (oproti počátku roku) také věkové skupiny 90–94 a 95+, naopak počet osob poklesl, kromě dvou nejmladších seniorských skupin, také ve věku 85–89 let (o 3 %).

Z pohledu celého sledovaného desetiletí relativně nejvýrazněji v rámci pětiletých věkových skupin u seniorů posílila skupina osob ve věku 95 a více let (koncový stav z roku 2021 byl o 89 % vyšší než počáteční stav z roku 2012, absolutně jejich počet vzrostl o 5,0 tisíce). Slabé ročníky narozených za 1. světové války postupně nahradily následující silnější poválečné generace z 20. let 20. století, navíc se díky zlepšování úmrtnostních poměrů dožívá vyššího věku stále větší část obyvatelstva. Procentuální zastoupení skupiny 95letých a starších v seniorské populaci však zůstává nízké (0,5 % v roce 2021). Vysoký byl přírůstek obyvatel také ve věkové skupině 90–94 let (o 70 %, absolutně o 22,1 tisíce mezi lety 2012 a 2021) a pak v již zmíněných skupinách 70–74 let (o 53 %, absolutně o 212,4 tisíce) a 75–79 let (o 44 %; o 135,9 tisíce). Ostatní seniorské věkové skupiny během posledních deset let narostly výrazně méně (o 8–11 %).

Vývoj ukazatelů věkového složení

Pokračující růst seniorské složky, její početní převahy nad dětskou složkou a početní redukce obyvatelstva v produktivním věku přispívají k postupnému stárnutí populace, které je možné dokumentovat příslušnými ukazateli věkového složení (tab. 1.3). Průměrný věk obyvatel České republiky, plynule rostoucí od počátku 80. let 20. století, se v roce 2021 meziročně zvýšil o dvě desetiny roku na 42,8 let. Během poslední dekády, od počátku roku 2012, narostl o necelé dva roky – u mužů i u žen shodně o 1,7 roku. Rozdíl mezi průměrným věkem mužů a žen se ve sledovaném období pohyboval v rozmezí 2,8 až 2,9 roku. V roce 2021 činil průměrný věk mužů 41,1 let a žen 44,0 let (rozdíl 2,9 roku). Věkový medián, který rozděluje populaci na dvě stejně početné části, se během let 2012–2021 zvýšil více než průměrný věk obyvatel, a to ze 40,1 na 43,8 let, tj. o 3,7 roku. Od roku 2016 věkový medián převyšuje průměrný věk obyvatel (v roce 2021 o 1,0 roku). Zároveň se u mediánu více snížil rozdíl mezi pohlavími, když na začátku roku 2012 byl u žen vyšší o 3,0 roku, na konci roku 2021 pak rozdíl činil 2,6 roku. Polovina mužů byla mladších, resp. starších, než 42,5 let, zatímco populaci žen rozděloval na polovinu věk 45,1 let.

Tab. 1.3 Ukazatele věkového složení, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Průměrný věk - celkem	41,1	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6	42,8
- muži	39,6	40,6	40,8	40,9	41,1	41,1	41,3
- ženy	42,5	43,4	43,6	43,7	43,9	44,0	44,2
Věkový medián - celkem	40,1	41,9	42,3	42,6	43,0	43,3	43,8
- muži	38,7	40,8	41,1	41,4	41,8	42,0	42,5
- ženy	41,7	43,2	43,5	43,9	44,2	44,5	45,1
Index stáří ¹⁾	110,4	120,7	122,1	123,2	124,6	125,5	128,1
Index ekonomické závislosti ²⁾	56,3	63,2	64,8	66,3	67,8	69,0	71,0
z toho: 65+ let / 20–64 let	25,3	30,7	31,7	32,6	33,4	34,1	35,3
0–19 let / 20–64 let	31,0	32,5	33,1	33,7	34,3	34,9	35,7

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Stárnutí populace se odráží také ve vývoji indexů, které popisují vzájemný početní vztah jednotlivých věkových skupin. Index stáří, který porovnává početnost závislých složek obyvatelstva (seniorské a dětské), vzrostl mezi krajními sledovanými roky desetiletí z úrovně 110 na 128 seniorů ve věku 65 a více let připadajících na 100 dětí ve věku 0–14 let. Hranici sto seniorů na sto dětí překročil ukazatel poprvé v roce

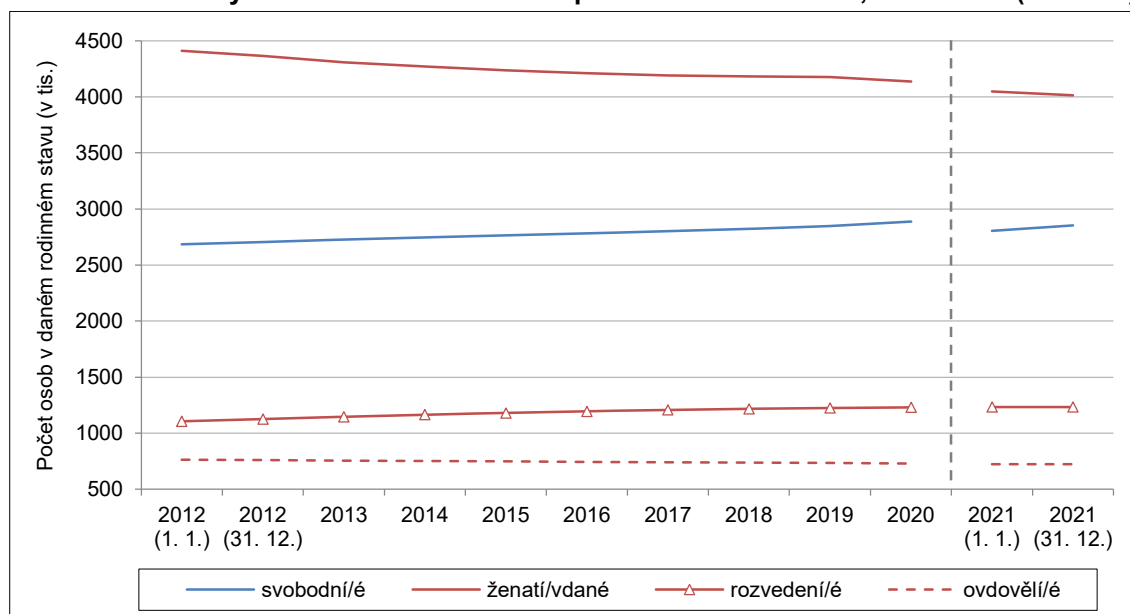

2006, jeho hodnoty se však zvyšují nepřetržitě již od poloviny 80. let 20. století, kdy byly na úrovni zhruba 50 seniorů na 100 dětí. Nepřerušeně rostly v poslední dekádě také hodnoty indexu ekonomické závislosti, který porovnává početní vztah složek populace obecně označovaných jako neproduktivní (0–19 a 65+ let) a ekonomicky produktivní (20–64 let)¹³. Mezi počátečním stavem roku 2012 a koncovým stavem roku 2021 (tab. 1.3) se index plynule zvýšil z 56 na 71 osob mimo produktivní věk na 100 osob v produktivním věku. Růst indexu závislosti byl odrazem zejména vývoje početnosti seniorské složky, jež v relaci k počtu osob v produktivním věku významně rostla, mezi roky 2012 a 2021 z 25 na 35 osob ve věku 65 a více let na sto osob 20–64letých (relativně o 39 %). Od roku 2013 ale roste i počet 0–19letých na sto 20–64letých (z 31 osob v roce 2013 na 36 osob v roce 2021, relativně o 15 %).

Složení obyvatel podle rodinného stavu

Proměna skladby obyvatel podle rodinného stavu¹⁴ i v roce 2021 pokračovala ve směru dlouhodobých trendů. Ač po roce 2013, s výjimkou specifického roku 2020, úroveň sňatečnosti rostla, její propad v předchozích dvou desetiletích a přetrvávající vysoká úroveň rozvodovosti i pokles úmrtnosti a změny věkového složení stojí za zvyšováním zastoupení (absolutního i relativního) svobodných a rozvedených osob v populaci, naopak počet a podíl osob vdaných/ženatých, mírně i ovdovělých, klesá (obr. 1.6). Celkový pokles počtu obyvatel (z 31. 12. 2020 na 1. 1. 2021) v důsledku aktualizace stavů dle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2021 se projevil i poklesem počtu osob svobodných, sezdaných a ovdovělých, pouze osob rozvedených bylo dle nových stavů v populaci mírně více. Nicméně trendy vývoje zastoupení jednotlivých skupin zůstaly zachovány. V průběhu roku 2021 (mezi 1. 1. a 31. 12.) počty svobodných pokračovaly ve svém růstu, stejně tak v úhrnu mužů a žen rozvedení, naopak sezdaní a ovdovělí početně poklesli (ovdovělí jen nepatrně).

Obr. 1.6 Počet obyvatel ve věku 15 a více let podle rodinného stavu, 2012–2021 (k 31. 12.)

Na konci roku 2021 bylo v populaci osob ve věku 15 a více let celkem 32,3 % osob (de iure) svobodných, v absolutním počtu 2 852 319. Mužů bylo svobodných 37,8 % a žen 27,1 %. Rozdíl v zastoupení svobodných mezi pohlavími se dlouhodobě pohybuje na úrovni zhruba deset procentních bodů (11 p. b. v roce 2021). V čase se podíl svobodných v populaci 15+letých zvětšoval, oproti počátku roku 2012 byl

¹³ Oproti tradičně vymezené hlavní věkové skupině 15–64 let bere toto věkové rozpětí v potaz delší dobu studia. Početnost této věkové skupiny plynule meziročně klesá od roku 2010.

¹⁴ Podrobnou bilanci obyvatel podle rodinného stavu a pohlaví lze najít v publikacích *Věkové složení obyvatelstva* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu>).

v roce 2021 celkem o 2,4 p. b. vyšší, v případě mužů o 2,6 p. b. a u žen o 2,1 p. b. Mezi počátkem a koncem roku 2021 vzrostly podíly svobodných osob o 0,5 p. b. (shodně celkem, u mužů i žen), jednalo se o největší meziroční přírůstek za sledované desetiletí. V letech 2012–2014 se meziroční přírůstky pohybovaly na úrovni 0,3 p. b., v letech 2015–2019 se snížily na 0,2 p. b., v roce 2020 byly o 0,4 p. b.

Majoritní skupinu obyvatel z hlediska rodinného stavu, nikoli však již nadpoloviční, tvoří v Česku osoby žijící v manželství, nicméně jejich podíl od počátku 80. let 20. století (resp. výrazněji od počátku 90. let 20. století) klesá. Pod úroveň 50 % v obyvatelstvu 15 a víceletých se poprvé dostal v roce 2010¹⁵. Na konci roku 2021 bylo ženatých či vdaných 45,5 % všech obyvatel 15letých a starších (tj. 4 013 689 osob), mezi muži jich ženatých bylo 46,7 % a mezi ženami vdaných 44,3 %. Od počátku roku 2012 do konce roku 2021 pokleslo jejich zastoupení o 3,7 p. b. v úhrnném pohledu, u mužů o 4,0 p. b. a u žen o 3,5 p. b. V posledním meziročním srovnání (od počátku do konce roku) klesly podíly sezdaných osob o 0,5 p. b. (jak u úhrnu, tak u mužů i žen), obdobně jako v roce 2013, v ostatních letech posledního desetiletí byly úbytky vah sezdaných osob v populaci nižší.

Tab. 1.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a rodinného stavu, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Pohlaví, rodinný stav	Počet obyvatel (tis.)			Podíl obyvatel daného rodinného stavu (%) ¹⁾						
	2012	2016	2021*	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Celkem - svobodní/é	2 685,0	2 782,3	2 852,3	30,0	31,2	31,3	31,5	31,7	32,1	32,3
- ženatí/vdané	4 410,0	4 211,8	4 013,7	49,2	47,2	46,9	46,7	46,5	46,1	45,5
- rozvedení/é	1 106,6	1 193,4	1 234,0	12,3	13,4	13,5	13,6	13,6	13,7	14,0
- ovdovělí/é	762,6	744,0	723,3	8,5	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1	8,2
Muži - svobodní	1 537,8	1 587,9	1 631,0	35,2	36,5	36,6	36,8	37,0	37,5	37,8
- ženatí	2 213,4	2 113,2	2 016,0	50,7	48,5	48,2	48,0	47,8	47,3	46,7
- rozvedení	488,3	526,5	543,7	11,2	12,1	12,2	12,2	12,3	12,3	12,6
- ovdovělí	127,8	128,4	126,3	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
Ženy - svobodné	1 147,3	1 194,4	1 221,3	25,0	26,1	26,3	26,4	26,6	27,0	27,1
- vdané	2 196,7	2 098,6	1 997,7	47,8	45,9	45,6	45,4	45,3	44,8	44,3
- rozvedené	618,3	666,9	690,3	13,4	14,6	14,7	14,9	15,0	15,0	15,3
- ovdovělé	634,8	615,6	597,0	13,8	13,5	13,4	13,3	13,2	13,1	13,2

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Zastoupení rozvedených osob v populaci vykazuje dlouhodobý rostoucí trend (již od 60. let 20. století). Na konci roku 2021 představovali rozvedení 14,0 % populace 15+ letých (absolutně 1 233 987 osob), v případě mužů 12,6 % a žen 15,3 %. Jedním z podstatných faktorů vyššího podílu rozvedených žen je skutečnost častějšího uzavírání dalšího manželství po rozvodu u mužů. V uplynulém desetiletí vzrostl podíl rozvedených v úhrnu o 1,6 p. b., u mužů o 1,4 p. b. a u žen o 1,9 p. b. Meziroční nárůsty vah byly obecně nízké a v čase se snižovaly, během roku 2021 v podstatě stagnovaly (v úhrnu mužů a žen pokles o 0,01 p. b., u mužů pokles o 0,05 p. b., u žen nárůst o 0,03 p. b. oproti počátku roku).

Podíl ovdovělých se v obyvatelstvu ve věku 15 a více let mění nejméně. Mezi počátkem roku 2012 a koncem roku 2021 se jejich zastoupení snížilo celkem o 0,3 p. b. z 8,5 na 8,2 %. Zásahu na snížení měl pokles podílu ovdovělých mezi ženami (z 13,8 na 13,2 %), a to v důsledku o něco rychlejšího zlepšování úmrtnosti mužů než žen. Váha ovdovělých mezi muži je oproti ženám dlouhodobě výrazně nižší a ve sledovaném období stagnovala na úrovni 2,9–3,0 %. Mezi počátečním a koncovým stavem roku 2021 se podíl ovdovělých takřka nezměnil (u mužů stagnace, u žen a v úhrnu nepatrný pokles o 0,02, resp. o 0,01 p. b.).

¹⁵ U žen starších 15 let věku se podíl vdaných snížil pod úroveň jedné poloviny dříve, v roce 2007, u mužů se podíl ženatých snížil pod jednu polovinu naopak později, poprvé roku 2013.

Tab. 1.5 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu (%), 2012 (k 1. 1.), 2016 a 2021 (k 31. 12.)

Pohlaví a věková skupina	Svobodní/é			Ženatí/vdané			Rozvedení/é			Ovdovělí/é		
	2012	2016	2021*	2012	2016	2021*	2012	2016	2021*	2012	2016	2021*
Muži: 15–19	99,8	100,0	100,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	97,8	98,0	98,2	2,0	1,9	1,7	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
25–29	83,4	87,0	84,8	15,3	12,1	14,4	1,3	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0
30–34	54,3	65,2	66,0	40,2	31,3	31,4	5,4	3,5	2,6	0,1	0,1	0,0
35–39	31,7	44,0	51,7	56,0	47,2	42,3	12,2	8,7	6,0	0,2	0,1	0,1
40–44	19,0	28,0	38,7	61,6	55,5	49,3	19,0	16,2	11,8	0,4	0,3	0,2
45–49	13,5	17,9	26,2	63,7	58,7	54,2	22,2	22,8	19,2	0,7	0,6	0,4
50–54	10,8	12,9	16,7	66,8	61,4	57,4	21,2	24,7	25,2	1,2	1,0	0,8
55–59	8,2	10,3	11,9	70,5	65,3	60,5	19,0	22,4	26,2	2,3	1,9	1,4
60–64	5,9	7,6	9,1	74,7	69,8	65,3	15,4	19,1	22,9	4,0	3,5	2,7
65–69	4,2	5,3	6,7	77,6	73,8	69,4	11,8	14,9	18,8	6,5	6,0	5,1
70–74	3,3	3,7	4,5	78,2	76,0	72,4	8,3	11,0	14,4	10,3	9,4	8,8
75–79	2,8	2,7	3,0	74,9	75,1	72,7	5,9	7,6	10,4	16,4	14,6	13,9
80–84	2,5	2,2	2,2	66,7	69,6	68,9	4,4	5,2	7,1	26,4	23,0	21,9
85–89	2,5	2,0	1,7	53,5	59,1	60,0	3,7	3,8	5,0	40,3	35,1	33,3
90–94	2,4	2,0	1,6	40,1	44,9	44,6	3,0	3,0	3,8	54,4	50,0	50,0
95+	4,4	2,9	1,6	24,5	30,4	29,4	3,2	1,9	2,9	67,9	64,9	66,1
Ženy: 15–19	99,7	99,8	99,9	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	93,2	94,5	94,6	6,3	5,2	5,1	0,5	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
25–29	66,9	74,3	72,7	29,8	23,6	25,5	3,2	2,0	1,7	0,1	0,0	0,0
30–34	35,8	47,6	51,0	54,8	45,7	44,2	9,0	6,5	4,7	0,3	0,2	0,1
35–39	18,1	29,3	37,3	63,8	57,2	52,5	17,2	13,0	9,8	0,9	0,5	0,4
40–44	9,0	16,4	25,9	64,7	60,7	56,5	24,4	21,7	16,8	1,8	1,2	0,8
45–49	5,9	8,6	15,3	65,6	60,9	58,1	25,5	28,0	24,9	3,1	2,4	1,7
50–54	4,4	5,7	8,1	67,3	62,4	59,0	22,7	27,6	29,6	5,6	4,3	3,4
55–59	3,5	4,3	5,2	67,0	64,2	60,2	20,0	23,6	28,3	9,5	7,9	6,3
60–64	3,0	3,4	3,9	63,9	62,8	60,8	16,9	20,3	23,7	16,3	13,6	11,6
65–69	2,7	2,9	3,1	57,2	57,8	57,0	13,8	16,9	20,2	26,3	22,5	19,7
70–74	2,3	2,6	2,6	46,2	48,8	49,4	10,3	13,7	16,7	41,1	34,9	31,3
75–79	2,1	2,2	2,3	32,3	35,8	37,7	8,4	10,0	13,5	57,1	52,0	46,5
80–84	2,3	2,0	2,0	18,0	21,5	23,3	7,4	8,1	9,9	72,2	68,4	64,9
85–89	2,9	2,1	1,8	7,8	10,0	11,0	6,6	6,8	8,1	82,6	81,2	79,0
90–94	3,1	2,6	1,9	3,0	3,9	3,8	5,6	6,1	7,3	88,4	87,5	87,0
95+	4,5	3,2	2,7	1,5	2,9	1,1	4,4	3,7	6,7	89,6	90,3	89,5

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší podíly v rámci roku, daného pohlaví a rodinného stavu.

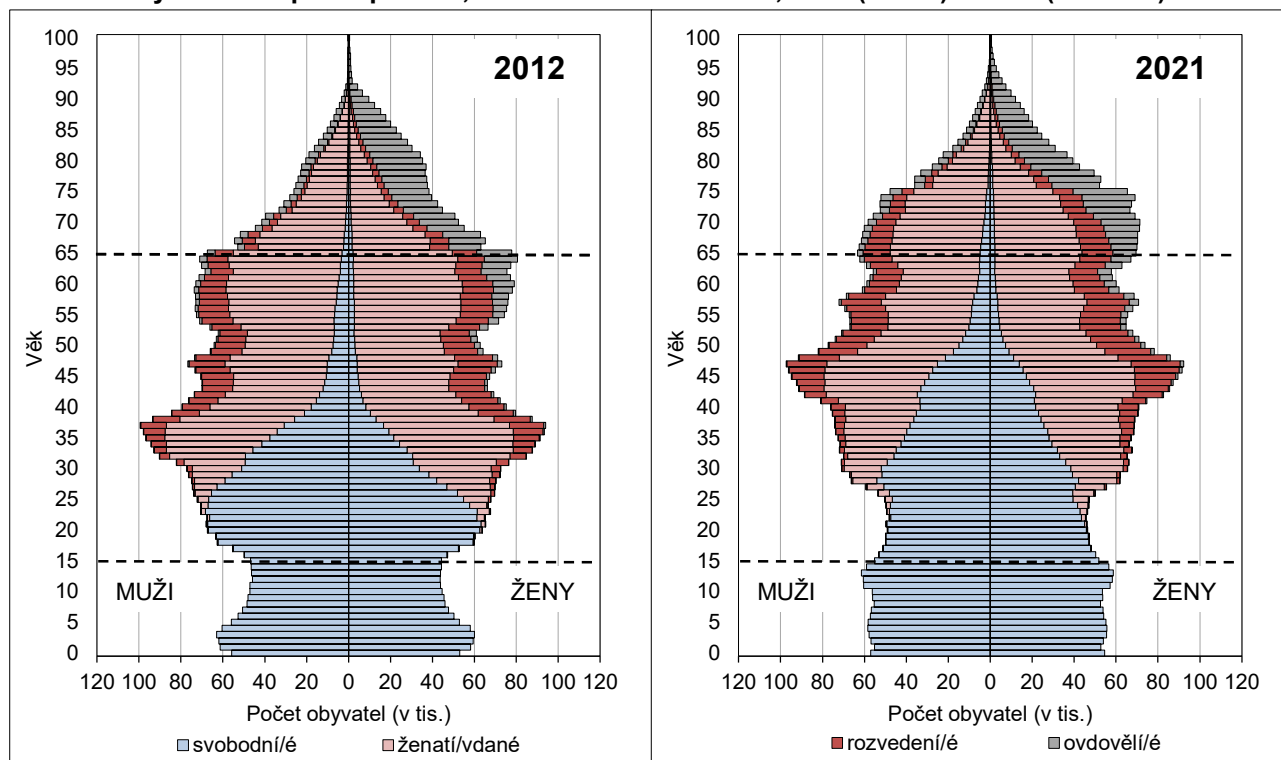
Struktura osob podle rodinného stavu se v čase měnila nejen v celkovém zastoupení jednotlivých kategorií rodinného stavu v populaci 15+letých, ale i z pohledu dílčích (pětiletých) věkových skupin, a to s různou mírou intenzity a různými směry. Nejvíce se během posledního desetiletí proměnilo složení obyvatel ve věkových skupinách 35–39 a 40–44 let, neboť těmito věky procházely generace osob narozených v 70. letech 20. století, které byly klíčovými nositeli změn demografického chování po roce 1989. V těchto věkových kategoriích nejvíce vzrostly podíly svobodných a současně nejvíce poklesly podíly osob v rodinném stavu ženatý/vdaná jakožto důsledek snížení intenzity sňatečnosti a odkládání vstupu do manželství do pozdějšího věku. Konkrétně ve věkové skupině 35–39 let mezi počátkem roku 2012 a koncem roku 2021 zastoupení svobodných vzrostlo u mužů o 20 p. b. na 51,7 % a u žen o 19 p. b. na 37,3 %, u 40–44letých pak u mužů o 20 p. b. na 38,7 % a u žen o 17 p. b. na 25,9 %. Naopak váha osob žijících v manželství v horizontu desetiletí poklesla u 35–39letých o 14 p. b. na 42,3 % (muži), resp. o 11 p. b. na 52,5 % (ženy), u 40–44letých pak o 12 p. b. na 49,3 % (muži), resp. o 8 p. b. na 56,5 % (ženy). O více než 10 p. b. se také proměnilo zastoupení svobodných mezi 30–34letými (+12 p. b. u mužů a 15 p. b. u žen),

u mužů i mezi 45–49letými (+13 p. b.) a váha ženatých mužů ve věku 55–59 let (-10 p. b.) a vdaných žen ve věku 30–34 let (-11 p. b.).

Osoby žijící v manželství v detailním pohledu na jednotky věku tvořily v roce 2021 v úhrnu za muže i ženy majoritní skupinu poprvé u 37letých (zatímco na počátku roku 2012 již u 32letých), z pohledu pětiletých věkových skupin pak u 35–39letých (v roce 2012 již u 30–34letých), resp. v případě mužů až ve věkové skupině 40–44 let (v roce 2012 od 35–39 let). Od tohoto věku si ženatí muži a vdané ženy ve starších pětiletých věkových skupinách dlouho udržují převahu, dle údajů k 31. 12. 2021 až do skupiny 85–89 let v případě mužů a 70–74 let v případě žen včetně. U nejstarších pak převládají osoby ovdovělé.

Po cca 45. roce věku obecně dlouhodobě roste zastoupení rozvedených osob, a to vlivem vysoké úrovně rozvodovosti, prodlužující se průměrné délky manželství při rozvodu a posunu sňatků (i rozvodů) do vyššího věku. Na konci roku 2021 měli rozvedení muži nejvyšší zastoupení v pětileté věkové skupině 55–59 let (26,2 %), rozvedené ženy ve věku 50–54 let (29,6 %). Na počátku roku 2012 bylo rozvedených mužů i žen nejvíce ve věku 45–49 let (22,2 %, resp. 25,5 %). Ve starších věcích pak podíl rozvedených opět klesá, přičemž v každé věkové skupině zůstává mírně vyšší podíl rozvedených žen než mužů.

Obr. 1.7 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu, 2012 (k 1. 1.) a 2021 (k 31. 12.)

Ve věkové skupině seniorů (65 a více let) se rozložení mužů a žen podle rodinného stavu odlišuje mnohem výrazněji, a to zejména v důsledku jejich odlišné úrovně úmrtnosti. U mužů-seniorů jednoznačně dominují ženatí (70,0 % v roce 2021, 74,2 % na počátku roku 2012), zatímco u žen-seniorek je zastoupení ovdovělých a vdaných mnohem bližší. V průběhu uplynulé dekády se přitom rozdíl těchto dvou skupin seniorek díky postupně se snižující nadúmrtnosti mužů snižoval. Na počátku roku 2012 bylo mezi ženami ve věku 65+ let ještě nejvíce ovdovělých (49,0 % oproti 38,3 % vdaných), od roku 2019 však již převažují ženy vdané, i když velmi mírně (rozdíl vah menší než 1 p. b.). V roce 2021 bylo dle údajů navazujících na výsledky sčítání seniorek vdaných 41,2 % a 41,1 % jich bylo ovdovělých, jejich zastoupení tak bylo téměř vyrovnané (rozdíl 0,1 p. b.). S rostoucím věkem se struktura obyvatel v seniorském věku přirozeně vyvíjí ve směru vzrůstajícího podílu ovdovělých. V roce 2021 v rámci pětiletých věkových skupin převažovaly mezi ženami ovdovělé od věkové skupiny 75–79 let, u mužů bylo více ovdovělých než ženatých až u 90–94letých a starších (v obou případech srovnatelná situace s počátkem roku 2012).

2 Sňatečnost

V roce 2021 uzavřeli obyvatelé České republiky 46,8 tisíce manželství, o 1,4 tisíce více než v předchozím roce. Po výrazném meziročním úbytku sňatků v roce 2020 (o 17 %) tak došlo opět k jejich mírnému navýšení (celkem o 3 %), a to jak u svobodných, tak i u rozvedených a ovdovělých. Při setrvání měr sňatečnosti z roku 2021 by před 50. rokem věku vstoupilo do prvního manželství 54 % mužů a 64 % žen, a to v průměru ve věku 33 resp. 30 let. Další sňatek by uzavřelo 43 % rozvedených mužů a 42 % rozvedených žen. I přes meziroční nárůst byly uvedené ukazatele sňatečnosti v roce 2021 nižší než v průměru let 2015–2019. U 12 % párů uzavírajících v roce 2021 manželství měl alespoň jeden ze snoubenců jiné než české státní občanství.

Dlouhodobý trend úbytku sňatků, započatý již na počátku 90. let 20. století, skončil v roce 2013, kdy uzavřelo manželství historicky nejméně párů, a to 43 499. Poté následovalo šestileté období růstu s průměrným meziročním přírůstkem 4,0 %, které vrcholilo v roce 2019 počtem 54 870 sňatků (tab. 2.2). Tento trend zastavil rok 2020, který v důsledku covidových restrikcí¹⁶ přinesl jen 45 415 svateb, tedy o 17,2 % méně než rok 2019. V roce 2021 bylo evidováno 46 778 nově uzavřených manželství, tedy o 3 % meziročně více, nicméně jejich počet zůstal nižší než v letech 2015–2019 (48,1–54,9 tisíce), na čemž se mohla podílet nadále trvající vládní opatření reagující na výskyt onemocnění covid-19, která upravovala podmínky možného uspořádání hromadných akcí včetně svatebních obřadů.

Sezónnost

Vládní opatření, která mj. stanovovala maximálně možný počet svatebčanů, ovlivňovala také četnost sňatků v jednotlivých měsících roku. Nejvíce poznamenanými byly opět měsíce březen a duben¹⁷, ve kterých sice již neplatil jako v roce 2020 v podstatě úplný zákaz konání svateb, ale obřad se mohl uskutečnit jen v okrese bydliště jednoho ze snoubenců. Oproti roku 2020 narostl v těchto měsících úhrn sňatků o 59 % resp. 186 %, ale v porovnání s průměrným březnem a dubnem z období 2016–2019 zůstal nižší o 36 % resp. 43 %. Minimum se v roce 2021 opět vrátilo na první měsíc roku, když v průběhu ledna vstoupilo do manželství 758 párů snoubenců (historicky druhý nejnižší lednový počet po lednu 2013). Měsíc březen, ve kterém byl v roce 2020 zaznamenán vůbec nejnižší měsíční úhrn (647) ve více než stoleté historii samostatného českého státu, se stal v roce 2021 na sňatky druhým nejslabším měsícem (1 028 sňatků), třetím pak byl prosinec (1 095).

Naopak nejsilnějšími na počty sňatků byly tradičně měsíce červen až září, kdy bylo uzavřeno 69 % manželství z celkového ročního úhrnu (v ostatních letech posledního desetiletí to bylo 64–71 %). Maximum připadlo na srpen (8 664 sňatků), na druhém místě byl červenec (8 493), na třetím září (7 649) a na čtvrtém červen (7 585). Kromě března a dubna meziročně početně na sňatky nejvíce posílil také listopad (o 64 %) a květen (o 51 %), nicméně po jejich loňském propadu šlo jen o zpětné přiblížení k jejich počtům v předcovidových letech. Podobně tomu bylo v případě druhého měsíce roku, když po výrazném navýšení únorových sňatků v roce 2020 z důvodu atraktivních dat s kombinací dvojek v kalendáři zaznamenal naopak jejich počet v roce 2021 největší propad (o 51 % na 1 138) a návrat zpět na přibližně stejnou úroveň z předchozích let.

¹⁶ Od 16. 3. do 20. 4. 2020 platil úplný zákaz hromadných akcí včetně svateb s výjimkou těch, které se mohly konat pouze v případě ohrožení života snoubence. V dalších dnech až do konce roku pak vládní nařízení stanovovala maximálně možný počet svatebčanů.

¹⁷ Maximálně možný počet svatebčanů byl limitován v průběhu celého roku 2021, a to v různých variantách podle místa konání (vnitřní či venkovní prostor) a v návaznosti na testování/očkování/ochranné lhůtě osob po prodělání nemoci covid-19. Nejprísnější ustanovení platila od 1. 3. do 11. 4. 2021, kdy bylo možné mj. svatební obřad uskutečnit jen v rámci okresu, ve kterém měl jeden ze snoubenců trvalé bydliště (to samé platilo pro svatebčany – účast svatebčanů tedy byla možná, jen pokud se obřad konal v okrese jejich bydliště).

Tab. 2.1 Sezónnost sňatečnosti, 2012 a 2016–2021

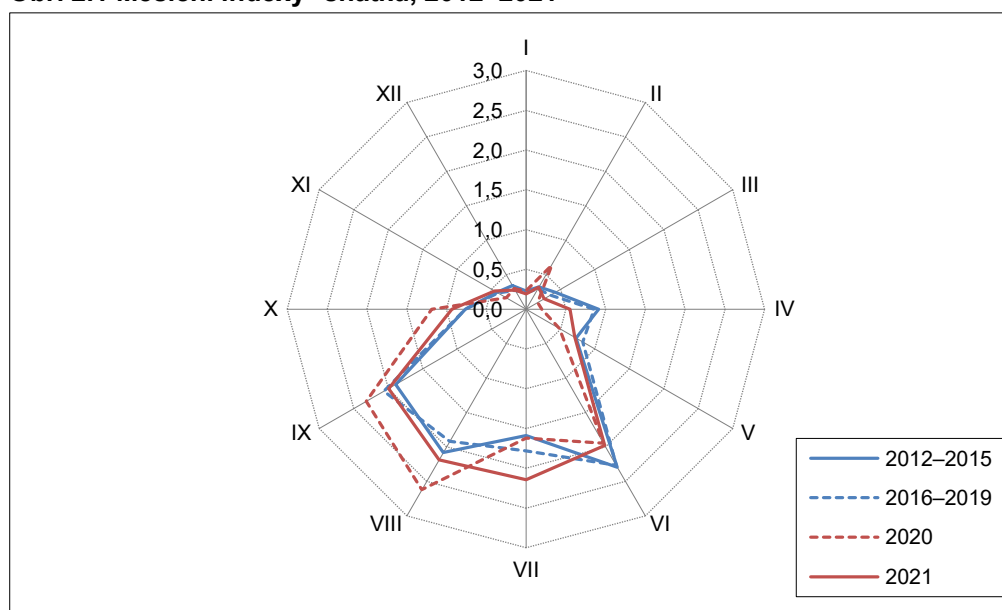
Měsíc	Absolutní počet sňatků					Měsíční index*						
	2012	2016	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leden	915	958	985	889	758	0,24	0,22	0,20	0,18	0,21	0,23	0,19
Únor	1 127	1 202	1 241	2 306	1 138	0,31	0,30	0,28	0,30	0,30	0,64	0,32
Březen	1 689	1 341	1 913	647	1 028	0,44	0,31	0,34	0,35	0,41	0,17	0,26
Duben	3 479	4 089	3 522	742	2 120	0,94	0,98	0,85	0,81	0,78	0,20	0,55
Květen	2 286	3 099	4 578	1 856	2 797	0,60	0,72	0,76	0,83	0,98	0,48	0,71
Červen	9 103	9 165	10 808	7 253	7 585	2,45	2,20	2,07	2,40	2,40	1,95	1,98
Červenec	6 045	8 137	6 699	6 240	8 493	1,58	1,89	2,23	1,56	1,44	1,62	2,14
Srpen	6 837	7 587	9 151	10 084	8 664	1,78	1,76	1,64	2,30	1,97	2,62	2,19
Září	7 804	8 441	8 876	8 629	7 649	2,10	2,03	2,23	2,03	1,97	2,32	2,00
Říjen	2 706	3 838	4 030	4 561	3 695	0,71	0,89	0,70	0,60	0,87	1,19	0,93
Listopad	1 507	1 720	1 947	1 068	1 756	0,41	0,41	0,43	0,36	0,43	0,29	0,46
Prosinec	1 708	1 191	1 120	1 140	1 095	0,45	0,28	0,28	0,28	0,24	0,30	0,28

*Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Pozn.: Tučně a barvou označeny nejvyšší počty/indexy v daném roce, pouze barvou nejnižší počty/indexy v daném roce.

Měřeno hodnotou měsíčního indexu, který eliminuje vliv různého počtu dnů v měsíci a vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku, bylo v srpnu, nejoblíbenějším měsícem z roku 2021, uzavřeno 2,2krát více sňatků, než byl průměr roku, v červenci 2,1krát a v září 2,0krát. Posledním nadprůměrným měsícem byl červen, kdy vstoupilo do manželství také téměř 2,0krát více snoubenců, než činil měsíční průměr v roce 2021. Ostatních osm kalendářních měsíců bylo na sňatky podprůměrných. Zatímco v předchozím roce byl nejnižší index specificky zaznamenán u měsíce března (0,17), v roce 2021 si opět své prvenství, které si držel v předcovidových letech, obhájil měsíc leden (0,19) a březen se posunul (s hodnotou 0,26) na druhé místo. V pořadí dalším nejméně atraktivním měsícem pro sňatek byl prosinec (0,28) a dále únor (0,32). V souladu s absolutními počty zůstaly v roce 2021 výrazněji podprůměrné měsíční indexy pro březen a duben, poměrně nízký byl i červnový (třetí nejnižší index po roce 2000), naopak relativně vysoký ve srovnání s předchozími lety byl index červencový (třetí nejvyšší v novodobé historii).

Obr. 2.1 Měsíční indexy* sňatků, 2012–2021

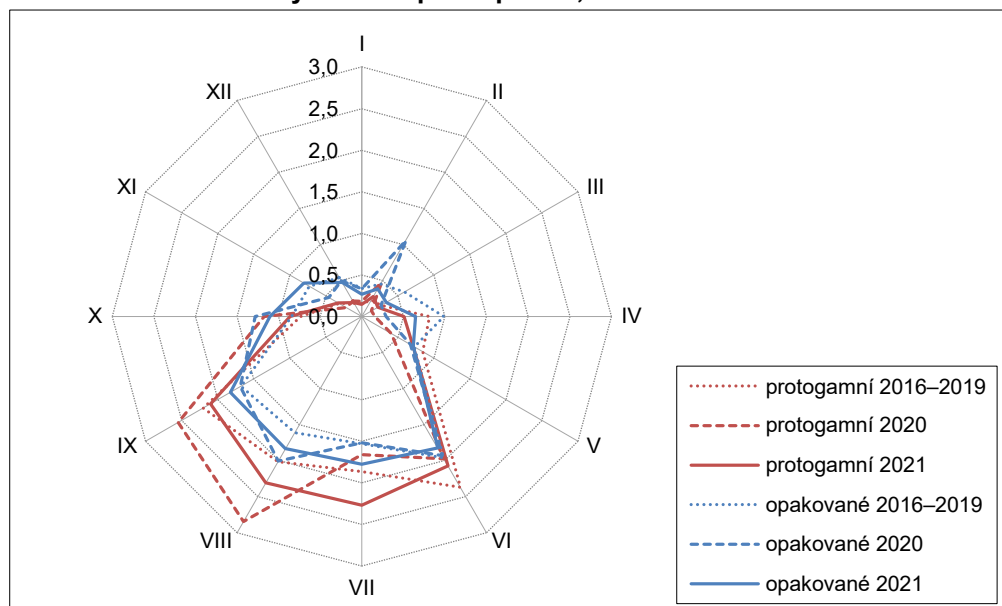
* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Mnohem výrazněji nepravidelně jsou v průběhu kalendářního roku rozloženy sňatky, kdy se jedná pro oba snoubence o jejich první manželství (variační koeficient 74,9 % v roce 2021), než sňatky, kde jde pro oba

snoubence o manželství vyššího než prvního pořadí (var. koef. 37,9 %). Rozložení měsíců na podprůměrné a nadprůměrné však bylo v roce 2021 u obou skupin téměř shodné – jedinou výjimku představoval měsíc říjen, u kterého dosahoval index u protogamních sňatků 0,86 (tedy byl podprůměrným měsícem), zatímco u opakovaných sňatků 1,11 (nadprůměrný). V roce 2021 vykazoval nejvyšší index u obou skupin měsíc srpen (obr. 2.2), přičemž u protogamních sňatků dosáhl úrovně 2,31násobku průměrného měsíčního počtu a u opakovaných sňatků 1,84násobku. Druhý nejvyšší měsíční index příslušel u sňatků dvou dosud svobodných měsíci červenci (2,27) a u opakovaných sňatků měsíci červnu (1,83). Minimum v obou skupinách příslušelo měsíci lednu (0,15 resp. 0,27).

Obr. 2.2 Měsíční indexy* sňatků podle pořadí, 2016–2021

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Pozn.: Opakované sňatky zahrnují sňatky, kdy oba snoubenci vstupují do manželství minimálně podruhé.

Rozložení sňatků do jednotlivých dnů týdne se v roce 2021 nijak zásadně nelišilo od předchozích let, když 66,7 % všech manželství bylo uzavřeno v sobotu a 22,0 % v pátek. Nejvíce svateb se uskutečnilo v sobotu 21. 8. 2021, kdy si své „ano“ řeklo 1 917 párů. Druhá v pořadí byla sobota 26. 6. 2021 (1 654 svateb), třetí sobota 28. 8. 2021 (1 633 svateb) a čtvrtá sobota 17. 7. 2021 (1 602 svateb). Ve všech případech šlo zároveň o číselně atraktivnější data. Z pátečních termínů vyhrály hned tři srpnové, a to 20. 8. 2021 (517 svateb), 13. 8. 2021 (464 svateb) a 27. 8. 2021 (422), které tak mohly značnou měrou přispět k vítězství srpna jako nejsilnějšího měsíce co do počtu sňatků. Čtvrtečním termínům pak vévodilo datum 9. 9. 2021 (155 svateb), pondělním 5. 7. 2021 (94 svateb), středečním 7. 7. 2021 (89), úterním 21. 12. 2021 (73 svateb) a nedělním 4. 7. 2021 (46 svateb).

Sňatky podle pořadí a podle rodinného stavu snoubenců

Tři čtvrtiny ženichů a nevěst uzavírají své první manželství (tab. 2.2). V roce 2021 vstoupilo poprvé do manželského svazku 34 930 mužů (74,7 % z celkového počtu ženichů) a 34 856 žen (74,5 % z celkového počtu nevěst). Oproti předchozímu roku se jejich počet navýšil o 3,0 % (o 1 116 více svobodných mužů) resp. o 2,6 % (o 882 více svobodných žen). Svě minimálně druhé manželství uzavřelo v roce 2021 celkem 11 848 mužů (25,3 % ze všech ženichů) a 11 922 žen (25,5 % ze všech nevěst). V porovnání s rokem předchozím to bylo o 247 více mužů (relativně o 2,1 %) a o 481 více žen (o 4,2 %). Meziroční nárůst sňatků tak byl u prvních i opakovaných sňatků poměrně podobný.

Stejně jako v předchozích letech patřila většina tzv. opakovaných sňatků mužů a žen k druhému pořadí (9 671 sňatků u mužů a 9 690 sňatků u žen v roce 2021, tj. 89 resp. 88 % opakovaných sňatků, u nichž bylo

známé jejich konkrétní pořadí). Jedna desetina sňatků vyššího pořadí pak připadala na sňatky třetího pořadí a na sňatky čtvrtého či dalšího pořadí jen dvě procenta.

Tab. 2.2 Sňatky podle pohlaví a pořadí, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sňatky celkem	45 206	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	46 778
Pořadí sňatku muže: 1.	33 816	38 578	40 038	41 316	41 606	33 814	34 930
vyšší (2. +)	11 390	12 190	12 529	13 154	13 264	11 601	11 848
v tom 2.	9 591	9 987	10 326	10 815	10 749	9 513	9 671
3.	1 578	1 025	1 173	1 202	1 285	1 039	1 066
4.+	221	150	163	157	156	146	137
neznámé vyšší	x	1 028	867	980	1 074	903	974
Pořadí sňatku ženy: 1.	34 175	39 007	40 336	41 592	41 724	33 974	34 856
vyšší (2. +)	11 031	11 761	12 231	12 878	13 146	11 441	11 922
v tom 2.	9 349	9 611	10 126	10 552	10 693	9 236	9 690
3.	1 474	1 150	1 144	1 313	1 336	1 189	1 167
4.+	208	155	181	157	183	169	149
neznámé vyšší	x	845	780	856	934	847	916
Podíl opakovaných sňatků (%): muži	25,2	24,0	23,8	24,1	24,2	25,5	25,3
ženy	24,4	23,2	23,3	23,6	24,0	25,2	25,5

Pozn.: V roce 2013 došlo k úpravě Dotazníku k uzavření manželství (slouží jako jeden z podkladů pro vyplnění Hlášení o uzavření manželství), kdy byla Ministerstvem vnitra ČR vypuštěna mj. otázka na pořadí manželství. Nejistěné údaje tak od roku 2013 ČSÚ uvádí jako samostatnou kategorii.

Z pohledu rodinného stavu snoubenců dominovaly mezi ženichy a nevěstami, kteří nestáli před oltářem poprvé, osoby rozvedené. V roce 2021 uzavřelo další manželství 11 412 rozvedených mužů (meziročně o 2 % více; 96,3 % ze všech rozvedených a ovdovělých ženichů) a 11 303 rozvedených žen (o 4 % více; 94,8 % ze všech rozvedených a ovdovělých nevěst). Ovdovělé osoby vstupují do nového svazku zřídka (436 mužů a 619 žen v roce 2021; o 7 % resp. 8 % více).

Tab. 2.3 Sňatky podle rodinného stavu snoubenců, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rodinný stav ženicha: svobodný	33 816	38 578	40 038	41 316	41 606	33 814	34 930
rozvedený	10 989	11 758	12 080	12 702	12 802	11 192	11 412
ovdovělý	401	432	449	452	462	409	436
Rodinný stav nevěsty: svobodná	34 175	39 007	40 336	41 592	41 724	33 974	34 856
rozvedená	10 489	11 206	11 672	12 275	12 443	10 866	11 303
ovdovělá	542	555	559	603	703	575	619
Svobodný ženich a nevěsta (protogamní s.)	29 684	34 284	35 574	36 593	36 690	29 694	30 519
Rozvedený ženich i nevěsta	6 191	6 763	7 003	7 362	7 411	6 611	6 748
Svobodný ženich a rozvedená nevěsta	3 996	4 159	4 333	4 591	4 723	3 976	4 260
Rozvedený ženich a svobodná nevěsta	4 436	4 646	4 698	4 922	4 943	4 194	4 258
Ostatní	899	916	959	1 002	1 103	940	993
	% z úhrnu						
Svobodný ženich a nevěsta (protogamní s.)	65,7	67,5	67,7	67,2	66,9	65,4	65,2
Rozvedený ženich i nevěsta	13,7	13,3	13,3	13,5	13,5	14,6	14,4
Svobodný ženich a rozvedená nevěsta	8,8	8,2	8,2	8,4	8,6	8,8	9,1
Rozvedený ženich a svobodná nevěsta	9,8	9,2	8,9	9,0	9,0	9,2	9,1
Ostatní	2,0	1,8	1,8	1,8	2,0	2,1	2,1

Podíl manželství uzavřených partnery stejného rodinného stavu se dlouhodobě pohybuje kolem 81 až 82 %, v roce 2021 činil 81,3 % (meziročně nižší o 0,2 p. b.). Nejvíce sňatků bylo tzv. protogamních, tj. dvou svobodných osob, v roce 2021 v počtu 30 519 (65,2 % z celkového počtu sňatků), a dále sňatků dvou

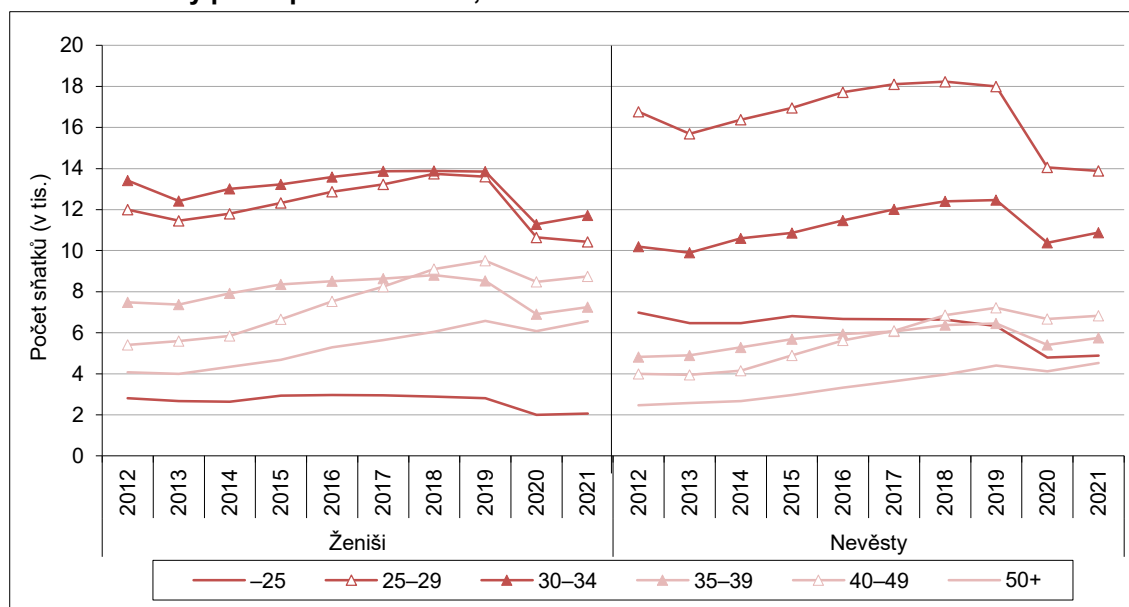

rozvedených snoubenců, kterých bylo 6 748 (14,4 % z úhrnu; podíl meziročně nižší v obou případech o 0,1 p. b.). Další v pořadí jsou již svazky z pohledu rodinného stavu snoubenců heterogenní, mezi nimiž převažují sňatky jedné rozvedené a jedné svobodné osoby. V roce 2021 jich bylo v kombinaci svobodný ženich a rozvedená nevěsta 4 260 (9,1 % ze všech svazků) a rozvedený ženich a svobodná nevěsta 4 258 (9,1 %). Ostatní sňatky pokrývaly zbylých 2,1 % (šlo o sňatky, kdy minimálně jeden ze snoubenců byl ovdovělý).

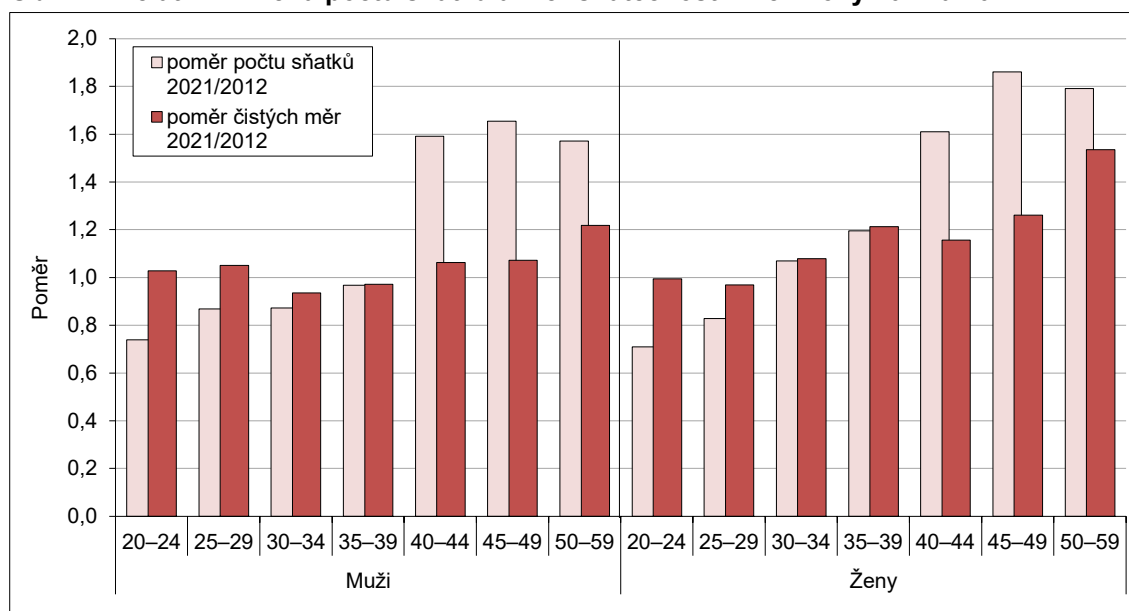
Sňatky podle věku snoubenců

Stejně jako v předcházejících letech 2012–2020 byli v roce 2021 mezi ženichy stále nejvíce zastoupení 30–34letí (11 716, tj. 25,0 % z úhrnu) a mezi nevěstami 25–29leté (13 892, tj. 29,7 % z úhrnu). Druhou nejpočetnější věkovou skupinu představovali u snoubenců 25–29letí (22,3 %) a u snoubenek 30–34leté (23,3 %). Ve věku 25 až 34 let tak byla celá polovina osob uzavírající manželství, nicméně jejich podíl se během let postupně snížil z 57,9 % v roce 2012 na 50,2 % v roce 2021. K poklesu váhy došlo také u ženichů a nevěst mladších 25 let, kterých bylo v roce 2021 v úhrnu jen 7,4 % (4,4 % mezi ženichy resp. 10,4 % mezi nevěstami), zatímco o deset let dříve 10,8 % (6,2 % u ženichů a 15,5 % u nevěst). Naopak relativně více bylo postupem let snoubenců starších 50 let: 11,9 % (14,0 % ženichů resp. 9,7 % nevěst) v roce 2021, 7,2 % (8,4 % ženichů resp. 5,2 % nevěst) v roce 2012.

Obr. 2.3 Sňatky podle pohlaví a věku, 2012–2021

Četnost sňatků v jednotlivých věkových kategoriích ovlivňuje věková struktura obyvatel a úroveň sňatečnosti. Z porovnání intenzit změny počtu sňatků na straně jedné a sňatečnosti na straně druhé v jednotlivých skupinách mezi roky 2012 a 2021 (obr. 2.4) je zřejmé, že důležitou roli v proměnách věkové struktury snoubenců hrála především měnící se věková skladba populace. U 20–24letých a 25–29letých ženichů a nevěst byl v roce 2021 zaznamenán sice nižší počet sňatků než v roce 2012, ale jejich intenzita sňatečnosti se přitom výrazně nezměnila. U věkových kategorií nad 40 let, kde došlo k významnému nárůstu jak počtu sňatků, tak intenzity sňatečnosti, zase byl nárůst absolutního počtu mnohem výraznější – např. ve věkové kategorii 45–49 let bylo v roce 2021 zaznamenáno u mužů 1,7x a u žen 1,9x více sňatků než v roce 2012, zatímco intenzita sňatečnosti byla vyšší jen 1,1 resp. 1,3násobně.

Obr. 2.4 Relativní změna počtu sňatků a měr sňatečnosti* mezi roky 2012 a 2021

* Čistá míra sňatečnosti vyjadřuje počet uzavřených manželství na 1 000 sňatkuschopných osob ke střednímu stavu (1. 7.) v daném roce. Střední stav vypočítán jako průměr počátečního a koncového stavu populace.

Sňatečnost svobodných

Intenzitu vstupu svobodných do prvního manželství popisuje ukazatel úhrnné sňatečnosti svobodných neboli prvosňatečnost, který vyjadřuje, jaký podíl osob by při zachování řádu sňatečnosti, úmrtnosti a zahraničního stěhování svobodných z daného roku uzavřel před dovršením 50. roku věku první sňatek. Historicky nejnižší byla prvosňatečnost v roce 2013, kdy činila 51,4 % u mužů a 59,0 % u žen. Poté následovalo období jejího růstu, kdy se do roku 2019 navýšila o 5,8 p. b. u mužů a 6,9 p. b. u žen na 59,0 resp. 67,5 % (tab. 2.4). Tento trend zastavil rok 2020, jehož specifické podmínky (legislativní omezení obřadů z důvodu špatné epidemické situace) se na prvosňatečnosti podepsaly jejím výrazným poklesem na úroveň 51,9 % u mužů a 60,8 % u žen. V roce 2021 se úhrnná sňatečnost svobodných meziročně sice opět navýšila – u mužů o 2,6 p. b. na 54,4 % a u žen o 2,9 p. b. na 63,7 % – nicméně oproti průměru let 2015–2019 zůstala nižší.

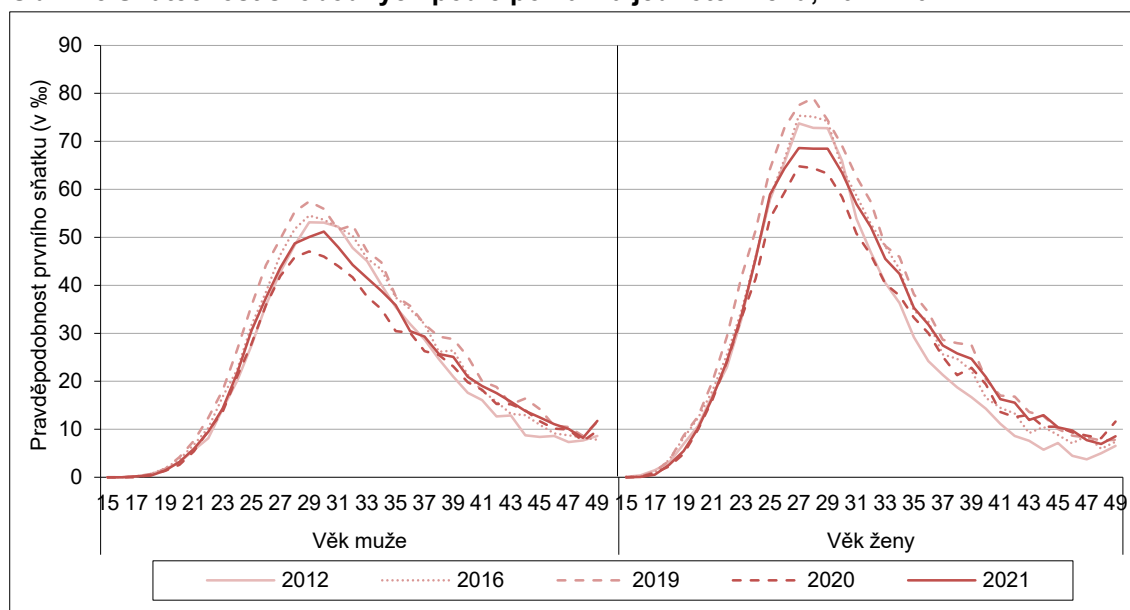
Tab. 2.4 Sňatečnost svobodných, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prvosňatečnost (%): muži	53,2	56,2	57,6	58,8	59,0	51,9	54,4
ženy	60,6	64,3	65,4	66,9	67,5	60,8	63,7
Průměrný věk při 1. sňatku: muži	32,3	32,2	32,2	32,2	32,1	32,6	32,6
ženy	29,6	29,9	29,8	29,8	29,8	30,4	30,3
Podíl svobodných mužů (%) ve věku: 25	94,7	93,9	93,6	93,3	93,0	94,6	94,5
30	76,6	74,7	73,9	72,8	72,5	77,3	76,2
35	60,0	58,1	57,2	56,4	56,0	62,7	60,6
40	52,0	49,5	48,5	47,5	47,4	54,7	52,2
45	48,5	45,6	44,4	43,3	43,1	50,3	47,8
Podíl svobodných žen (%) ve věku: 25	86,6	85,9	85,3	84,4	84,2	87,4	86,9
30	60,7	59,8	58,9	57,9	57,5	63,7	61,8
35	47,3	45,4	44,3	43,3	42,9	50,2	47,3
40	42,3	39,4	38,3	37,1	36,6	43,8	40,8
45	40,3	37,0	35,8	34,4	33,7	40,9	37,7

Pozn.: Údaje vychází z jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných.

Věk, kdy sňatečnost svobodných kulminovala, se v období 2012–2021 nijak výrazně neměnil. U mužů se na vrcholu střídala věk 29 a 30 let, u žen kolísalo maximum na 27–29 letech (obr. 2.5). V roce 2021 s největší intenzitou vstupovali do prvního manželství muži ve věku 30 let (51 z tisíce svobodných mužů) a ženy ve věku 27, 28 i 29 let (68 až 69 z tisíce svobodných žen). Nejvyšší zaznamenaná intenzita se oproti roku 2020 mírně navýšila (u mužů a žen o 4,1 resp. 3,8 promilových bodů), k úrovni roku 2019 však měla daleko (mezi roky 2019 a 2020 byl zaznamenán její pokles u mužů o 10,4 promilových bodů a u žen o 14,2 promilových bodů). Meziroční nárůst sňatečnosti svobodných byl v roce 2021 až na výjimky (pokles u žen ve věku nad 45 let) pozorován ve všech věcích. Nejméně výrazný byl v nejmladších věcích, kde je úroveň sňatečnosti dlouhodobě nízká, a nejvíce zřetelný byl právě kolem maxima.

Obr. 2.5 Sňatečnost svobodných podle pohlaví a jednotek věku, 2012–2021

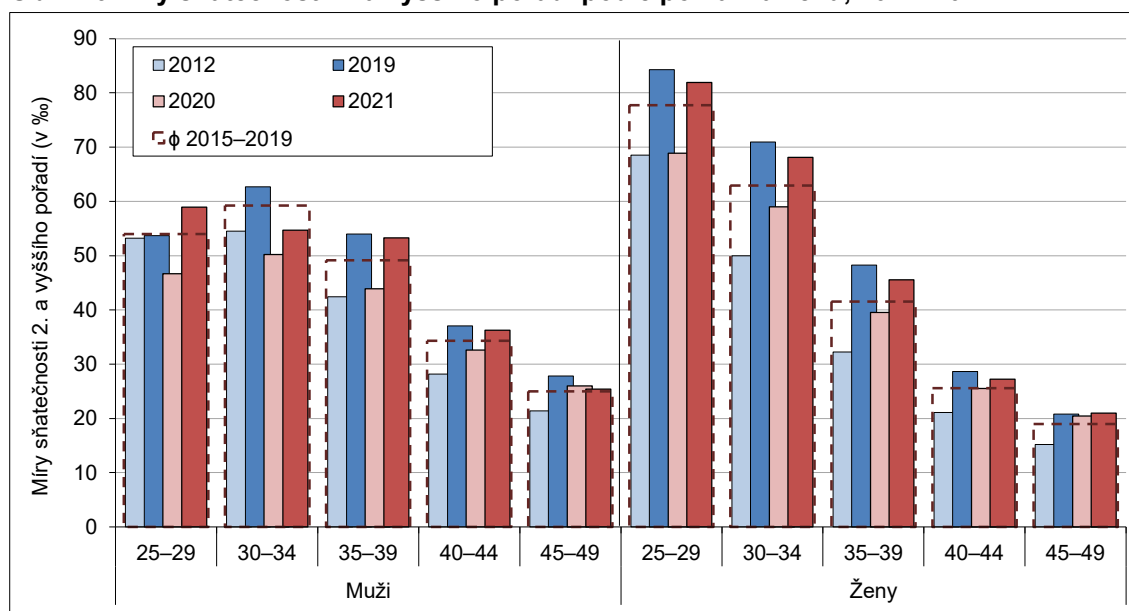
Pozn.: Údaje vychází z jednovýchodných tabulek sňatečnosti svobodných.

Průměrný věk¹⁸ žen vstupujících do prvního manželství se v roce 2021 nepatrně snížil o 0,1 na 30,3 let a u mužů zůstal na úrovni předchozího roku, tedy na 32,6 letech (tab. 2.4). V roce 2020 však došlo, po faktické stagnaci v letech 2011–2019 (u žen od roku 2013), k jeho výraznému meziročnímu navýšení o 0,5 let u mužů a o 0,6 let u žen na 32,6 resp. 30,4 roku, kdy se jednalo o vůbec nejvyšší průměrný věk při uzavření prvního manželství (u žen poprvé překročil hranici 30 let).

Sňatečnost vyšších pořadí

Meziročně vyšší byla v roce 2021 také míra sňatečnosti pro opakované sňatky, která vyjadřuje počet uzavřených manželství 2. či vyššího pořadí (včetně neznámých vyšších) na tisíc rozvedených a ovdovělých osob středního stavu (k 1. 7.). Vzrostla jak u mužů, tak u žen, a až na výjimky (u mužů ve věku 45–49 let pokles o 2 %) ve všech věkových kategoriích v rozpětí 25–49 let (obr. 2.6). Největší nárůst sňatečnosti vyšších pořadí byl zaznamenán u mužů i žen 25–29letých (o 26 % resp. 19 %) a u 35–39letých mužů (o 21 %). Nejmenší změna nastala ve věkových kategoriích nad 40 let (nárůst o 3–11 %). Úroveň opakované sňatečnosti v daných věkových kategoriích se sice i přes meziroční navýšení nevrátila zpět k hodnotám z roku 2019 (až na 25–29leté muže, kde ji překonala o 10 %, a 45–49leté ženy, kde se vyrovnaly), ale na druhou stranu byla vyšší než její průměrná úroveň v období let 2015–2019 (až na 30–34leté muže, kde zůstala nižší o 8 %).

¹⁸ Počítán z tabulkového rozložení počtů sňatků podle věku, které vychází z pravděpodobností uzavření prvního sňatku (vstupní funkce tabulek sňatečnosti).

Obr. 2.6 Míry sňatečnosti 2. a vyššího pořadí podle pohlaví a věku, 2012–2021

Při setrvání měr sňatečnosti rozvedených podle délky trvání manželství by v roce 2021 uzavřelo další manželství 42,6 % rozvedených mužů a 42,0 % rozvedených žen, o 1,7 resp. 2,6 procentních bodů více než při zachování měr z roku 2020 (tab. 2.5). Právě v roce 2020 došlo k zastavení předchozího šestiletého trendu růstu úrovně sňatečnosti rozvedených, který započal po zaznamenaném minimu desetiletí v roce 2013 (u mužů činilo 34,7 % a u žen 33,5 %) a vrcholil rokem 2019 (u mužů 46,0 % a u žen 44,5 %).¹⁹

Tab. 2.5 Sňatečnost rozvedených, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sňatečnost rozvedených (%): muži	36,4	40,7	42,5	45,0	46,0	40,8	42,5
ženy	34,9	38,7	40,8	43,4	44,5	39,4	42,0
Průměrná doba* mezi rozvodem a sňatkem (roky): muži	7,6	8,4	8,6	8,8	8,9	9,3	9,3
ženy	8,0	8,9	9,0	9,1	9,4	9,6	9,7
Míry sňatečnosti mužů podle doby od rozvodu: 0–1	4,1	4,2	4,2	4,3	4,3	3,7	3,8
2–3	3,2	3,4	3,7	3,6	3,9	3,2	3,4
4–5	2,5	2,6	2,7	2,8	2,9	2,5	2,7
6–9	1,6	1,9	1,9	2,1	2,0	1,7	1,8
10–14	0,9	1,1	1,1	1,3	1,3	1,2	1,3
15–19	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8
20–24	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Míry sňatečnosti žen podle doby od rozvodu: 0–1	3,8	3,9	3,9	4,1	4,1	3,6	3,7
2–3	2,8	2,9	3,1	3,3	3,2	2,8	3,0
4–5	2,3	2,3	2,4	2,5	2,7	2,3	2,5
6–9	1,6	1,8	1,9	2,0	2,0	1,7	1,9
10–14	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2
15–19	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8
20–24	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5

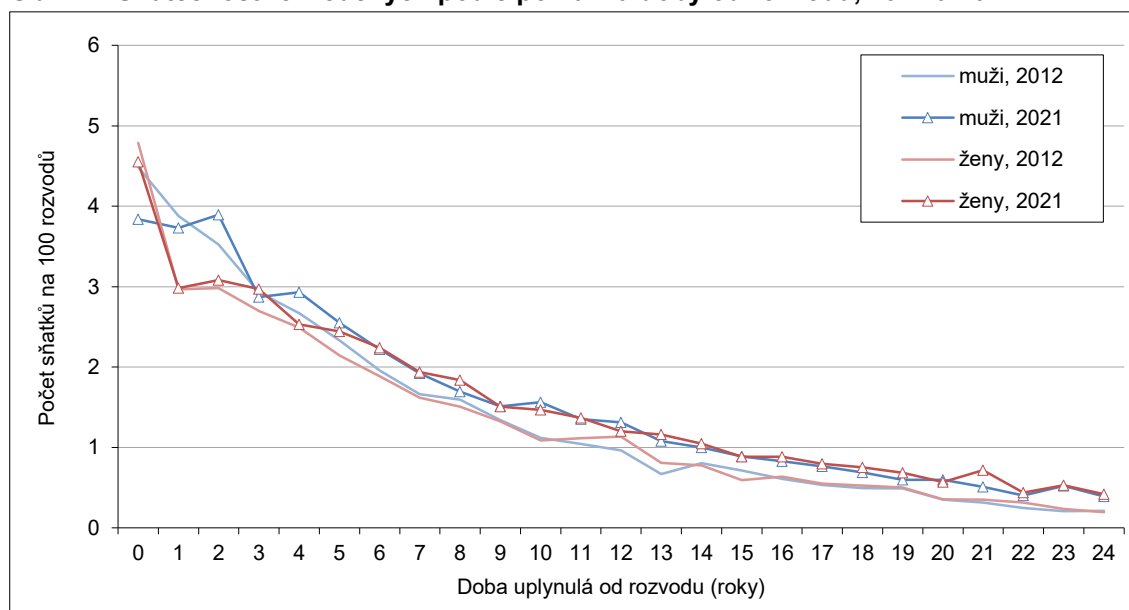
* Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem je vypočtena z rozložení intenzit sňatečnosti rozvedených podle doby od rozvodu.

Pozn.: Míry sňatečnosti podle doby od rozvodu uvedené v intervalech jsou průměrné (připadající na jeden rok daného intervalu).

¹⁹ Úroveň sňatečnosti ovdovělých se z důvodů nízkých počtů událostí zpravidla samostatně nehodnotí.

Nejčastěji uzavírají rozvedené osoby nový svazek obecně hned v prvních letech po právním zániku předchozího manželství, častěji přitom rozvedení muži než ženy. S rostoucím intervalem od ukončení manželství úroveň opakované sňatečnosti klesá a zároveň se stírá rozdíl v úrovni sňatečnosti rozvedených mezi pohlavím (tab. 2.5, obr. 2.7). Od roku 2012 dochází k pravidelnému nárůstu průměrné doby mezi rozvodem a dalším sňatkem, a to zejména v důsledku růstu sňatečnosti rozvedených v delších intervalech od rozvodu. V roce 2021 vstoupili muži znovu do manželství průměrně po 9,3 letech od rozvodu a ženy po 9,7 letech (meziroční nárůst u obou pohlaví o 0,1 let), kdy šlo o dosud rekordní hodnoty ukazatele. Mezi lety 2012 a 2021 vzrostla průměrná doba mezi rozvodem a vstupem do dalšího manželství celkem o 1,7 let, shodně u mužů i žen.

Obr. 2.7 Sňatečnost rozvedených podle pohlaví a doby od rozvodu, 2012 a 2021

Sňatky cizinců

Zhruba jedna desetina manželství (9,4–12,1 % v letech 2012–2021) bývá uzavírána snoubenci, z nichž alespoň jeden má cizí, jinou než českou, státní příslušnost (tab. 2.6). V roce 2021 byl jejich podíl historicky nejvyšší, a to 12,1 %, absolutně šlo o 5 653 sňatků. Z 88,2 % se jednalo o smíšený sňatek mezi občanem/občankou České republiky²⁰ a občankou/občanem jiné než české státní příslušnosti. Sňatky dvou cizinců (obyvatelů ČR)²¹ eviduje ČSÚ na území ČR ročně pravidelně několik set. V roce 2021 jich bylo 669, čímž bylo o 20 navýšeno jejich dosavadní novodobé historické maximum z roku 2019. Zastoupení sňatků dvou cizinců v rámci skupiny svazků s cizinci během sledovaného desetiletí výrazně vzrostlo, a to z 6,4 % v roce 2012 na 11,8 % v roce 2021. Nejčastěji se jednalo o svazek dvou občanů Ukrajiny (175 sňatků v roce 2021), Slovenska (94 sňatků) a Ruska (34 sňatků).

V roce 2021 bylo mezi ženichy 7,0 % cizinců (abs. 3 253) a mezi nevěstami 6,6 % cizinek (abs. 3 069). Nevěsta s českým státním občanstvím stála před oltářem nejčastěji s ženichem-cizincem s občanstvím slovenským (965 sňatků), s německým (243 sňatků) a ukrajinským (140 sňatků). V předchozích letech 2013–2019 byl místo Ukrajince třetím nejčastějším ženichem-cizincem občan Velké Británie. Pokud do manželského svazku vstupoval ženich s českým a nevěsta s cizím státním občanstvím, šlo nejčastěji o ženu s občanstvím Slovenska (950 sňatků), dále Ukrajiny (604) a Ruska (183), přičemž toto pořadí platilo v celé

²⁰ Statistika ale již neumožňuje sledovat, zda jde o občana ČR, který nikdy neměl jiné státní občanství, či zda jde o občana, který získal občanství ČR až v průběhu svého života.

²¹ Alespoň jeden ze snoubenců měl ale v ČR registrovaný trvalý nebo přechodný pobyt, proto byl sňatek zahrnut mezi sňatky obyvatel ČR.

poslední dekádě. Uvedené první tři nejčetnější skupiny snoubenců/snoubenek cizího státního občanství tvořily v roce 2021 u svazku Češky s cizincem 52,2 % ze všech daných sňatků a v případě Čecha s cizinkou 72,4 %. Skladba ženichů-cizinců podle státní příslušnosti tak byla mnohem pestřejší než nevěst-cizinek.

Tab. 2.6 Sňatky podle státního občanství snoubenců, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sňatky alespoň s 1 cizincem	4 283	5 153	5 093	5 371	6 159	4 337	5 653
- podíl na všech sňatcích (%)	9,5	10,2	9,7	9,9	11,2	9,5	12,1
Podíl cizinek u nevěst (%)	4,3	4,5	4,6	4,9	5,8	5,0	6,6
Podíl cizinců u ženichů (%)	5,8	6,4	5,9	5,9	6,6	5,6	7,0
Sňatky - žena ČR + cizinec	2 344	2 870	2 654	2 680	2 996	2 046	2 584
státní občanství muže: Slovensko	662	899	893	940	987	768	965
Německo	227	303	252	234	319	213	243
Ukrajina	120	105	98	122	114	111	140
Sňatky - muž ČR + cizinka	1 663	1 890	1 994	2 183	2 514	1 796	2 400
státní občanství ženy: Slovensko	719	847	889	899	1 015	687	950
Ukrajina	387	310	361	475	572	456	604
Rusko	125	138	160	171	190	136	183
Sňatky - oba cizinci	276	393	445	508	649	495	669
z toho: oba Ukrajinci	58	91	90	103	150	101	175
oba Slováci	26	38	51	100	102	68	94
oba Rusové	26	34	44	43	30	30	34

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

Meziroční nárůst počtu uzavřených manželství v roce 2021 byl u sňatků s alespoň jedním cizincem výraznější než v celkovém úhrnu (o 30 % vs. o 3 %), což platilo i o rok dříve pro jejich meziroční pokles (o 30 % vs. o 17 %). Nejvíce se zvýšení projevilo u sňatků dvou cizinců (35 %), poté u kombinace ženich s českým státním občanstvím-nevěsta cizinka (o 34 %) a nejméně meziročně vzrostl počet sňatků nevěst s českým státním občanstvím a ženichem cizincem (o 26 %). Přitom v předchozím roce se snížil počet sňatků meziročně nejvíce mezi nevěstou s českým státním občanstvím a cizincem (o 32 %), dále u ženicha s českým státním občanstvím a cizinkou (o 29 %) a nejméně u dvou cizinců (o 24 %).

3 Rozvodovost

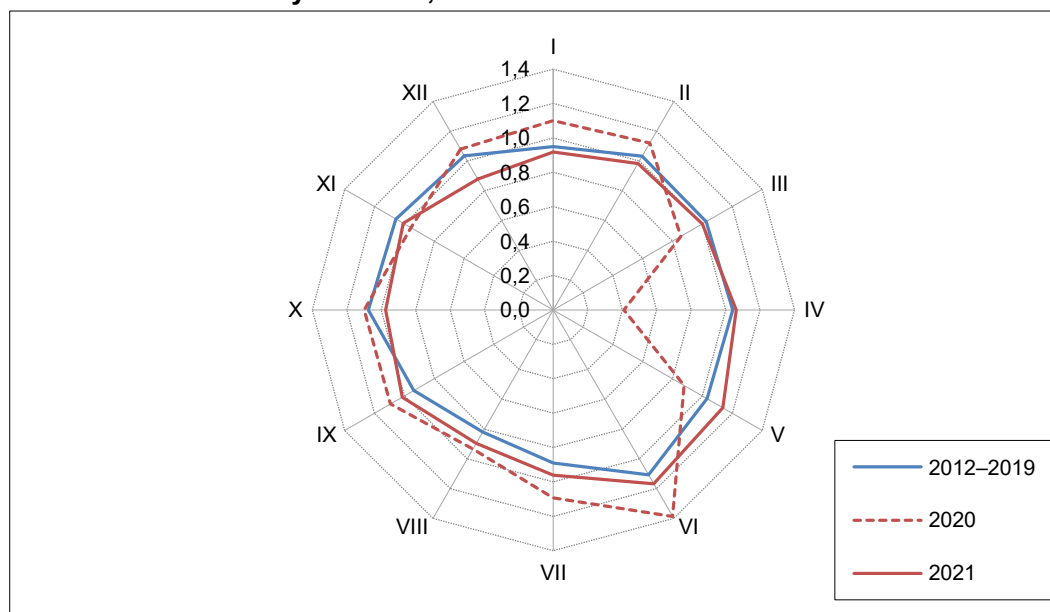
Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2021 rozvedeno 21,1 tisíce manželství, o 3 % méně než v předchozím roce. Pokračoval tak trend poklesu počtu rozvodů z minulého desetiletí. Při setrvání měr rozvodovosti z roku 2021 by rozvodem skončilo 39,7 % manželství v průměru po 13,6 let od uzavření sňatku, což bylo o 4,7 p. b. méně a o 0,8 roku později než před deseti lety, v roce 2012. Ve čtyřech pětinach se jednalo o první rozvod muže, resp. ženy. Z úhrnu rozvedených manželských svazků bylo 60,9 % s nezletilými dětmi, kterých bylo v rozvedených rodinách celkem 20,4 tisíce.

Mezi roky 2012 a 2021 ohraničujícími poslední dekádu měl počet rozvodů klesající trend s průměrným meziročním poklesem 4,5 % (tab. 3.1). Počet rozvodů se meziročně zvýšil pouze v letech 2013 a 2017, a to o 6 % resp. 3 %. Poslední zaznamenaný úhrn 21 107 rozvodů z roku 2021 byl o pětinu nižší než v roce 2012 (26 402 rozvodů), o 3 % ve srovnání s rokem 2020 a vůbec nejnižší od roku 1970.

Sezónnost

Do jednotlivých kalendářních měsíců roku bývají rozvody obvykle rozloženy poměrně rovnoměrně. V období let 2012–2019 byl jejich průměrný počet nejnižší v srpnu a nejvyšší v červnu, a to na úrovni 0,8 resp. 1,1násobku průměrného měsíce. V roce 2020 byla tato tradiční sezónnost narušena protiepidemickými opatřeními, resp. omezením činnosti soudů v době nouzového stavu na jaře 2020 a následným odkladem rozvodů na pozdější dobu. V důsledku toho došlo ke snížení měsíčního indexu rozvodovosti (obr. 3.1) v měsících březen–květen (v měsíci dubnu 0,4násobek průměrného měsíce roku, abs. 731 rozvodů – nejméně v novodobé historii, v březnu a květnu 0,9násobek) a naopak k jeho mírnému kompenzačnímu zvýšení zejména v letních měsících červnu (index 1,4) a červenci (1,1). V roce 2021 se rozložení počtu rozvodů do kalendářních měsíců v podstatě navrátilo do stavu před specifickým rokem 2020, když nejvíce bylo rozvodů v květnu a červnu: absolutně maximum 2 039 rozvodů příslušelo květnu, měsíční index byl nejvyšší (1,17) v červnu. Nejméně manželství mělo, podobně jako v roce 2016, datum právní moci rozhodnutí o rozvodu v měsíci prosinci (abs. 1 576, měsíční index 0,88), přitom v posledním desetiletí to bývalo obvykle v srpnu.

Obr. 3.1 Měsíční indexy* rozvodů, 2012–2021

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu rozvodů k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Rozvody podle navrhovatele a podle pořadí

Rozvodové řízení ukončené v roce 2021 bylo v 54,3 % zahájené na základě společného návrhu obou manželů (absolutně 11 451 manželství), dalších 29,4 % (abs. 6 211) na návrh ženy a 16,3 % na návrh muže (abs. 3 445). Společný návrh na rozvod manželství je možné podávat²² od 1. 1. 2014, statisticky je však toto třídění zachyceno až od roku 2015, kdy bylo takto iniciováno 31 % rozvodů. V dalších letech jejich podíl každoročně rostl, přičemž hned v roce 2016 se stal nově převažujícím typem návrhu.

Tab. 3.1 Rozvody podle druhu návrhu a pořadí, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rozvody celkem	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107
v tom na návrh: muže	9 404	5 277	5 115	4 517	4 246	3 758	3 445
ženy	16 998	9 581	9 368	8 121	7 667	6 572	6 211
společný návrh	x	10 138	11 272	11 675	12 228	11 404	11 451
Pořadí rozvodu muže: 1.	21 284	20 068	20 787	19 677	19 506	17 612	17 120
2.	4 498	4 345	4 388	4 094	4 098	3 625	3 563
3.+	620	583	580	542	537	497	424
Pořadí rozvodu ženy: 1.	21 352	20 194	20 957	19 774	19 797	17 685	17 215
2.	4 533	4 263	4 236	4 053	3 840	3 607	3 458
3.+	517	539	562	486	504	442	434
1. pořadí muže i ženy	19 023	17 868	18 592	17 561	17 482	15 746	15 282
Vyšší pořadí muže i ženy	2 789	2 602	2 603	2 423	2 320	2 183	2 054
Vyšší pořadí muže a 1. pořadí ženy	2 329	2 326	2 365	2 213	2 315	1 939	1 933
1. pořadí muže a vyšší pořadí ženy	2 261	2 200	2 195	2 116	2 024	1 866	1 838
Opakované rozvody (%) - muži	19,4	19,7	19,3	19,1	19,2	19,0	18,9
- ženy	19,1	19,2	18,6	18,7	18,0	18,6	18,4
	% z úhrnu						
1. pořadí muže i ženy	72,1	71,5	72,2	72,2	72,4	72,4	72,4
Vyšší pořadí muže i ženy	10,6	10,4	10,1	10,0	9,6	10,0	9,7
Vyšší pořadí muže a 1. pořadí ženy	8,8	9,3	9,2	9,1	9,6	8,9	9,2
1. pořadí muže a vyšší pořadí ženy	8,6	8,8	8,5	8,7	8,4	8,6	8,7

Přes 80 % rozvodů se týká mužů a žen, kteří ukončují své manželství rozvodem poprvé. V roce 2021 se jednalo o 17 120 mužů a 17 215 žen. Zbýlá jedna pětina (3 987 mužů a 3 892 žen rozvedených v roce 2021) absolvovala již opakovaný rozvod (rozvod vyššího pořadí). Meziroční úbytek rozvodů se v roce 2021 projevil jak u prvních rozvodů, tak i u rozvodů vyššího pořadí, když u mužů u obou skupin a u žen v případě prvních rozvodů byl pokles 3%, v případě rozvodů vyšších pořadí u žen pak 4% (tab. 3.1). V detailnějším pohledu na skupiny rozvodů podle vzájemného pořadí rozvodu muže a ženy byl nejvýraznější meziroční úbytek zaznamenán v roce 2021 u rozvodů vyššího pořadí pro muže i ženu (o 6 %), naopak nejmírnější u rozvodů prvního pořadí pro muže a vyššího pro ženu (o 2 %). Počet rozvodů vyššího pořadí pro muže a prvního pro ženu meziročně stagnoval.

Rozvody podle počtu nezletilých dětí

V roce 2021 bylo rozvedeno 12 854 manželství s nezletilými dětmi (meziročně o 1,1 % více) a 8 253 bez nezletilých dětí (naopak méně o 8,5 %). Podíl rozvodů s nezletilými dětmi z celkového počtu rozvodů dosáhl 60,9 % (s meziročním nárůstem 2,4 p. b.) a byl tak nejvyšší od roku 2006 (nad hranici 60 % se vrátil po 14 letech). Mezi roky 2012 a 2020 se pohyboval v rozmezí 56,8–59,0 % (tab. 3.2). Celkem se rozvod v roce 2021 dotkl 20 444 dětí, o 1,3 % více než v předchozím roce, nicméně šlo o druhý nejnižší počet po minimu (20 187 dětí) v roce 2020.

²² Podle nového občanského zákoníku (§755–758).

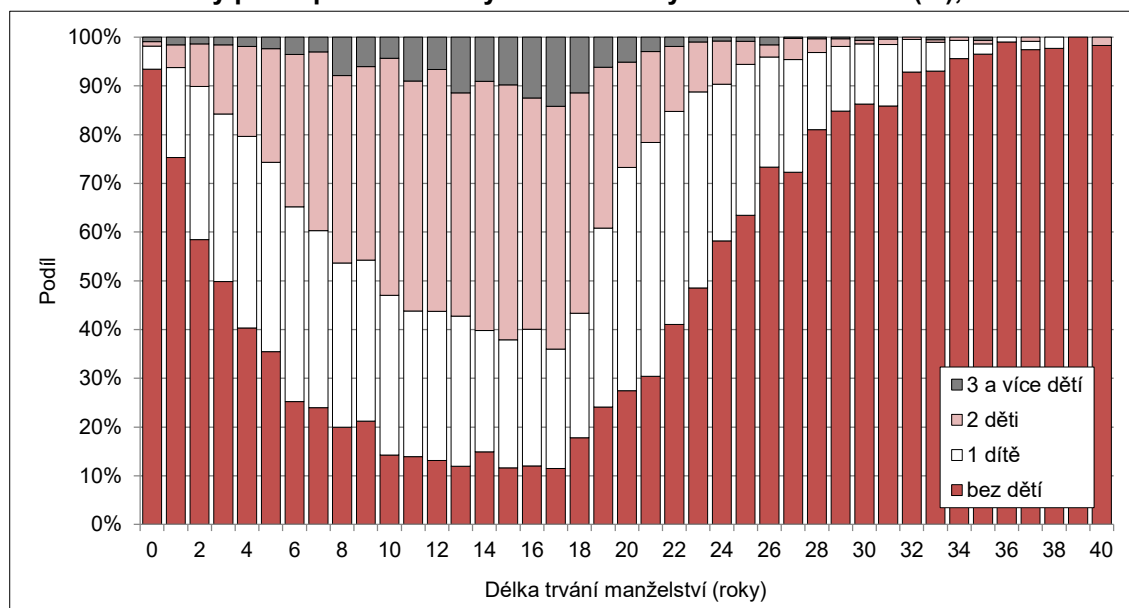
Mezi roky 2012 a 2020 došlo u rozvodů s nezletilými dětmi k nárůstu podílu rodin se dvěma dětmi (ze 40,5 % na 45,7 %) na úkor rodin s jedním dítětem (pokles z 54,6 % na 48,3 %) při poměrně malém a stabilním (5–6%) zastoupení rodin se třemi či více dětmi. V roce 2021 se váha rozvedených manželství se dvěma nezletilými dětmi v rodině naopak oproti trendu předchozích let meziročně snížila, o 1,5 p. b. na 44,2 %, a zastoupení rodin s jedním dítětem v době rozvodu se navýšilo o 0,7 p. b. na 49,0 %. Ještě mírně více, o 0,8 p. b., meziročně vzrostl podíl manželství se třemi a více dětmi u rozvodu, který dosáhl 6,8 % a byl největší od počátku 90. let 20. století. Průměrný počet dětí připadající na jedno rozvedené manželství s dětmi narostl z 1,51 v roce 2012 na 1,59 dítěte v roce 2021.

Tab. 3.2 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rozvody bez nezletilých dětí	11 213	10 270	10 559	10 120	9 905	9 015	8 253
Rozvody s nezletilými dětmi	15 189	14 726	15 196	14 193	14 236	12 719	12 854
v tom s 1 dítětem	8 292	7 523	7 680	7 114	6 866	6 138	6 294
s 2 dětmi	6 146	6 415	6 635	6 211	6 489	5 817	5 687
s 3 a více dětmi	751	788	881	868	881	764	873
Počet nezletilých dětí při rozvodu	22 983	22 855	23 752	22 294	22 644	20 187	20 444
Prům. počet dětí v manželstvích s dětmi	1,51	1,55	1,56	1,57	1,59	1,59	1,59
Prům. počet dětí v manželství při rozvodu	0,87	0,91	0,92	0,92	0,94	0,93	0,97
Rozvody s nezletilými dětmi (%)	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0	58,5	60,9
v tom s 1 dítětem (%)	54,6	51,1	50,5	50,1	48,2	48,3	49,0
s 2 dětmi (%)	40,5	43,6	43,7	43,8	45,6	45,7	44,2
s 3 a více dětmi (%)	4,9	5,4	5,8	6,1	6,2	6,0	6,8

Struktura rozvodů podle počtu nezletilých dětí se významně liší podle délky trvání manželství, přičemž koresponduje s časováním rození dětí do manželství a s jejich nabýváním zletilosti (obr. 3.2). V roce 2021 se v nejkratších (0–4 let) a nejdelších (po 23 a více letech) délkách trvání manželství nejvíce rozváděli partneři bez nezletilých dětí, v rozmezí 5–6 let a 19–22 let s jedním dítětem a v délce 7–18 let se dvěma dětmi. Rozvody manželů s rodinou tvořenou třemi a více nezletilými dětmi nedominovaly v žádné délce trvání manželství a jejich zastoupení bylo nejvyšší (11–14%) v intervalu 16–18 let.

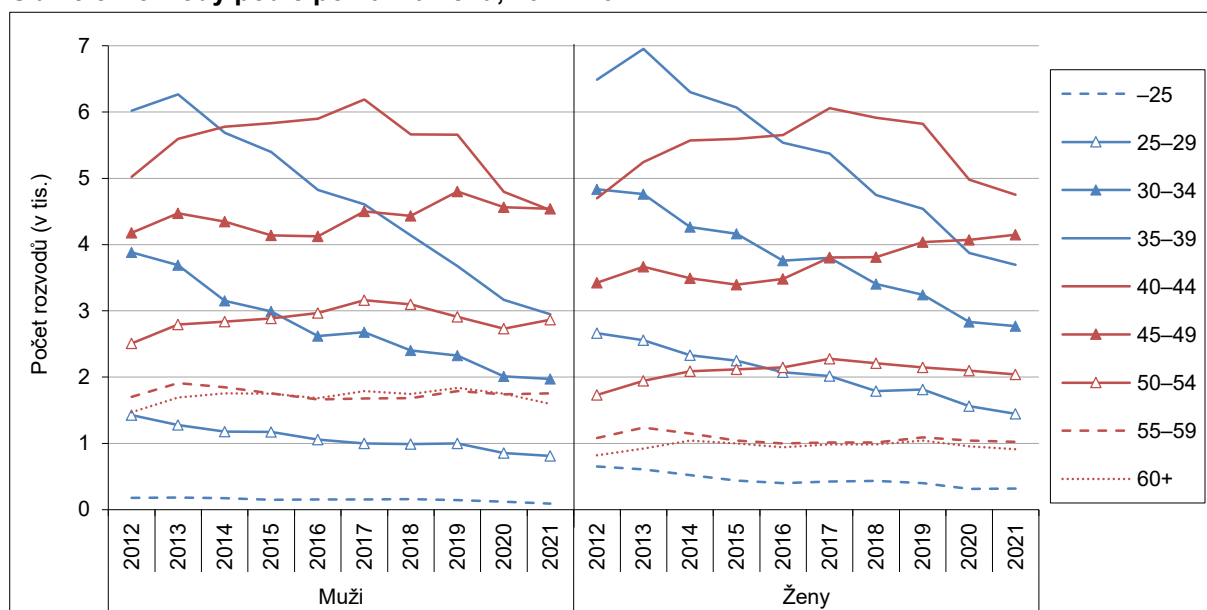
Obr. 3.2 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a délky trvání manželství (%), 2021

Rozvody podle věku muže/ženy

V souladu se změnami ve věkové skladbě obyvatelstva, posunem vstupu manželství do vyššího věku a prodlužující se délkou trvání manželství při rozvodu docházelo mezi lety 2012 a 2021 k proměně věkové struktury rozvádějících se osob (obr. 3.3). Zatímco v prvních dvou letech uplynulé dekády, v roce 2012 a 2013, bylo z pohledu pětiletých věkových skupin nejvíce rozvodů mužů ve věku 35–39 let, od roku 2014 šlo o 40–44leté a v roce 2021 nově o muže ve věku 45–49 let (abs. 4 538 mužů, 21,5 % ze všech rozvedených), i když jejich převaha nad 40–44letými byla malá (ve věku 40–44 let 4 522 mužů). Žen stanulo u rozvodu až do roku 2015 nejvíce 35–39letých, v dalších letech pak převažovaly u rozvodu ženy ve věku 40–44 let (abs. 4 752 v roce 2021, 22,5 % ze všech rozvedených) a druhou nejčetnější skupinu představovaly poslední dva roky ženy ve věku 45–49 let (abs. 4 150, podíl 19,7 %). V souhrnu tak v čase výrazně ubylo rozvodů osob mladších 40 let a naopak vzrostl počet osob rozvádějících se ve věku 45–54 let, za čímž stojí zejména posouvání nejsilnějších generací narozených v 70. letech 20. století do vyšších věků²³.

Obr. 3.3 Rozvody podle pohlaví a věku, 2012–2021

Rozvody podle délky trvání manželství

Z pohledu pětiletých intervalů trvání manželství při rozvodu jsou již od poloviny 90. let 20. století každoročně nejčetnější rozvody po 5–9 letech manželství. Nebylo tomu jinak v roce 2021, kdy z ročního úhrnu rozvodů tvořily 21 % (abs. 4 424), což se nijak nevymykalo intervalu 20–23 % z předešlého období 2012–2020 (tab. 3.3). Zastoupení sousedních pětiletých intervalů ale bývá nižší jen mírně. Druhou nejpočetnější skupinu představují od roku 2016 rozvody po 10–14 letech trvání manželství, které se v porovnání s rokem 2012 podílově navýšily o 1,8 p. b. na 18,6 % v roce 2021 (abs. 3 927). V letech 2012–2015 byla na této pozici aktuálně třetí nejčetnější skupina rozvodů v délce trvání manželství 0–4 dokončených let (18,3 % všech rozvodů v roce 2021, absolutně 3 873), jejichž podíl se v čase snížil (v porovnání let 2012 a 2021 o 0,4 p. b.).

Během posledních deseti let (mezi lety 2012 a 2021) se počet rozvodů snížil ve všech pětiletých délkách trvání manželství do 30 let, naopak v intervalu 30 a více let se zvýšil. Meziročně byl pak počet rozvodů v roce 2021 o několik jednotek procent nižší skoro ve všech určených intervalech trvání manželství

²³ Čisté míry rozvodovosti (počet rozvodů na tisíc ženatých/vdaných k 1. 7.) zůstávaly po celé sledované období 2012–2021 nejvyšší v nejmladších věcích (v roce 2021 ve věku 20–24 let u mužů 21,2 ‰ a u žen 26,2 ‰) a s přibývajícím věkem se jejich úroveň snižovala.

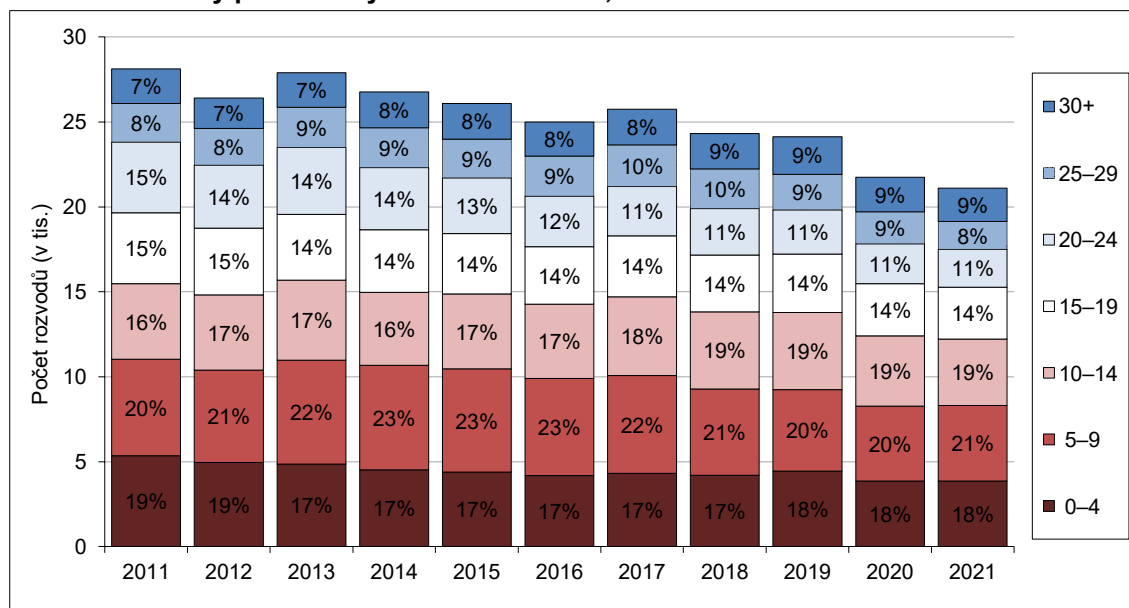

(nejvýrazněji v délce 25–29 let trvání o 12 %), až na délky 0–4 let a 15–19, kde spíše stagnoval, a interval 5–9 let, kde naopak velmi mírně narostl.

Tab. 3.3 Rozvody podle délky trvání manželství, 2012 a 2016–2021

Délka trvání manželství (roky)	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0–4	4 952	4 188	4 315	4 195	4 450	3 870	3 873
5–9	5 444	5 720	5 751	5 091	4 800	4 396	4 424
10–14	4 424	4 355	4 633	4 532	4 534	4 146	3 927
15–19	3 935	3 399	3 600	3 343	3 444	3 057	3 052
20–24	3 710	2 973	2 903	2 734	2 590	2 368	2 226
25–29	2 148	2 349	2 449	2 328	2 097	1 869	1 641
30+	1 789	2 012	2 104	2 090	2 226	2 028	1 964
Celkem	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107

Obr. 3.4 Rozvody podle délky trvání manželství, 2012–2021

Úroveň rozvodovosti

Z pohledu pětiletých intervalů trvání manželství byla v období 2012–2021 nejvýraznější změna intenzity rozvodovosti (počet rozvodů v jednotlivých délkách intervalu trvání manželství vztahený k počtu sňatků uzavřených před daným počtem let vyjádřený jako průměrná míra pro jednu délku trvání daného intervalu) zaznamenána u délky 0–4 roky, kde poklesla z 2,03 na 1,51 rozvodů na sto sňatků (relativně o 26 %). Klesající trend však měla úroveň rozvodovosti také v dalších pětiletých intervalech až do 30 let trvání manželství (v délkách 5–9 let až 20–24 let pokles o 5 až 12 %, v intervalu 25–29 let jen o 2 %, viz tab. 3.4). V intervalu 30 a více let trvání manželství se rozvodovost mezi lety 2012 a 2021 zvýšila (z 0,20 na 0,24, tj. o 21 %), nicméně v posledních osmi letech kolísala v pásmu 0,24–0,28 %. V porovnání let 2020 a 2021 se úroveň rozvodovosti nepatrně snížila téměř ve všech pětiletých intervalech (nejvýrazněji v délkách nad 20 let, a to o 4–6 %) až na rozpětí 15–19 let, kde stagnovala, a v délce 0–4 let, kde mírně o 1 % vzrostla.

Míra rozvodovosti je dlouhodobě nejvyšší mezi 3 až 6 lety po sňatku a poté s prodlužující se délkou manželství postupně klesá (obr. 3.5). V letech 2012–2015 se maximální výše míry rozvodovosti v dané délce pohybovala mezi 2,6–2,8 %, v letech 2016–2019 pak mezi 2,3–2,5 %, načež v roce 2020 se meziročně snížila o dalších 0,2 procentních bodů na 2,0 %. V roce 2021 zůstal vrchol rozvodovosti na hodnotě 2,0 %, které dosáhl v délce 3 dokončených let od sňatku, přičemž v dalších délkách 2–9 let byla rozvodovost obdobně vysoká, mezi 1,9–2,0 %. V porovnání let 2020 a 2021 se nejvýraznější změny odehrály v délkách

0 a 22–26 let, kde došlo k poklesu rozvodovosti o více jak 10 %, v ostatních délkách její úroveň stagnovala či zaznamenala nárůst/pokles o jednotky procent.

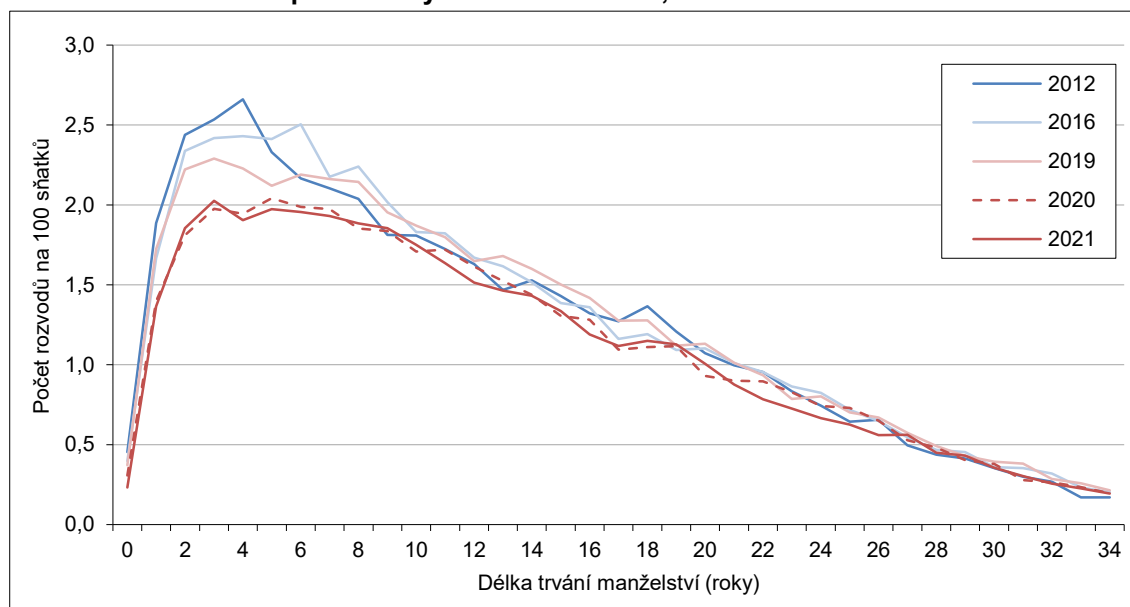
Tab. 3.4 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2012 a 2016–2021

Délka trvání manželství (roky)	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0	0,45	0,40	0,45	0,37	0,37	0,31	0,23
1	1,89	1,67	1,74	1,77	1,72	1,40	1,37
2	2,44	2,34	2,16	2,07	2,22	1,81	1,85
3	2,53	2,42	2,47	2,18	2,29	1,98	2,03
4	2,66	2,43	2,50	2,32	2,23	1,94	1,90
5	2,33	2,41	2,51	2,39	2,12	2,04	1,97
6	2,16	2,50	2,54	2,27	2,19	1,99	1,96
7	2,10	2,18	2,34	2,05	2,16	1,97	1,93
8	2,04	2,24	2,29	2,10	2,14	1,85	1,88
9	1,81	2,02	2,19	2,14	1,95	1,83	1,85
0–4	2,03	1,82	1,82	1,70	1,74	1,49	1,51
5–9	2,09	2,26	2,36	2,19	2,11	1,94	1,92
10–14	1,63	1,69	1,78	1,72	1,72	1,60	1,55
15–19	1,31	1,24	1,33	1,26	1,32	1,18	1,18
20–24	0,92	0,94	0,97	0,96	0,93	0,86	0,81
25–29	0,53	0,57	0,61	0,59	0,56	0,54	0,52
30+	0,20	0,24	0,26	0,26	0,28	0,25	0,24
Úhrnná rozvodovost (%)	44,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6	39,7
Průměrná délka trvání manželství	12,8	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7	13,6

Pozn.: Počet rozvodů dané délky trvání manželství na sto sňatků uzavřených před daným počtem let. U pětiletých intervalů délky trvání manželství průměrná rozvodovost v daném intervalu. U intervalu 30+ let počet rozvodů vztahován k 10 příslušným sňatkovým kohortám.

Při setrvání intenzit v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2021 by rozvodem skončilo 39,7 % manželství, nejméně od počátku století. Přitom v období 2012–2019 se hodnota ukazatele pohybovala mezi 44,5–47,8 % a v roce 2020 byla po výrazném meziročním poklesu (o 4,2 p. b.) na úrovni 40,6 %. Průměrná délka trvání manželství do jeho zániku rozvodem se již více jak dvě desetiletí s menšími výkyvy prodlužuje, mezi lety 2012 a 2021 se navýšila z 12,8 let na 13,6 let, tj. o 0,8 roku.

Obr. 3.5 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2012–2021

Rozvody cizinců

V roce 2021 bylo v ČR rozvedeno 1 854 manželství, kde alespoň jeden z manželů měl jiné než české státní občanství. Bylo to o 89 více než v roce 2020, ale šlo o třetí nejnižší počet v posledním desetiletí (po roce 2013 a 2020, kdy bylo rozvedeno 1 842 resp. 1 765 manželství s alespoň jedním cizincem); nejvíce (2 046) rozvodů s minimálně jedním cizincem v manželském páru bylo v roce 2015. Zastoupení těchto rozvodů na celkovém počtu v roce 2021 dosáhlo 8,8 % (historicky nejvíce, o 0,7 p. b. více než v roce 2020), přičemž v období let 2012–2020 se pohybovalo mezi 6,6–8,1 %.

Podobně jako u sňatků je i u rozvodů vyšší počet cizinců na straně mužů. V roce 2021 bylo u českého rozvodového soudu rozvedeno 1 251 mužů-cizinců (5,9 % ze všech rozvedených mužů) a 1 015 žen-cizinek (4,8 % ze všech rozvedených žen), dohromady tak 2 266 cizinců. Více jak dvoutisícový byl počet rozvedených cizinců ve všech letech posledního desetiletí, v maximu v roce 2017 šlo o 2 466 cizinců.

Tab. 3.5 Rozvody podle státního občanství manželů, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rozvody alespoň s 1 cizincem	1 900	1 906	2 041	1 978	1 930	1 765	1 854
- podíl na všech rozvodech (%)	7,2	7,6	7,9	8,1	8,0	8,1	8,8
Počet cizinců u rozvodů	2 103	2 277	2 466	2 365	2 348	2 134	2 266
Rozvody - žena ČR + cizinec	1 032	904	949	914	883	837	839
z toho státní občanství: Slovensko	238	245	247	273	213	258	267
Ukrajina	59	65	78	71	77	70	54
Německo	61	43	42	35	45	35	41
Rozvody - muž ČR + cizinka	665	631	667	677	629	559	603
z toho státní občanství: Slovensko	194	252	238	256	239	238	232
Ukrajina	195	136	175	152	150	119	134
Rusko	65	61	46	50	57	44	56
Rozvody - oba cizinci	203	371	425	387	418	369	412
z toho: oba občané Slovenska	59	70	88	87	91	68	91
oba občané Ukrajiny	30	35	57	59	60	63	83
oba občané Vietnamu	38	119	134	102	98	77	81
Průměrná délka trvání manželství při rozvodu*							
Rozvody dvou občanů ČR	14,9	15,2	15,2	15,3	15,3	15,3	15,1
Rozvody Češky s cizincem	9,4	10,3	10,4	10,7	10,8	11,2	11,1
Rozvody Čecha s cizinkou	9,5	10,1	10,5	11,2	10,4	10,9	10,9
Rozvody dvou cizinců	11,3	11,2	11,1	11,2	11,7	11,7	11,9

* Výpočet z absolutních počtů rozvodů podle délky trvání manželství (takto vypočtená průměrná délka trvání všech manželství byla ve sledovaném období v průměru o 1,6 roku vyšší než údaj uvedená v tab. 3.4, vycházející z rozložení měr rozvodovosti podle délky trvání manželství).

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

Rozvody s cizincem znamenaly v roce 2021 v 45,3 % ukončení manželství mezi Češkou a mužem-cizincem, v 32,5 % konec manželství mezi Čechem a ženou-cizinkou a ve zbylých 22,2 %, tedy z více jak jedné pětiny²⁴, šlo o rozvod dvou cizích státních občanů²⁵. Žena s českým státním občanstvím se v roce 2021 nejčastěji rozváděla s mužem-občanem Slovenska (abs. 267), dále s občanem Ukrajiny (abs. 54) a Německa (abs. 41). V předešlých letech se rozvody Čechek nejčastěji týkaly také mužů státního občanství

²⁴ Mezi lety 2012 a 2016 narostl jejich podíl z 11 % na 19 %, v posledních pěti letech se drží mezi 20–22 %.

²⁵ Na základě Nařízení Rady č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem, je možné rozvést v České republice manželství dvou manželů – cizinců, a to v případě, kdy mají manželé obvyklé bydliště v České republice, nebo měli manželé poslední společné obvyklé bydliště v České republice, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo zde má odpůrce bydliště, nebo v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště v České republice, nebo má v České republice navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení. Rozvedeno v ČR může být jen takové manželství, které bylo uzavřeno v ČR anebo v ČR uznáno.

Vietnam (druhé místo v roce 2012 a třetí v letech 2013 a 2015) a Tunisko (třetí místo v letech 2017, 2018 a 2020). Podobné pořadí platilo i u druhé skupiny, když nejvíce mužů s českým občanstvím se v roce 2021 rozvádělo rovněž se Slovenkou (abs. 232), dále s Ukrajinkou (abs. 134) a na třetím místě s Ruskou (abs. 56). Pořadí žen-cizinek rozvádějících se s Čechem přitom od roku 2013 nedoznalo změn, v roce 2012 byly na prvním místě rozvody Čecha s Ukrajinkou, na druhém místě se Slovenkou a na třetím s Ruskou. Nejvíce rozvodů manželství, ve kterých ani jeden z partnerů neměl české státní občanství, potvrdily české soudy v roce 2021 u dvou Slováků (abs. 91), dále u dvou Ukrajinců (abs. 83) a Vietnamců (abs. 81). V letech 2013–2020 byly oproti tomu pravidelně nejčetnějším párem u rozvodů dvou cizinců dvě osoby vietnamského státního občanství (v roce 2012 šlo, stejně jako v roce 2021, o pár dvou Slováků).

Manželství dvou cizinců bylo v roce 2021 při rozvodu v průměru o 3,3 roku kratší (11,9leté) než v případě rozvedeného manželství dvou občanů ČR (15,1leté). U rozvodů smíšených manželství muže/ženy českého státního občanství s cizinkou/cizincem byla průměrná doba trvání manželství ještě o něco kratší, když se ve srovnání s rozvody dvou občanů ČR lišila o 4,2, resp. 4,0 roku.

4 Porodnost

Po tříletém poklesu počet živě narozených v roce 2021 meziročně vzrostl o 1,6 tisíce na 111,8 tisíce. Z pohledu pořadí narozeného dítěte ženě stál za nárůstem výhradně vyšší počet druhorozených dětí. Podíl živě narozených dětí mimo manželství meziročně stagnoval na úrovni 48,5 %. Nárůst počtu narozených dětí byl odrazem vyšší plodnosti žen, která se skokově zvýšila z 1,71 až na 1,83 dítěte na jednu ženu²⁶. Úroveň úhrnné plodnosti tak byla nejvyšší za posledních třicet let. Průměrný věk matky při narození dítěte stoupl o dvě desetiny roku na 30,4 let.

V roce 2021 se živě narodilo 111 793 obyvatel České republiky. Tradičně mezi nimi převažovali chlapci, kterých bylo 57 179, zatímco dívek 54 614. To odpovídalo poměru 105 chlapců na 100 dívek. Stejný nebo velmi obdobný byl tento tzv. sekundární index maskulinity i v ostatních letech sledovaného posledního desetiletí (2012–2021). Úhrn narozených v roce 2021 byl v rámci tohoto období mírně nadprůměrný, nejslabší kohortu představoval ročník 2013, který čítal 106,8 tisíce živě narozených, a naopak nejsilnější ročník 2017 s 114,8 tisíce narozených. V letech 2014–2017 se počet živě narozených čtyři roky v řadě zvyšoval, následně v letech 2018–2020, třikrát po sobě, klesal (na 110,6 tisíce v roce 2020). V roce 2021 celkový počet živě narozených dětí meziročně znovu mírně vzrostl, a to o 1 593, resp. o 1 %.

Mrtvě se v roce 2021 narodilo 404 dětí, o 27 méně než v roce 2020, kdy byl jejich počet v rámci poslední dekády vůbec nejvyšší (431). V průměru se v období 2012–2021 mrtvě narodilo 396 dětí ročně, respektive 3,6 z tisíce narozených. Nejvyšší mrtvorozenost (3,9 ‰) byla zaznamenána v roce 2020, nejnižší (3,3 ‰) v rámci posledního desetiletí v letech 2017 a 2018. V roce 2021 dosáhla průměrných 3,6 ‰.

Tab. 4.1 Narození a porody, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Narození celkem	108 955	113 083	114 789	114 419	112 633	110 631	112 197
Živě narození	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793
v tom: chlapci	55 536	57 837	58 671	58 256	57 585	56 276	57 179
dívky	53 040	54 826	55 734	55 780	54 646	53 924	54 614
- počet chlapců na 100 dívek	105	105	105	104	105	104	105
Mrtvě narození	379	420	384	383	402	431	404
Mrtvorozenost (‰)*	3,5	3,7	3,3	3,3	3,6	3,9	3,6
Porody celkem	106 952	111 396	113 181	112 903	111 166	109 161	110 793
v tom: jednočetné	104 957	109 719	111 585	111 398	109 705	107 696	109 395
dvojčat	1 987	1 667	1 584	1 495	1 455	1 460	1 392
trojčat	8	10	12	9	6	5	6
čtyřčat	-	-	-	1	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	1,9	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3

* Počet mrtvě narozených dětí na tisíc narozených celkem.

Počet porodů se v roce 2021 vyvíjel stejně jako počet živě narozených dětí: meziročně se zvýšil o 1 %, a to na 110 793. Většina porodů byla jednočetných – 109 395 porodů jednoho dítěte představovalo 98,7 % všech porodů, stejně jako v přechodích třech letech. Zbýlých 1 398 porodů, tj. 1,3 %, se řadilo k těm vícečetným. V šesti případech šlo o porod trojčat, při ostatních 1 392 vícečetných porodech přišla v roce 2021 na svět dvojčata. V desetiletém časovém horizontu se zastoupení jednočetných porodů mírně zvýšilo (v roce 2012 dosahovalo 98,1 %), naopak vícečetných snížilo (ze 1,9 % v roce 2012), nicméně v posledních čtyřech letech již zůstávalo neměnné (1,3 %).

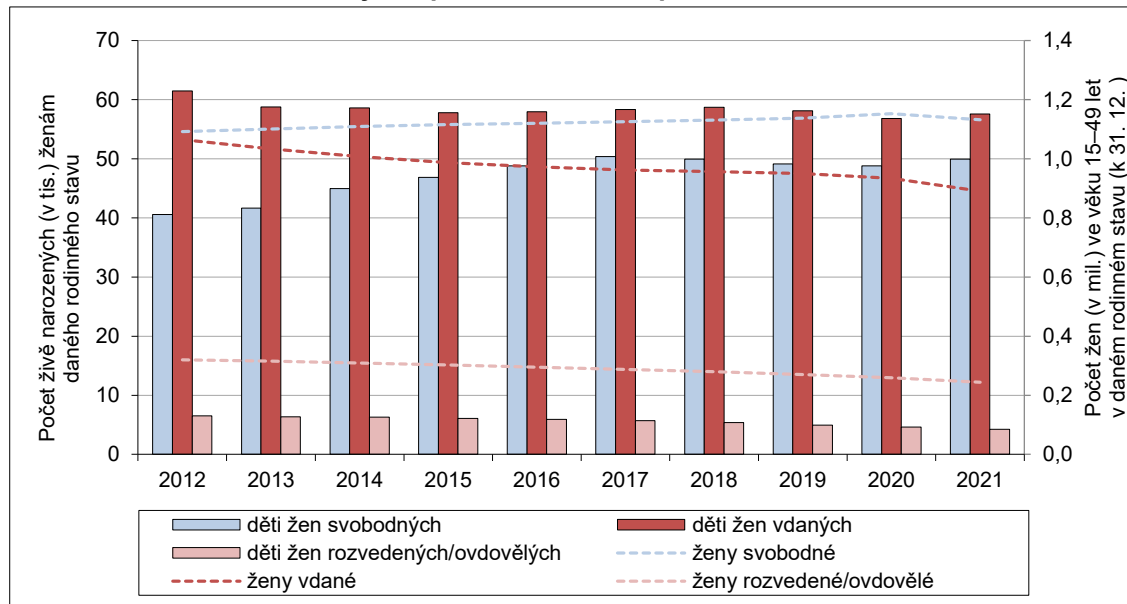
²⁶ Za skokovým zvýšením hodnoty úhrnné plodnosti částečně stály i „nové“ (nižší) počty žen ve věku 15–49 let vycházející z výsledků sčítání lidu 2021.

Narození podle rodinného stavu ženy a pořadí narozeného dítěte

Z pohledu rodinného stavu ženy-rodice mezi matkami novorozenců převažují ženy vdané, v dlouhodobém pohledu se však jejich dominance výrazně snížila. Jestliže ještě na počátku 21. století představovaly vdané ženy tři čtvrtiny všech rodiček, v jeho druhé dekádě to bylo již méně než 60 %; podíl dětí narozených vdaným ženám měl klesající tendenci až do roku 2017. Mezi lety 2012 a 2017 se snížil z 56,6 na 51,0 %, což byl podíl historicky vůbec nejnižší. V následujících letech se pak udržoval na úrovni necelých 52 %, v roce 2021 činil 51,5 %. Inverzně se vyvíjel podíl dětí narozených mimo manželství: po tři desetiletí (od konce 80. let 20. století) rostl, mezi lety 2012 a 2017 konkrétně ze 43,4 % na historicky nejvyšších 49,0 %, a následně se v letech 2018 až 2021 pohyboval na úrovni 48,2–48,5 %. Mimo manželství se tak aktuálně rodí bezmála jedna polovina dětí. Valná většina z nich má matku rodinného stavu svobodná²⁷, přičemž dominance svobodných žen v rámci skupiny nevdaných se v čase zvýšila. V roce 2012 bylo svobodných 86 ze sta neprovdaných rodiček, v roce 2021 již 92 ze sta.

Tab. 4.2 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rodinný stav matky: svobodná	40 581	48 807	50 379	49 956	49 137	48 799	49 950
vdaná	61 488	57 930	58 314	58 698	58 138	56 792	57 590
rozvedená	6 299	5 730	5 539	5 227	4 818	4 482	4 140
ovdovělá	208	196	173	155	138	127	113
z toho nevdané	47 088	54 733	56 091	55 338	54 093	53 408	54 203
Podíl (%) dětí narozených:							
vdaným ženám (z úhrnu)	56,6	51,4	51,0	51,5	51,8	51,5	51,5
nevdaným ženám (z úhrnu)	43,4	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
svobodným ženám z narozených nevdaným ž.	86,5	89,4	90,0	90,4	91,0	91,5	92,3

Obr. 4.1 Živě narození a ženy v reprodukčním věku podle rodinného stavu, 2012–2021

Vdanou matku mělo v roce 2021 v absolutním počtu celkem 57 590 živě narozených dětí (51,5 %), svobodnou 49 950 (44,7 %), rozvedenou 4 140 (3,7 %) a ovdovělou 113 (0,1 %). Ve srovnání s rokem 2020 nejvíce vzrostl počet svobodných žen-rodicek, a to jak v absolutním, tak v relativním vyjádření (o 1 151, resp. o 2 %). Oproti roku 2012 bylo v roce 2021 svobodných matek novorozenců dětí více téměř o 10 tisíc

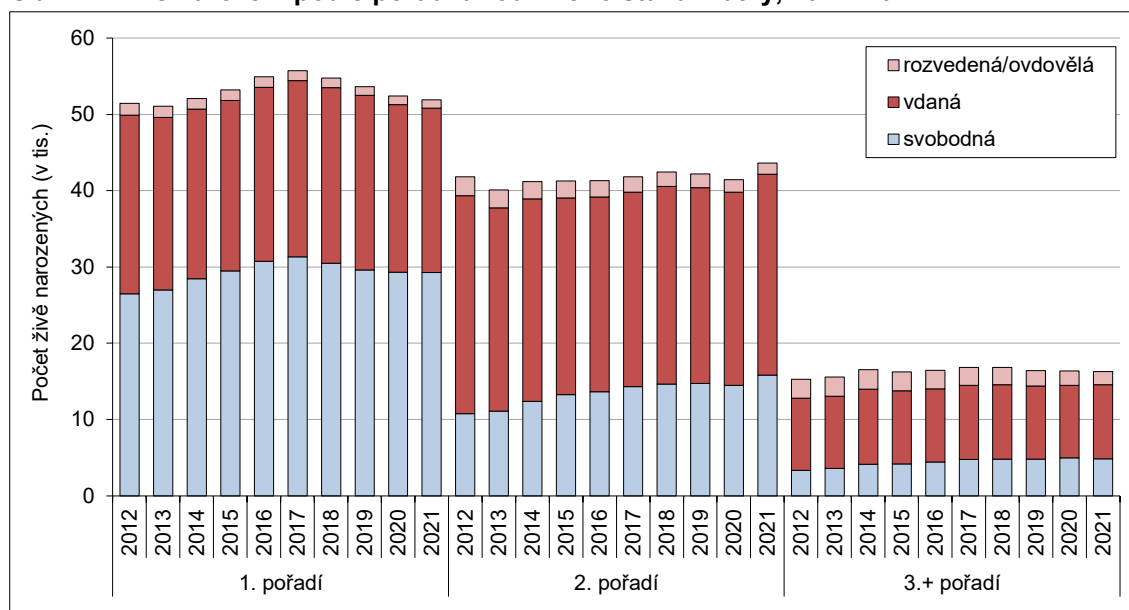
²⁷ Rodinný stav de iure. Ze statistického hlášení nelze zhodnotit reálné rodinné zázemí narozeného dítěte (může jít jak o dítě samoživitelky, tak o dítě rodičovského páru tvořícího rodinu, kdy však nedošlo k právnímu uzavření manželství).

(při celkovém nárůstu novorozenců o 3,2 tisíce). Jejich počet přitom pravidelně rostl v první polovině této dekády, zatímco v posledních pěti letech se již udržoval na úrovni 50 tisíc. Počet vdaných rodiček měl celkově v letech 2012–2021 mírně klesající trend, nicméně v roce 2021 meziročně vzrostl (o 798, resp. o 1 %), a to i přes pokračující pokles početního stavu vdaných žen v reprodukčním věku (obr. 4.1). V případě dětí narozených rozvedeným a ovdovělým ženám byl úbytek jejich počtu ve sledovaném desetiletí nepřetržitý (v roce 2021 dohromady o 356, resp. o 8 %) a v souladu s klesajícím počtem žen daných rodinných stavů v reprodukčním věku.

Struktura živě narozených dětí podle pořadí, v jakém se dané ženě narodily, je poměrně stabilní. Největší váhu mají tradičně děti narozené ženě jako první, nižší pak děti druhorozené a ještě nižší děti vyššího než druhého pořadí (obr. 4.2). V jednotlivých letech období 2012–2021 představovaly prvorozené děti ze všech živě narozených dětí 46,4 až 48,7 % (nejnižší zastoupení měly právě roku 2021)²⁸, děti narozené ženě jako druhé se podílely na úhrnu z 36,6 až 39,0 % (roku 2021 přísluší nejvyšší hodnota) a živě narozené děti třetího a vyšších pořadí tvořily 14,1 až 15,1 % celku (14,6 % v roce 2021). Mezi roky 2020 a 2021 došlo k poklesu absolutního počtu živě narozených dětí ve skupině prvorozených (z 52,4 tisíce na 51 900) a u dětí třetího či vyššího pořadí (z 16,4 tisíce na 16 270), v obou případech o 1 %. Naopak počet dětí narozených ve 2. pořadí se zvýšil, a to poměrně výrazně – o 5 % (ze 41,4 tisíce na 43 623). Nárůst počtu narozených mezi lety 2020 a 2021 tak byl tažen čistě vyšším počtem druhorozených dětí. Druhorozených bylo zároveň nejvíce od roku 2011, zatímco počet prvorozených dětí i dětí třetího či vyššího pořadí v rámci poslední dekády vrcholil v roce 2017 (u dětí vyšších pořadí však nikterak výrazně, viz obr.).

Obr. 4.2 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky, 2012–2021

Odlíšná struktura narozených podle pořadí se ukazuje mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství. Zatímco u dětí narozených v manželství převažují děti druhého pořadí (ze 45,7 % v roce 2021) a až druhou nejčetnější skupinu představují děti prvorozené (37,4 %; viz srovnání nejtmařších částí sloupců jednotlivých pořadí v obr. 4.2), u dětí narozených mimo manželství je to naopak – nejvyšší podíl (56,0 % v roce 2021) připadá na děti prvního pořadí a zastoupení druhorozených dětí je dokonce o více než dvacet procentních bodů nižší (podle posledních údajů 31,9 %, nejvíce v desetiletí). Děti třetího či vyššího pořadí tvoří shodně početně nejslabší skupinu narozených jak mezi dětmi vdaných, tak i nevdaných žen (mezi narozenými v manželství jich v roce 2021 bylo 16,9 % a mezi mimomanželskými 12,1 %).

²⁸ Ve věku 18–24 let se aktuálně nachází početně nejslabší generace žen.

Uvedené rozdíly se odráží také v hodnotách podílu dětí narozených mimo manželství podle pořadí. Tradičně nejvyšší je u prvorozených dětí, kde od roku 2010 převyšuje jednu polovinu. V roce 2012 činil podíl dětí narozených mimo manželství mezi prvorozenými 54,5 % a do roku 2017, kdy se zastavil jeho pravidelně rostoucí trend, vystoupal na 58,6 %. V dalších letech, resp. již od roku 2014, se pohyboval mezi 57 a 59 %; v roce 2021 se mimo manželství narodilo 58,5 % dětí 1. pořadí (o 0,4 p. b. více než v roce 2020). V případě druhorozených dětí hovoří údaj z roku 2021 o 39,7 % dětí narozených mimo manželství (meziroční nárůst činil 0,8 p. b.). Jde o historicky nejvyšší hodnotu²⁹, která překonala dosavadní maximum 39,2 % z roku 2019. O deset let dříve, v roce 2012, byl příslušný podíl 31,6 %, do roku 2017 vzrostl na 39 procent a na této úrovni se udržoval i v následujících třech letech. Zastoupení dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí mimo manželství se v posledních osmi letech pohybovalo na úrovni 40–42 %, v roce 2021 dosáhlo 40,2 % (oproti roku 2020 pokleslo o 1,7 p. b.). Jen na počátku sledované dekády, v letech 2012 a 2013, bylo mírně nižší (38,1 % v roce 2012). Při srovnání let 2012 a 2021 podíl dětí narozených mimo manželství vzrostl ve všech pořadích, nejméně (o 2 p. b.) u dětí 3. či vyššího pořadí, dále u prvorozených (o 4 p. b.) a nejvíce (o 8 p. b.) u druhorozených. Zastoupení dětí narozených mimo manželství mezi druhorozenými tak sice zůstává (z pohledu pořadí dítěte) nejnižší, v čase se však výrazně sblížilo s příslušným podílem u dětí narozených ve třetím či vyšším pořadím.

Tab. 4.3 Živě narození podle pořadí, v/mimo manželství, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Děti 1. pořadí celkem	51 476	54 918	55 726	54 755	53 647	52 414	51 900
z toho v manželství	23 420	22 811	23 090	23 032	22 890	21 964	21 531
mimo manželství	28 056	32 107	32 636	31 723	30 757	30 450	30 369
Podíl dětí narozených mimo manželství	54,5 %	58,5 %	58,6 %	57,9 %	57,3 %	58,1 %	58,5 %
Děti 2. pořadí celkem	41 826	41 302	41 832	42 462	42 173	41 432	43 623
z toho v manželství	28 607	25 527	25 505	25 905	25 653	25 326	26 322
mimo manželství	13 219	15 775	16 327	16 557	16 520	16 106	17 301
Podíl dětí narozených mimo manželství	31,6 %	38,2 %	39,0 %	39,0 %	39,2 %	38,9 %	39,7 %
Děti 3. či vyššího pořadí celkem	15 274	16 443	16 847	16 819	16 411	16 354	16 270
z toho v manželství	9 461	9 592	9 719	9 761	9 595	9 502	9 737
mimo manželství	5 813	6 851	7 128	7 058	6 816	6 852	6 533
Podíl dětí narozených mimo manželství	38,1 %	41,7 %	42,3 %	42,0 %	41,5 %	41,9 %	40,2 %

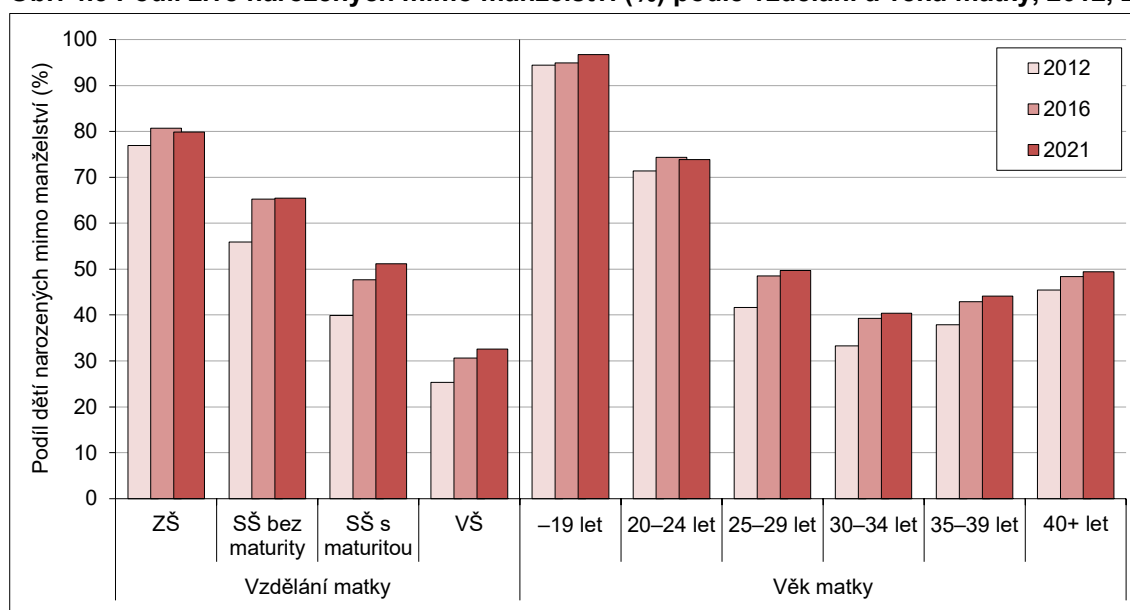
Podíl dětí narozených mimo manželství se diferencuje i podle dalších demografických charakteristik. Významnými faktory jsou například nejvyšší úroveň dokončeného vzdělání a věk matky (obr. 4.3). Úroveň vzdělání je podíl dětí narozených mimo manželství nepřímě úměrný – čím vyšší úroveň dosaženého vzdělání ženy, tím nižší zastoupení nevdaných žen mezi rodičkami. V roce 2021 dosahoval podíl dětí narozených mimo manželství u žen s pouze základním vzděláním 79,9 %, u žen se středním vzděláním bez maturity 65,4 %, s maturitou 51,2 % a u vysokoškolsky vzdělaných žen nejméně, a to 32,6 %. V čase tento podíl rostl ve všech vzdělanostních kategoriích, nicméně ne se stejnou intenzitou. Nejméně se mezi roky 2012 a 2021 navýšil u skupiny žen základního vzdělání (o 4 % resp. o 3 p. b.), kde byl vysoký již před deseti lety (76,9 % v roce 2012) a v posledních osmi letech kolísal na úrovni 80–81 procent. Naopak nejvíce se zvýšilo zastoupení dětí narozených mimo manželství u žen s vysokoškolským vzděláním (o 29 % resp. o 7 p. b. z 25,3 % v roce 2012) a u žen se středním vzděláním s maturitou (o 28 % resp. o 11 p. b. z 39,9 % v roce 2012). U žen se středním vzděláním bez maturity byl nárůst váhy mimomanželských dětí nižší, ale podobně jako u skupiny žen se základním vzděláním vycházel z vyšších čísel (o 17 % resp. o 10 p. b. z 55,9 % o deset let dříve).

²⁹ Nárůst podílu dětí narozených mimo manželství mohly podpořit nízké počty sňatků v letech 2020 a 2021 (reakce na protiepidemická opatření omezující počet osob na hromadných akcích včetně svateb), tedy odklad vstupu do manželství nejen po narození prvního, ale i druhého dítěte.

Z pohledu věku matky (obr. 4.3) je rozpětí hodnot tohoto ukazatele ještě mírně větší. Zdaleka nejvyšší je podíl dětí narozených mimo manželství u žen mladších 20 let, kde pravidelně přesahuje 90 %, nejvyšší byl právě v roce 2021, kdy dosáhl 96,7 %. Výrazně nadprůměrný zůstává i u žen-matek ve věku 20–24 let, kde se pohybuje na úrovni necelých tří čtvrtin (73,9 % v roce 2021). Mírně nadprůměrný je ještě u žen 25–29letých (poslední údaj 49,7 %) a 40 a víceletých (49,4 %), naopak mírně podprůměrný u 35–39letých (44,1 %) a vůbec nejnižší u 30–34letých (40,4 %). Ze srovnání příslušných podílů z let 2012 a 2021 vyplývá, že nejméně (o méně než 3 p. b.) se zastoupení dětí narozených mimo manželství zvýšilo u dvou nejmladších skupin (u žen mladších 20 let se jednalo o 2% nárůst, u 20–24letých o 4%), dále u nejstarší skupiny 40 a více let (o 4 p. b., resp. o 9 %), zatímco u ostatních věkových skupin byl nárůst poměrně jednotný o 6–8 p. b. (resp. zhruba o jednu pětinu). Meziročně se v roce 2021 nejvíce zvýšil u 15–19letých (+1,5 p. b.) a ve skupinách žen ve věku 25–29 (+0,8 p. b.) a 30–34 let (+0,6 p. b.).

Obr. 4.3 Podíl živě narozených mimo manželství (%) podle vzdělání a věku matky, 2012, 2016 a 2021

Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání; z důvodu srovnatelnosti delší časové řady a nízké četnosti dané skupiny je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena k ženám se středoškolským vzděláním s maturitou.

Úhrnná plodnost a míry plodnosti podle věku ženy

Nárůst počtu živě narozených v roce 2021 byl odrazem zvýšené úrovně plodnosti. Zatímco v předchozích třech letech (2018–2020) se úhrnná plodnost, udávající průměrný počet dětí na jednu ženu při zachování měr plodnosti daného roku i v dalších letech, držela na hodnotě 1,71 dítěte na jednu ženu, v roce 2021 stoupla až na 1,83, meziročně o 7 %³⁰. Úroveň plodnosti tak byla nejvyšší za posledních třicet let (naposledy přesáhla 1,8 v roce 1991). Ve srovnání s rokem 2012 celkově vzrostla o 0,37 dítěte, když v roce 2012 činila 1,45 dítěte na jednu ženu a poté každoročně rostla až na zmíněných 1,71 v roce 2018. Meziroční nárůst v letech 2014–2018 činil 1–5 %³¹, zatímco v roce 2013 a v letech 2019 a 2020 úhrnná plodnost v podstatě stagnovala. Čistá míra reprodukce, která vyjadřuje průměrný počet dívek narozených jedné ženě, které se zároveň dožijí věku své matky při porodu při zachování měr plodnosti a úmrtnosti daného roku, se po tříleté stagnaci v letech 2018–2020 na úrovni 0,83 dívky na jednu ženu v roce 2021 skokově zvýšila na 0,89, což byla nejvyšší hodnota od roku 1992. I přes výrazný nárůst tak zůstává pod hodnotou 1,0, která zajišťuje prostou reprodukci populace³². V rámci posledních deseti let byla čistá míra reprodukce nejnižší (0,70) v roce 2012, poté nepřetržitě až do roku 2018 rostla.

³⁰ Relativní meziroční nárůst vůbec nejvyšší od roku 2008.

³¹ Nejvyšší 5% nárůst byl zaznamenán mezi lety 2013 a 2014, kdy se úhrnná plodnost zvýšila z 1,46 na 1,53 dětí na jednu ženu.

³² Hodnota čisté míry reprodukce vyšší než 1,0 byla naposledy zaznamenána v roce 1979.

Tab. 4.4 Ukazatele plodnosti a plodnost podle věku žen, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Úhrnná plodnost*	1,45	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83
Čistá míra reprodukce**	0,70	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83	0,89
Míry plodnosti*** podle věku žen							
15–19	12,0	11,8	11,9	10,8	9,9	9,3	8,1
20–24	42,5	49,4	50,8	51,3	49,7	49,7	47,6
25–29	93,4	99,4	103,7	105,4	107,9	108,8	117,6
30–34	98,1	109,2	111,9	112,6	111,4	110,4	122,5
35–39	38,4	47,6	49,8	51,6	52,5	53,3	58,7
40–44	6,6	8,7	9,1	9,8	9,9	10,2	10,9
45–49	0,3	0,5	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8
Průměrný věk žen při narození dítěte	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4

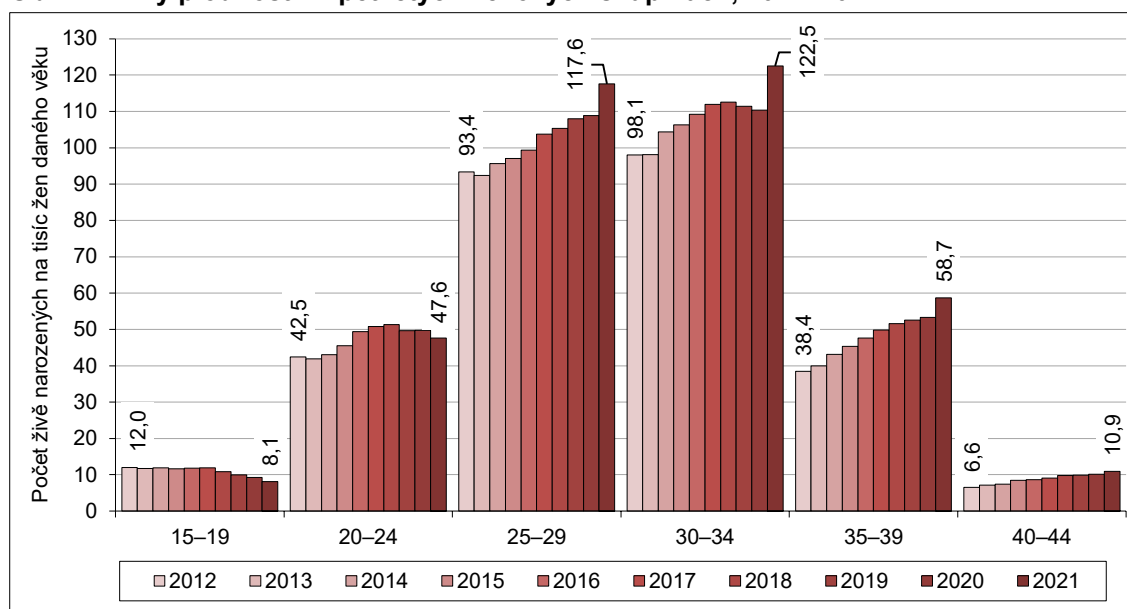
* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Průměrný počet živě narozených dívek jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let), které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

*** Poměr počtu živě narozených dětí ženám daného věku a počtu žen v daném věku, vyjádřeno na tisíc žen středního stavu.

Dvě třetiny celkové plodnosti připadá na ženy ve věku 25–34 let a na zbývající jedné třetině plodnosti se společně podílí ženy do 25 let věku a ve věku 35 a více let. Počínaje rokem 2011 je (v pětiletých věkových skupinách) vůbec nejvyšší plodnost žen 30–34letých, která však plodnost žen ve věku 25–29 let převyšuje jen mírně. V roce 2021 připadlo v průměru na tisíc žen ve věku 30–34 let 123 živě narozených dětí a na tisíc žen ve věku 25–29 let 118 dětí. Vzájemně poměrně blízké jsou si i míry plodnosti ve skupinách žen 20–24 a 35–39letých. Avšak zatímco před deseti lety byla mírně vyšší plodnost žen 20–24letých než 35–39letých, v posledních čtyřech letech je to naopak. Obdobná situace se pak týkala i měr plodnosti na obou krajích věkového spektra, když až do roku 2018 (včetně) měly vyšší plodnost dívky 15–19leté než ženy 40–44leté, od roku 2019 však už naopak plodnost starších žen plodnost náctiletých dívek převyšovala.

Obr. 4.4 Míry plodnosti* v pětiletých věkových skupinách, 2012–2021

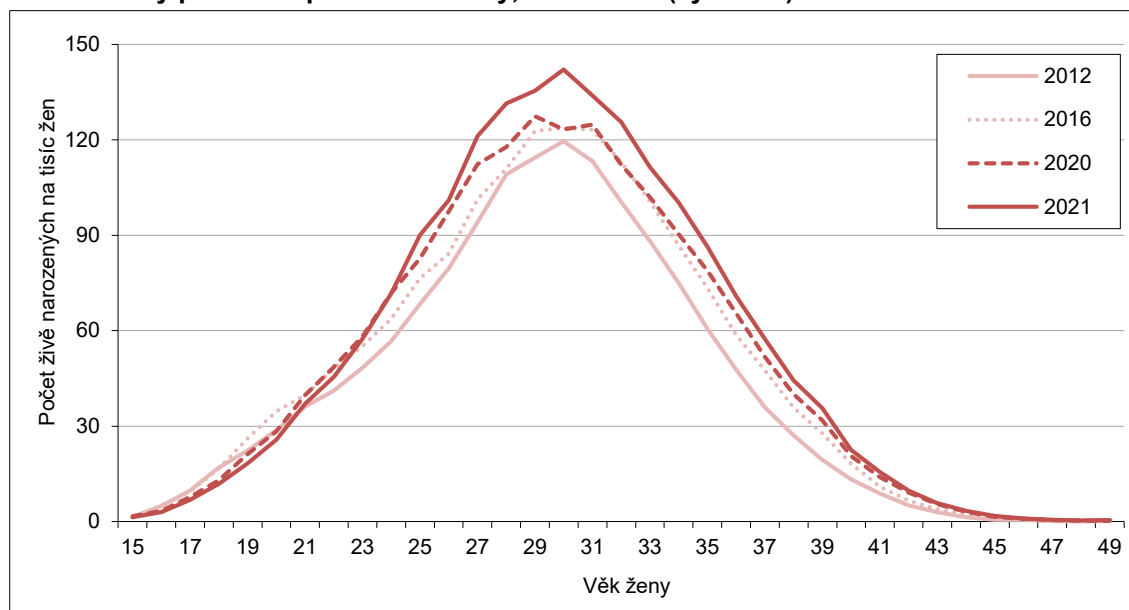
* Míra plodnosti ve věkové skupině vypočtena jako poměr celkového počtu živě narozených ženám daného věku a celkového počtu žen v daném věku (na tisíc žen).

Srovnání měr plodnosti pro pětileté věkové skupiny v čase ukazuje, že mezi počátkem a koncem poslední dekády došlo ke snížení plodnosti pouze u žen ve věku 15–19 let (o 33 %), zatímco ve všech ostatních věkových skupinách plodnost žen vzrostla, přičemž u 25–29, 35–39 a 40–44letých rostla prakticky nepřetržitě. Ve věkové skupině 20–24letých byla v roce 2021 o 12 % vyšší než v roce 2012 (avšak v letech

2019–2021 klesala), u 25–29 a 30–34letých vzrostla mezi lety 2012 a 2021 o jednu čtvrtinu a ve vyšších věkových skupinách dokonce o více než polovinu. Nejvýrazněji, na více než 2,5násobek, se navýšila u žen 45–49letých, jejich plodnost je ale v rámci úhrnu minoritní.

V jednoletém detailu věku byla v posledním desetiletí míra plodnosti s výjimkou roku 2020 vždy nejvyšší u žen ve věku 30 let, v roce 2020 to bylo ve věku 29 let. Konkrétně v letech 2012–2020 dosahovala v maximu na 117 (v roce 2013) až 129 (v roce 2017) dětí na tisíc žen daného věku, v roce 2021 pak připadlo na tisíc žen (ve věku 30 let) až 142 dětí. Meziročně se plodnost zvýšila ve všech věcích počínaje 25 lety věku, přičemž v rozmezí věků 25 až 35 let, tedy v intervalu nejvyšší plodnosti, v průměru až o 11 promilových bodů. Naopak meziročně nižší byla plodnost žen do 24 let věku, nejvýše však (ve věku 19 až 22 let) o 3 promilové body.

Obr. 4.5 Míry plodnosti podle věku ženy, 2012–2021 (výběr let)

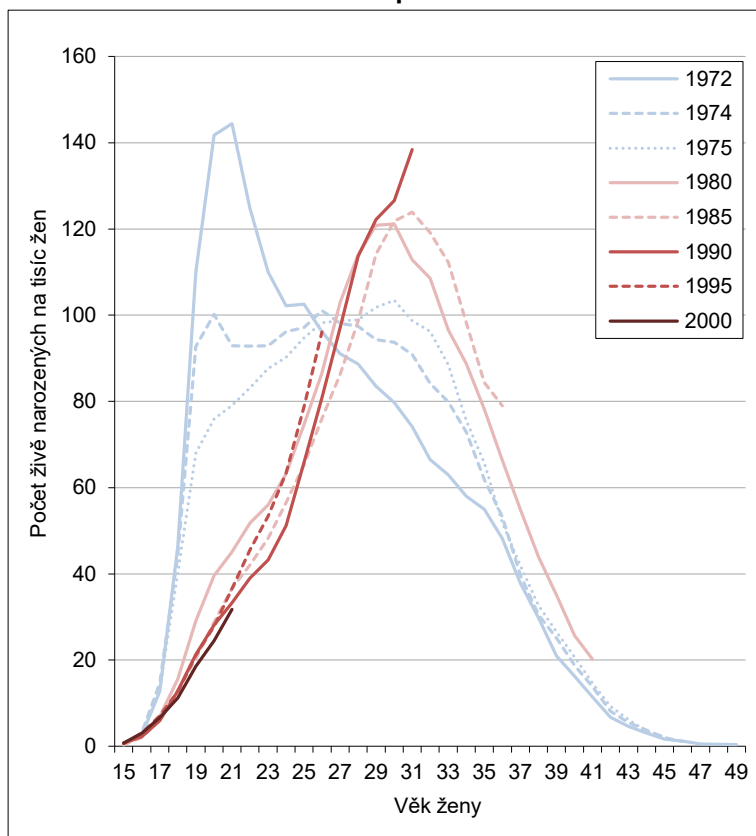
Výraznější nárůst plodnosti ve starších věcích přispěl k dalšímu posunu průměrného věku matek při narození dítěte do vyššího věku (tab. 4.4), který se v předcházejících letech ve srovnání s první dekádou století ztlačil zpomalil³³. Celkově se mezi roky 2012 a 2021 zvýšil o 0,7 roku z 29,8 na 30,4 let, když poslední meziroční změnou byl přírůstek 0,23 roku, největší za posledních čtrnáct let.

Určitou stabilizaci věkového rozložení plodnosti v posledním desetiletí naznačuje i generační pohled na plodnost žen. Je zřejmé, že nositeli výrazné transformace reprodukčního chování (znamenatelný posun vrcholu plodnosti do vyššího věku) byly generace žen narozených v 70. letech 20. století (obr. 4.6). Zatímco u žen narozených v letech 1970–1974 vrcholila plodnost již ve věku 20 či 21 let, u žen ročníku 1975 a pozdějších již připadlo nejvíce dětí na rok, ve kterém dosahovaly věku 30 let, i když nutno dodat, že plodnost žen z generací 1975 a 1976 byla ve věku 20–24 let ještě poměrně vysoká (v porovnání s mladšími generacemi). Věkové profily plodnosti žen narozených v 80. letech 20. století jsou si již vzájemně podobnější. U žen narozených v první polovině 80. let sice ještě trend snižující se plodnosti v mladších věcích pokračoval, ale již nižším tempem, a zároveň docházelo ve starším věku k částečné kompenzaci dříve odložené plodnosti. Věkový profil plodnosti se tak mírně posouval „vpravo“, nejvyšší intenzita plodnosti se ale držela na úrovni 120–130 ‰ (v dosaženém věku 30 či 31 let). Generace žen z konce 80. a počátku 90. let 20. století pak symbolizují mírné oživení plodnosti, zejména ve věku mezi 25 a 30 lety (odhad plodnosti před dosažením

³³ V letech 2000–2009 průměrný věk žen při narození dítěte průměrně meziročně rostl o 0,26 roku, v letech 2010–2019 již jen v průměru o 0,07 roku (s přírůstky od –0,01 do 0,16 roku).

věku 30 let hovoří u žen ročníku 1992 již o průměrně 0,76 dítěte na jednu ženu, u žen ročníku 1986 ještě o 0,69), v mladších ročnících i ve věku 20–24 let.

Obr. 4.6 a tab. 4.5 Plodnost žen podle ročníku narození a věku

Rok naroz. ženy	Průměrný počet dětí na 1 ženu				
	-19 let	-24 let	-29 let	-34 let	-39 let
1972	0,17	0,80	1,26	1,60	1,79
1974	0,16	0,63	1,15	1,54	1,75
1976	0,10	0,47	0,97	1,47	1,69
1978	0,06	0,36	0,86	1,39	1,64
1980	0,05	0,31	0,81	1,34	1,62
1982	0,04	0,27	0,75	1,29	1,59
1984	0,04	0,26	0,71	1,28	
1986	0,04	0,25	0,69	1,27	
1988	0,04	0,25	0,71		
1990	0,04	0,24	0,72		
1992	0,04	0,24	0,76		
1994	0,04	0,27			
1996	0,04	0,28			
1998	0,05				
2000	0,04				

Pozn.: Údaje vychází z ročních údajů o počtu narozených a stavu žen podle ročníku narození (tj. nejde o údaje o plodnosti žen ze sčítání lidu). Věk udává věk ženy dosažený během daného kalendářního roku (tj. poslední údaj pro ženy ročníku 2000 vycházející z dat za rok 2021 je za věk 21 let apod.).

Plodnost žen podle pořadí narozeného dítěte a podle rodinného stavu

Hodnota úhrnné plodnosti se mezi roky 2012 a 2021 zvýšila ve všech dílčích skupinách podle pořadí narozeného dítěte ženě (o 23–31 %, viz tab. 4.6) a zároveň byla v roce 2021 nejvyšší za posledních cca třicet let³⁴. Úhrnná plodnost prvního pořadí rostla zejména v první polovině sledované dekády, když v roce 2012 dosahovala 0,72 dítěte na jednu ženu a v roce 2017 již 0,86. Na úrovni 0,85–0,86 pak v následujících třech letech zůstala, načež v roce 2021 meziročně stoupla o 0,03 na 0,88 (celkový nárůst od roku 2012 o 0,16). Úhrnná plodnost druhého pořadí se postupně zvyšovala z 0,54 dítěte na jednu ženu v roce 2012 (resp. 0,53 v roce 2013) na 0,62 v roce 2018, na kterých se držela i v letech 2019–2020. V roce 2021 následně narostla o 0,07, výrazně více než v předchozích letech³⁵, až na 0,69 dítěte na jednu ženu (celkově ve srovnání s rokem 2012 o 0,15). Úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí se v období let 2012–2021 pohybovala v rostoucím trendu od 0,19 dítěte na jednu ženu v roce 2012 po 0,25 v roce 2021, stejně jako u nižších pořadí s faktickou stagnací v letech 2018–2020. Poslední meziroční změnou byl přírůstek o 0,01 (celkově vzrostla od roku 2012 o 0,06).

Z pohledu pětiletých věkových skupin (tab. 4.6) je plodnost prvního pořadí nejvyšší u žen ve věkové skupině 25–29 let, u ostatních pořadí pak ve skupině 30–34 let, a tato situace se po celé sledované desetiletí neměnila. V jednoletém detailu (obr. 4.7) dosahovala míra plodnosti prvního pořadí nejvýše u žen ve věku

³⁴ V případě úhrnné plodnosti prvního pořadí šlo o nejvyšší hodnotu od roku 1992, u úhrnné plodnosti druhého pořadí o maximum od roku 1991 a u úhrnné plodnosti třetího a vyšších pořadí o nejvyšší číslo od roku 1994.

³⁵ V ostatních letech období 2012–2021 se meziroční přírůstky pohybovaly do 0,03 (roku 2014). Obdobně velký (jako v roce 2021) procentuální nárůst úhrnné plodnosti 2. pořadí (cca o jednu devítinu) byl naposledy zaznamenán v roce 2007.

28 nebo 29 let (v roce 2021 šlo o 77 prvorozených dětí na tisíc žen ve věku 28 let) s jedinou výjimkou roku 2020, kdy maximum připadlo již na ženy 27leté. Nejvyšší úroveň plodnosti druhého pořadí byla zaznamenávána ve věku 31 nebo 32 let (v roce 2021 šlo o 61 druhorozených na tisíc žen ve věku 32 let), u třetího či vyššího pořadí pak ve věku 34 nebo 35 let (v roce 2021 šlo shodně v obou věcích o 19 dětí daného pořadí na tisíc žen) s výjimkou roku 2013, kdy vrcholila již ve věku 33 let. Pouze ve věkové skupině 15–19 let u prvního a druhého pořadí byla úroveň plodnosti v roce 2021 nižší než v roce 2012, v ostatních dílčích skupinách za posledních 10 let vzrostla. Nárůst plodnosti byl přitom relativně vyšší ve věkových kategoriích nad 35 let než u 20–34letých.

Tab. 4.6 Ukazatele plodnosti podle pořadí dítěte a podle věku ženy, 2012–2021

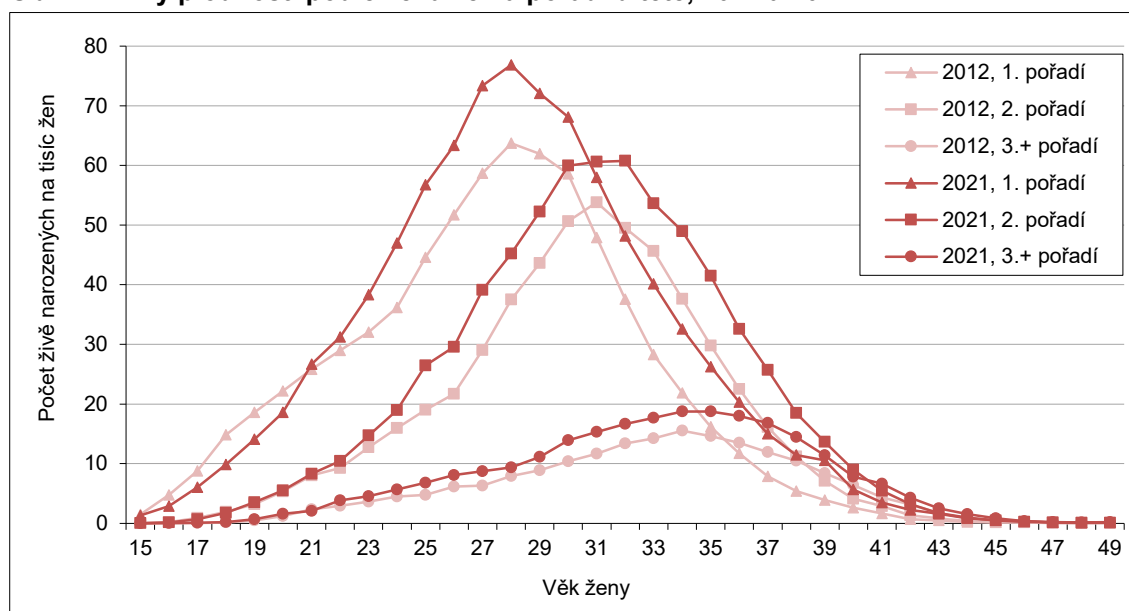
Ukazatel, pořadí	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Úhrnná plodnost: 1. pořadí	0,72	0,73	0,76	0,79	0,83	0,86	0,86	0,85	0,85	0,88
2. pořadí	0,54	0,53	0,56	0,57	0,58	0,60	0,62	0,62	0,62	0,69
3.+ pořadí	0,19	0,20	0,21	0,21	0,22	0,23	0,23	0,23	0,24	0,25
Průměrný věk žen při narození dítěte: 1. pořadí	27,9	28,1	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5	28,8
2. pořadí	31,0	31,0	31,1	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3	31,3	31,4
3.+ pořadí	33,3	33,2	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4	33,3	33,4
Pořadí, věk	Míry plodnosti v pětiletých věkových skupinách (na tisíc žen)									
1. pořadí: 15–19	10,4	10,0	10,1	9,8	9,9	10,0	9,1	8,2	7,7	6,7
20–24	29,2	29,0	29,6	31,5	34,6	35,8	35,4	34,1	34,2	32,4
25–29	56,3	55,8	57,6	59,1	61,6	64,3	64,4	65,6	65,3	69,2
30–34	37,8	39,2	42,2	43,9	45,7	46,2	46,2	45,5	45,3	49,3
35–39	9,1	10,1	10,6	11,7	12,6	13,4	14,1	14,7	15,1	16,6
40–44	1,2	1,4	1,4	1,7	1,7	1,9	2,1	2,3	2,3	2,6
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
2. pořadí: 15–19	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,3	1,2
20–24	10,3	10,0	10,1	10,7	11,2	11,3	11,9	11,8	11,8	11,6
25–29	30,3	29,4	30,4	30,5	30,2	31,2	32,8	34,2	34,8	39,5
30–34	47,1	45,6	47,8	48,5	49,2	50,9	51,2	50,9	49,9	56,8
35–39	17,5	17,7	19,2	20,2	21,1	21,8	22,8	23,0	23,5	26,2
40–44	2,0	2,1	2,3	2,6	2,8	3,0	3,3	3,4	3,5	3,9
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
3.+ pořadí: 15–19	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	2,9	3,0	3,3	3,3	3,6	3,6	3,9	3,8	3,7	3,6
25–29	6,8	7,2	7,6	7,4	7,6	8,2	8,2	8,2	8,8	8,9
30–34	13,2	13,3	14,4	13,9	14,3	14,8	15,1	15,0	15,1	16,5
35–39	11,8	12,2	13,4	13,5	13,9	14,7	14,7	14,8	14,8	15,8
40–44	3,4	3,6	3,7	4,1	4,1	4,1	4,3	4,2	4,3	4,4
45–49	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4

Pozn.: Barevně označeny nejvyšší míry plodnosti pro dané pořadí v daném roce.

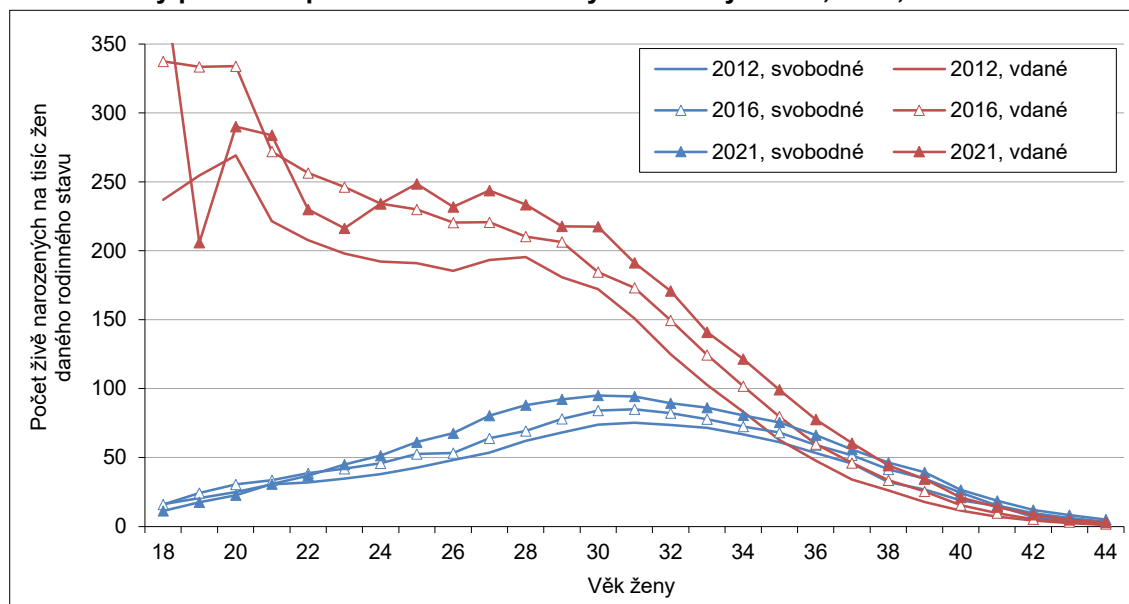
Průměrný věk žen při narození dítěte (v třídění dle pořadí dítěte, viz tab. 4.6) mezi roky 2012 a 2021 absolutně i relativně nejvíce vzrostl u prvorodiček, a to o 0,9 roku z 27,9 na 28,8 let, s posledním meziročním navýšením o 0,3 roku. Průměrný věk matek-druhorodiček se ve stejném období zvýšil o 0,4 roku z 31,0 na 31,4 let (poslední změna o 0,1 roku), zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí po celé desetiletí kolísali³⁶ na úrovni 33,2–33,4 let (mezi roky 2020 a 2021 stoupl o 0,1 roku na 33,4).

³⁶ Nárůst plodnosti mezi lety 2012 a 2021 byl u třetího a vyšších pořadí v jednotlivých pětiletých věkových skupinách žen až na skupinu 45–49letých velmi podobný (o 20–34 %), a to včetně skupiny 15–19letých, která taktéž (na rozdíl od prvního a druhého pořadí) zaznamenala růst.

Obr. 4.7 Míry plodnosti podle věku žen a pořadí dítěte, 2012 a 2021

Obr. 4.8 Míry plodnosti podle věku u svobodných a vdaných žen, 2012, 2016 a 2021

Profil věkově specifických měr plodnosti se tradičně diferencuje také podle rodinného stavu ženy³⁷. U vdaných je typická vyšší intenzita plodnosti u mladších³⁸ žen, zhruba od 29 let věku pak mají míry plodnosti s rostoucím věkem klesající tendenci. Oproti tomu specifické míry plodnosti svobodných žen nejprve od nejmladších věků postupně rostou, maximálních hodnot, i když ve srovnání s vdanými zhruba polovičních, dosahují ve věcích 30–32 let a teprve poté mají, stejně jako u vdaných, s věkem klesající trend.

³⁷ Věkově specifické míry plodnosti podle rodinného stavu ženy byly vypočítány jako poměr živě narozených dětí ženám daného věku a rodinného stavu a středního stavu žen téhož věku a rodinného stavu, přičemž střední stav žen odpovídal průměru z počátečního a koncového stavu žen v referenčním roce (v případě roku 2021 tak oba údaje vycházely již z výsledků nového sčítání 2021). Vzhledem k minoritnímu zastoupení rozvedených a ovdovělých žen na reprodukci je hodnocena pouze plodnost vdaných a svobodných.

³⁸ Nejvyšší hodnoty bývají zaznamenávány v nejmladších věcích do cca 20 let věku, neboť vstup do manželství (pokud k němu dojde) je v nízkém věku často spjat s těhotenstvím ženy (v roce 2021 se z prvních manželských dětí žen ve věku mladším než 20 let narodilo téměř 77 % do 8 měsíců po sňatku). V důsledku nízkých počtů narozených dětí a vdaných žen v tomto věku však míry plodnosti výrazně kolísají.

Zhruba od 30 let věku se tak plodnost žen vdaných a svobodných postupně sblíží a po 35. roce věku je již rozdíl v jejich intenzitě malý (obr. 4.8). Srovnání měř plodnosti v čase ukazuje, že mezi lety 2012 a 2021 byl evidován růst plodnosti u vdaných v celém věkovém spektru, u svobodných žen pak pouze s výjimkou nejmladších (do 20 let věku). Z pětiletých věkových skupin relativně nejintenzivněji vzrostla míra plodnosti vdaných žen starších 35 let věku (ve skupině 40–44 let o 75 %, ve skupině 35–39 let o 65 %) a svobodných žen ve věku 25–29 let (o 45 %). Meziroční nárůst plodnosti mezi roky 2020 a 2021 byl přitom nejvýraznější u svobodných žen ve věku 30–34 let (o 14 %) a u vdaných žen ve věku 35–39 let (o 13 %), když ke zvýšení plodnosti nedošlo pouze u 20–24letých žen, zatímco v ostatních skupinách plodnost vzrostla minimálně o 5 %.

Narození rodičům s migračním původem

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím³⁹ na všech živě narozených měl mezi roky 2012 a 2021 rostoucí tendenci. Zatímco v roce 2012 mělo odvozené jiné než české státní občanství 3,0 % živě narozených, absolutně 3 270, v roce 2021 šlo o 4,5 % dětí, absolutně o 5 075 dětí (poprvé přes pět tisíc)⁴⁰. Ve srovnání s rokem 2020 se jejich podíl meziročně nezměnil, v absolutním vyjádření počet živě narozených s cizím státním občanstvím vzrostl o 135. Nejčastěji se jednalo o děti se státním občanstvím Ukrajiny (1 382; 27 % z celkového počtu dětí s cizím státním občanstvím), o něco méně bylo dětí státního občanství Slovenska (1 118; 22 %) a na třetím místě, s určitým odstupem, dětí státního občanství Vietnamu (762; 15 %). Další skupiny dětí obou rodičů cizinců již byly podstatně méně početné (290 dětí s ruským státním občanstvím a 236 s mongolským). Děti se státním občanstvím Ukrajiny byly mezi živě narozenými s cizím státním občanstvím nejpočetnější druhým rokem v řadě a kromě toho i v roce 2016, oproti tomu v letech 2017–2019 bylo mezi narozenými obyvateli Česka nejvíce dětí (kromě Čechů) slovenského občanství a do roku 2015 dětí občanství vietnamského.

Tab. 4.7 Živě narození podle státního občanství*, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 270	3 709	4 313	4 425	4 717	4 940	5 075
- podíl na úhrnu (%)	3,0	3,3	3,8	3,9	4,2	4,5	4,5
z toho státní občanství: Ukrajina	737	931	957	981	1 103	1 238	1 382
Slovensko	389	583	1 018	1 082	1 121	1 137	1 118
Vietnam	1 104	912	931	868	897	856	762
Rusko	225	266	289	254	270	277	290
Mongolsko	123	121	126	139	196	228	236

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

Živě narozených dětí s rodinnou vazbou do zahraničí je však mnohem více. Zhruba o dvě třetiny vyšší je například zastoupení živě narozených, jejichž matka/otec má jiné než české státní občanství (tab. 4.8). V roce 2021 bylo narozených s matkou-občankou cizího státu 8 256, resp. s otcem-občanem cizího státu 8 569, a tyto děti představovaly 7,4 %, resp. 7,7 % úhrnného počtu narozených. Také v případě tohoto podílu byl jeho trend v uplynulém desetiletí jednoznačně rostoucí, před deseti lety v roce 2012 dosahovalo zastoupení matek s cizím státním občanstvím u živě narozených 5,3 %, v případě otců 5,4 %. Ve všech jednotlivých letech byly nejpočetnější matky-Slovenky (2 904 živě narozených v roce 2021; 35 % z matek-

³⁹ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství udává ČSÚ pouze u dětí, u nichž ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR. Počet živě narozených dětí podle odvozeného státního občanství je tedy ovlivněn i tím, že některé skupiny cizinců rodí děti spíše v rámci homogenních párů z pohledu státního občanství (např. Vietnamci), a tudíž mají jejich děti odvozené cizí státní občanství, a jiné subpopulace zase rodí převážně v páru s občanem/občankou ČR a jejich dětem je tak proto odvozeno české státní občanství.

⁴⁰ Vyšší počty narozených dětí s cizím státním občanstvím (zejména v případě dětí slovenského státního občanství) od roku 2017 jsou z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu (a občanství rodičů) s využitím administrativních datových zdrojů.

cizinek), na druhém místě (s výjimkou roku 2012, kdy byly až třetí) Ukrajinky (1 798; 22 %) a na třetím (v roce 2012 na druhém) Vietnamky (852; 10 %). Stejná občanství dominovala i u otců – na prvním místě šlo pravidelně o Slováky (2 698 živě narozených v roce 2021; 31 % z otců-cizinců), druhí nejpočetnější jsou od roku 2016 otcové-Ukrajinci (1 383; 16 %) a třetí Vietnamci (786; 9 %), zatímco v letech 2012–2015 bylo mezi otci narozených dětí naopak více Vietnamců (2. místo) než Ukrajinců (3. místo).

Tab. 4.8 Živě narození s cizím státním občanstvím matky/otce*, 2012, 2016 a 2021

	Matka s cizím státním občanstvím			Otec s cizím státním občanstvím ¹⁾		
	2012	2016	2021	2012	2016	2021
Živě narození	5 745	6 561	8 256	5 906	6 802	8 569
- podíl na úhrnu (%)	5,3	5,8	7,4	5,4	6,0	7,7
z toho státní občanství: Slovensko	1 939	2 356	2 904	1 632	2 099	2 698
Ukrajina	1 041	1 246	1 798	719	887	1 383
Vietnam	1 173	967	852	943	849	786
Rusko	317	415	442	205	232	241
Mongolsko	133	131	248	99	107	217

* Výběr a řazení států státního občanství podle četnosti v roce 2021.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2012 nebyly zjištěny u 9,9 tisíce dětí, v roce 2016 u 8,4 tisíce a v roce 2021 u 7,3 tisíce živě narozených.

Dalším možným ukazatelem vazby dítěte na zahraničí je údaj o státu narození matky resp. otce (dostupný od roku 2012). Podíl živě narozených, jejichž matka/otec se narodili mimo Českou republiku, v úhrnu bývá přítom až o jeden procentní bod vyšší než v případě dětí s cizím státním občanstvím matky/otce (tab. 4.9). V roce 2012 mělo jinou zemi narození než Česko 5,8 % matek a 6,0 % otců a v roce 2021 již 8,7 % resp. 8,8 %. Majoritní skupinu opět naplňovaly tři již zmíněné země – Slovensko, Ukrajina a Vietnam. Z celkového počtu 9 706 živě narozených v roce 2021 s matkou narozenou v cizině jich připadlo 3 483 (36 %) na ženy narozené na Slovensku, 2 132 (22 %) na ženy narozené na Ukrajině a 936 (10 %) na ženy narozené ve Vietnamu. V případě 9 883 živě narozených s otcem narozeným v cizině šlo o 3 321 dětí s otcem narozeným na Slovensku (34 %), 1 684 (17 %) s otcem narozeným na Ukrajině a 860 (9 %) s narozeným ve Vietnamu.

Tab. 4.9 Živě narození s cizím státem narození matky/otce*, 2012, 2016 a 2021

	Matka s cizím státem narození			Otec s cizím státem narození ¹⁾		
	2012	2016	2021	2012	2016	2021
Živě narození	6 336	7 645	9 706	6 559	7 943	9 883
- podíl na úhrnu (%)	5,8	6,8	8,7	6,0	7,1	8,8
z toho stát narození: Slovensko	2 384	2 972	3 483	2 101	2 783	3 321
Ukrajina	1 070	1 399	2 132	749	980	1 684
Vietnam	1 179	1 011	936	957	886	860
Rusko	340	448	584	220	281	338
Mongolsko	135	137	255	100	110	218

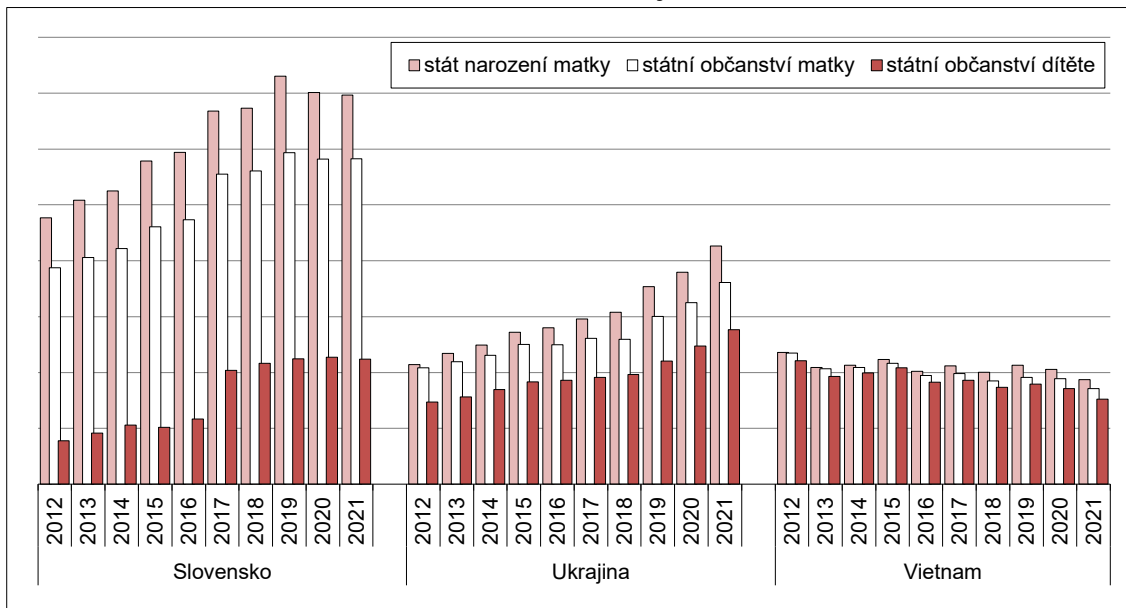
* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2021.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2012 nebyly zjištěny u 9,9 tisíce dětí, v roce 2016 u 8,4 tisíce a v roce 2021 u 7,3 tisíce živě narozených.

Porovnání dat z posledních tří tabulek (a obr. 4.9) ukazuje, že děti s matkou narozenou v zahraničí je téměř dvakrát více než dětí, které měly při narození na základě údajů o občanství rodičů odvozeno cizí státní občanství (tj. ani jeden z rodičů neměl české státní občanství). Největší rozdíl je patrný ve vazbě na Slovensko: 3,5 tisíce dětí se narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 1,1 tisíce narozených dětí mělo odvozené slovenské státní občanství. To značí, že v mnohých případech měl otec dítěte (a tedy i dítě samotné při narození) české státní občanství. Naopak u vietnamských dětí nebyl rozdíl příslušných údajů tak výrazný – ve všech třech typech definice šlo o 0,8–0,9 tisíce živě narozených – u vietnamských žen tak často probíhá reprodukce v rámci vietnamské komunity (příp. dalších osob jiného než českého státního občanství).

Obr. 4.9 Živě narození s vazbou na Slovensko, Ukrajinu či Vietnam, 2012–2021

5 Úmrtnost

V roce 2021 zemřelo bezmála 140 tisíc osob a meziroční nárůst o 8,2 % byl do značné míry způsoben zhoršením úmrtnosti vlivem rozšíření onemocnění covid-19. Druhým rokem v řadě se zkrátila naděje dožití při narození, u mužů bylo snížení mezi roky 2020 a 2021 o 1,2 roku na 74,1 let, u žen o 0,9 roku na 80,5 let. Kojenecká úmrtnost s hodnotou 2,2 ‰ dosáhla historického minima. Z pohledu základního třídění příčin smrti do kapitol Mezinárodní klasifikace nemocí byla úmrtí nejčastěji způsobena nemocemi oběhové soustavy (47,9 tisíce), dále novotvary (27,7 tisíce) a covidem-19 (25,5 tisíce). Z pohledu měr úmrtnosti se u mužské části populace covid-19 vyšplhal až na druhou pozici.

Počet úmrtí měl během poslední dekády vymezené lety 2012–2021 rostoucí tendenci, se dvěma výkyvy v roce 2014 a 2016. Hlavní příčinou rostoucího počtu zemřelých bylo stárnutí obyvatel, resp. změny věkové struktury populace, v posledních dvou letech pak zejména pandemie onemocnění covid-19. Celkový počet úmrtí v roce 2021 oproti předchozímu roku vzrostl o 10 602 (relativně o 8,2 %) na 139 891 zemřelých. V celém poválečném období nezemřelo v České republice tolik obyvatel, nejvíc se roku 2021 podobal rok 1980 se 135,5 tisíci zemřelými⁴¹. Za dva roky covidové pandemie, oproti roku 2019, činil nárůst zemřelých dokonce 27 529 osob, relativní zvýšení o 24,5 %, tj. o jednu čtvrtinu (tab. 5.2).

Větší část zemřelých dlouhodobě tvoří muži, jejich podíl v roce 2021 byl 52,6 %, když 73 522 zemřelých představovali muži a 66 369 ženy. Muži také nesli větší část zvýšení počtu úmrtí v posledních dvou letech, konkrétně nárůst počtu úmrtí mužů byl mezi roky 2019 a 2021 o 16 183 (o 28,2 %), zatímco zemřelých žen bylo více o 11 346 (o 20,6 %). Z celkového nárůstu počtu zemřelých mezi roky 2020 a 2021 tvořil meziroční růst u mužů 6 923 osob (zvýšení o 10,4 %), u žen pak 3 679 osob (zvýšení o 5,9 %).

Sezónnost

Počty zemřelých v jednotlivých měsících roku bývají provázány s ročním obdobím, respektive výskytem respiračních onemocnění v zimní sezóně, popř. (v menší míře) také s vlnami veder v letních měsících. Standardně tak k nejvyšším počtům úmrtí dochází v zimních měsících roku a v březnu, méně se umírá od května do září. Rok 2020 se od tohoto sezónního profilu odchýlil, když následkem plného propuknutí onemocnění covid-19 bylo nejvíce úmrtí až v podzimních měsících, rok 2021 s ním již zase korespondoval, avšak s výrazně větším vychýlením úmrtnosti v zimních měsících a březnu (tab. 5.1).

Nejvyšší počet úmrtí byl v roce 2021 zaznamenán v březnu (16 790) s nárůstem o 63,5 % oproti průměrnému počtu březnových úmrtí v letech 2015–2019 a v lednu (16 211), kdy počet zemřelých vzrostl nad průměr let 2015–2019 o 53,4 %. Následovaly, co do početnosti úmrtí, měsíce únor a prosinec (v každém 13,8 tisíce), s nárůsty oproti průměru let 2015–2019 o 38,9 % a 43,3 %. Nejméně úmrtí nastalo v roce 2021 v červnu (8 628; ale údaj o 2,7 % vyšší než pětiletý průměr 2015–2019) a dále v srpnu (8 712) a červenci (8 815), kdy došlo dokonce k nižšímu počtu úmrtí než v průměrném období 2015–2019 (o 2,4 %, resp. 0,3 %). Měsíce s nejvyššími, respektive nejnižšími, úhrnnými počty zemřelých přitom korespondují s měsíci s nejvyššími/nejnižšími počty zemřelých na covid-19 (tab. 5.1).

Měsíční indexy vypovídající o vztahu měsíčního počtu zemřelých k průměrnému měsíci daného roku při přepočtu na stejný počet dní v měsíci byly v roce 2021 v souladu s absolutními počty zemřelých nejvyšší v březnu (1,41), lednu (1,36) a únoru (1,29), k nejnižším počtům úmrtí docházelo od června do srpna (index 0,75–0,73). To sice odpovídá průměrné sezónnosti úmrtí v období let 2015–2019, hodnoty indexů ale jsou extrémnější jak ve svých maximech, tak i minimech (obr. 5.1).

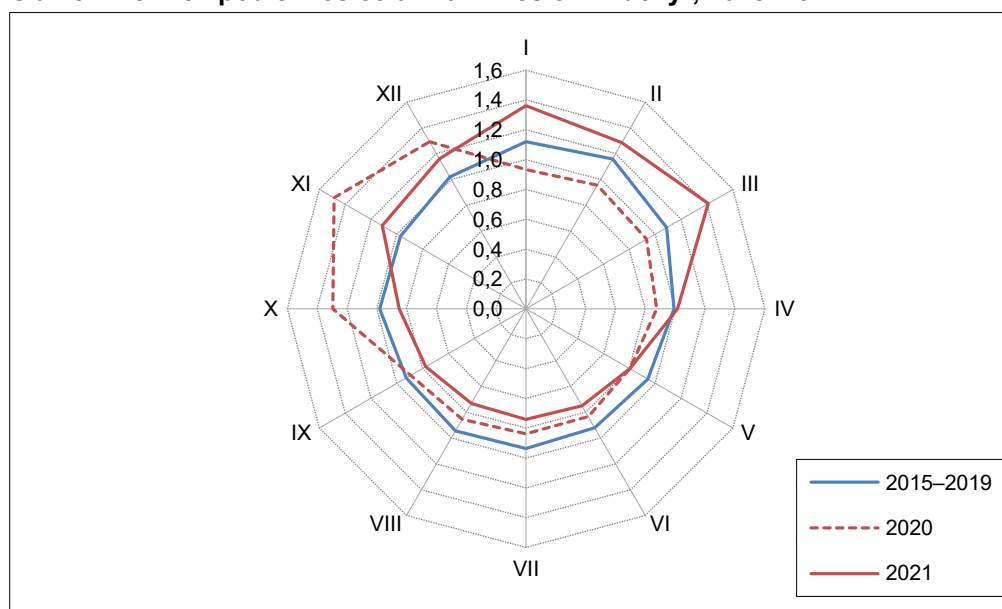
⁴¹ V delším časovém horizontu byl roční úhrn zemřelých obdobný jako v roce 2021 v letech bezprostředně před druhou světovou válkou (1936 a 1937 při uvažování území současné ČR, když v letech 1938–1944 disponuje ČSÚ počty zemřelých jen za Protektorát (bez pohraničí) a bez německého obyvatelstva), více osob než v roce 2021 naposledy zemřelo v roce 1935 (140 878).

Tab. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí, 2012–2021 (výběr let)

Měsíc úmrtí	2012	2016	2019	2020	2021	z toho na covid-19	Průměr let 2015–2019	Rozdíl roku 2021 a průměru 2015–2019
Celkem	108 189	107 750	112 362	129 289	139 891	25 455	111 130	28 761
Leden	9 625	9 516	10 448	10 226	16 211	5 015	10 571	5 640
Únor	9 394	9 057	9 833	9 802	13 818	4 391	9 945	3 873
Březen	9 911	9 623	9 917	10 219	16 790	6 409	10 272	6 518
Duben	9 410	8 884	9 086	9 279	11 700	2 758	9 059	2 641
Květen	8 840	8 821	9 035	8 795	9 557	821	8 887	670
Červen	8 479	8 381	8 821	8 847	8 628	152	8 402	226
Červenec	8 772	8 578	9 104	9 178	8 815	34	8 845	-30
Srpen	8 530	8 510	9 017	9 379	8 712	50	8 924	-212
Září	8 247	8 193	8 673	9 459	8 931	62	8 457	474
Říjen	8 859	9 128	9 445	14 189	10 102	318	9 253	849
Listopad	8 627	8 798	9 238	15 751	12 816	2 415	8 876	3 940
Prosinec	9 495	10 261	9 745	14 165	13 811	3 030	9 637	4 174

Obr. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí – měsíční indexy*, 2015–2021

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu zemřelých k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očištěný index (přepočet na stejný počet dnů v měsíci).

Věkové složení zemřelých

Zhruba čtyři pětiny zemřelých (78,2–84,5 % v letech 2012–2021; tab. 5.2) tvoří senioři ve věku 65 a více let. Jejich dominance je ještě markantněji vidět u žen – v roce 2021 bylo ve věku 65 a více let 89,1 % zemřelých žen a 78,7 % zemřelých mužů (83,6 % obou pohlaví dohromady). Podrobnější pohled na seniorskou věkovou skupinu ukazuje, že téměř polovina zemřelých v posledním desetiletí (42,7–46,2 %) umírala ve věku 80 let a více, častěji opět ženy – v roce 2021 bylo mezi ženami takto starých zemřelých 54,8 %, mezi muži 31,9 %, v úhrnu obou pohlaví pak 42,7 %, což bylo v celé dekádě nejméně. Nezanedbatelnou skupinou mezi zemřelými jsou už i obyvatelé 90letí a starší, jejichž zastoupení mělo v letech 2012–2020 rostoucí tendenci (z 9,5 % navýšení na 14,5 %), v roce 2021 pokleslo na 13,1 %. I váha úmrtí ve věku 90 a více let je větší u žen než u mužů (19,5 % vs. 7,4 % v roce 2021), její nárůst byl však mezi roky 2012 a 2021 výraznější u mužů.

Ve věku 15–64 let bylo 16,1 % zemřelých v roce 2021, což bylo o 1 p. b. více než v roce předchozím, ale méně než ve všech ostatních letech dekady 2012–2021 (za meziročním vzestupem stála relativně více zhoršená úmrtnost v této věkové kategorii než v ostatních širokých věkových skupinách, viz dále). Podíl tzv. produktivní složky populace mezi zemřelými v čase klesal, výrazněji u mužů (z podílu 29,0 % v roce 2012 na 21,0 % v roce 2021), kteří v tomto věku umírají častěji než ženy – u nich byla změna podílu zemřelých ve věku 15–64 let mezi roky 2012 a 2021 z 13,5 % na 10,6 %. Děti do 14 let představují v České republice mizivou část úmrtí, v roce 2012 to bylo 0,4 % a v roce 2021 0,3 %; častěji k dětským úmrtím dochází u chlapců, kdy i podíl úmrtí dětí na úmrtích mužské populace bývá nepatrně vyšší než v případě ženské populace.

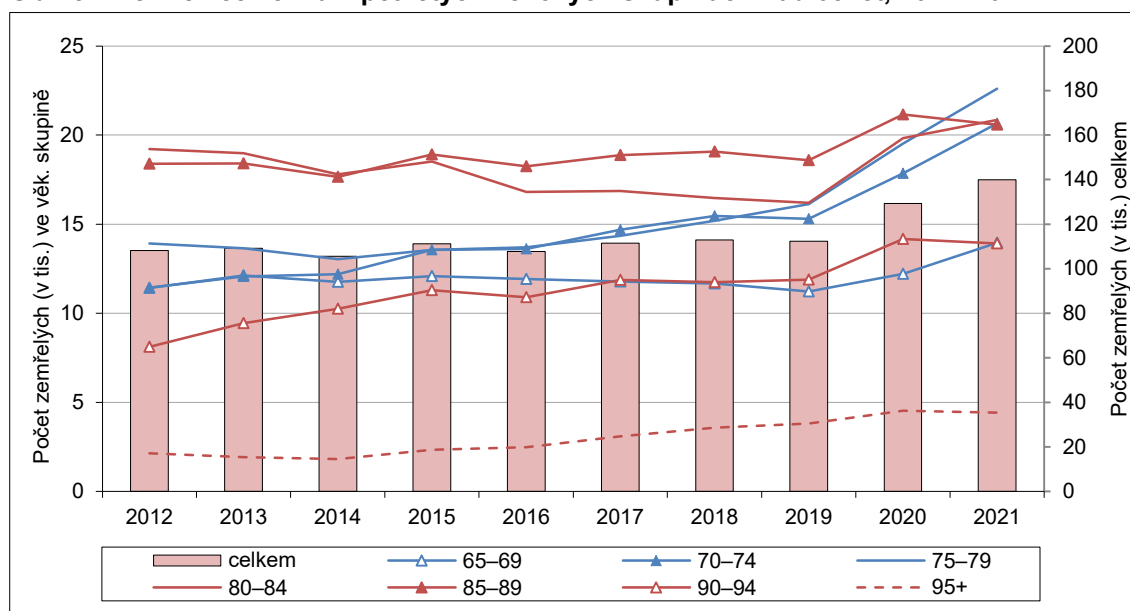
Tab. 5.2 Zemřelí, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Zemřelí celkem	108 189	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	139 891
v tom ve věku: 0–14	458	483	465	454	463	397	406
15–64	23 093	19 601	19 481	19 280	18 793	19 648	22 493
65+	84 638	87 666	91 494	93 186	93 106	109 244	116 992
Zemřelí muži	54 550	54 880	56 442	57 273	57 339	66 599	73 522
v tom ve věku: 0–14	265	269	279	246	262	236	239
15–64	15 835	13 347	13 366	13 169	12 750	13 428	15 426
65+	38 450	41 264	42 797	43 858	44 327	52 935	57 857
z toho 80+	17 204	17 923	18 707	18 714	19 001	23 034	23 422
z toho 90+	2 651	3 741	4 125	4 122	4 402	5 328	5 431
Zemřelé ženy	53 639	52 870	55 001	55 647	55 023	62 690	66 369
v tom ve věku: 0–14	193	214	186	208	201	161	167
15–64	7 258	6 254	6 115	6 111	6 043	6 220	7 067
65+	46 188	46 402	48 697	49 328	48 779	56 309	59 135
z toho 80+	30 656	30 514	31 976	32 142	31 463	36 642	36 354
z toho 90+	7 599	9 645	10 818	11 191	11 286	13 365	12 919
Podíl (%) zemřelých ve věku 80 a více let: muži	31,5	32,7	33,1	32,7	33,1	34,6	31,9
ženy	57,2	57,7	58,1	57,8	57,2	58,4	54,8
Podíl (%) zemřelých ve věku 90 a více let: muži	4,9	6,8	7,3	7,2	7,7	8,0	7,4
ženy	14,2	18,2	19,7	20,1	20,5	21,3	19,5

Mezi dvěma roky covidové epidemie (2020 a 2021) vzrostl absolutní počet úmrtí ve všech třech hlavních věkových složkách populace (0–14 let, 15–64 a 65 a více let) a relativně nejvíce mezi osobami produktivního věku (o 14,5 %, resp. o 2 845 úmrtí; u dětí o 2 %, u seniorů o 7 %). Rozdělíme-li ale osoby ve věku seniorském na pětileté věkové skupiny, získáme nesourodý obrázek (obr. 5.2) – zatímco zemřelých ve věkových skupinách 65–69 let až 80–84 let meziročně přibýlo, úmrtí mezi staršími seniory bylo naopak méně. Ve věkové skupině 75–79 let v roce 2021 zemřelo 22 604 osob (meziroční nárůst o 3 081 úmrtí, resp. o 15,8 %) a stala se tak skupinou s nejvyšším počtem zemřelých. Na prvním místě vystředala věkovou skupinu 85–89 let (meziroční pokles o 572 úmrtí, resp. o 2,7 %), přičemž takto starých osob umíralo nejvíce od roku 2015 až do roku 2020. V roce 2021 na druhém místě v počtu úmrtí zůstala věková skupina 80–84 let (meziroční nárůst o 1 015 úmrtí, o 5,1 %), na třetí pozici se dostala věková skupina 70–74 let (nárůst o 2 810 úmrtí, o 15,8 %) a ve věku 85–89 let zemřel až čtvrtý nejvyšší počet osob. Na počtu zemřelých v jednotlivých věkových skupinách se aktuálně odráží zejména to, jak se mezi sedmdesátníky (zvláště mezi jejich starší věkové kategorie) přesouvají další silné generace narozených během a těsně po konci druhé světové války (zastoupení 75–79letých v populaci mezi roky 2015 a 2021 vzrostlo z 3,0 % na 4,1 %, respektive ze 4,6 % na 5,9 % u 70–74letých, zatímco zastoupení věkové skupiny 85–89 let zůstalo stejné).

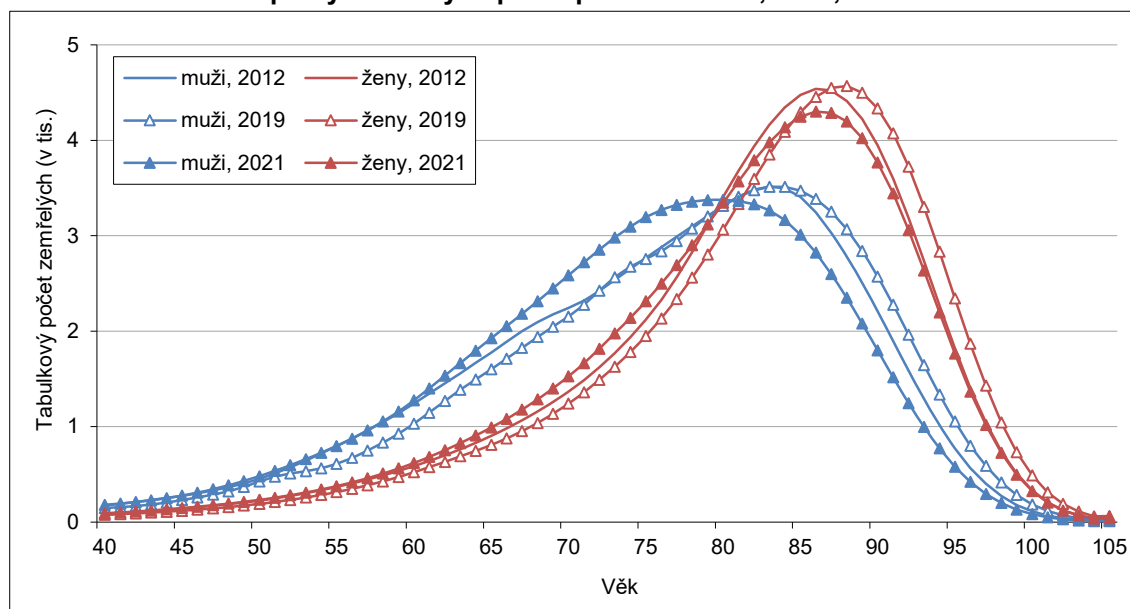

Obr. 5.2 Zemřelí celkem a v pětiletých věkových skupinách nad 65 let, 2012–2021

Vliv věkové struktury populace, zejména posun početně slabších/silnějších generací do vyššího věku, který vedle úrovně úmrtnosti také ovlivňuje věkovou strukturu zemřelých (hlavně její vývoj v čase) eliminují například ukazatele úmrtnostních tabulek. Tabulkové počty zemřelých uvádí, kolik by v jednotlivých věcích při zachování pravděpodobností úmrtí daného roku zemřelo osob, pokud by počáteční velikost generace byla vždy stejná. Tabulkové počty zemřelých žen byly v poslední dekádě v porovnání s mužskou částí populace soustředěny do užšího intervalu ve vyšším věku, v korespondenci se situací reálných počtů zemřelých.

Obr. 5.3a Tabulkové počty* zemřelých podle pohlaví a věku, 2012, 2019 a 2021

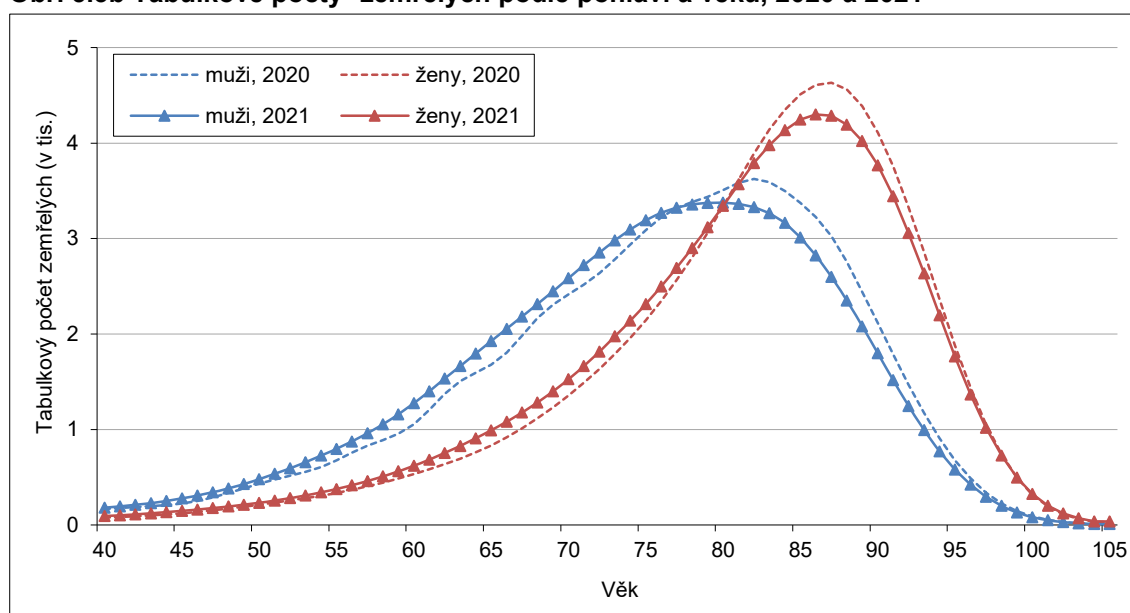
* Ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře.

Mezi roky 2012 a 2019 přitom docházelo k poměrně plynulému posunu křivky tabulkových počtů zemřelých směrem k zvyšování tabulkového počtu úmrtí ve vysokém a velmi vysokém věku při jeho snižování v nižším a středním seniorském věku, když obrat od snižování ke zvyšování nastal přibližně v modálním věku (věk s nejvyšším počtem úmrtí) roku 2012. V důsledku nepříznivé epidemické situace posledních dvou let se mezi roky 2019 a 2021 vývoj ale obrátil – křivka tabulkových úmrtí žen i mužů se zploštila a posunula vlevo, tedy k vyššímu počtu úmrtí v nižších věcích a nižšímu ve vyšších věcích s tím, že předělem od vyšších počtů

k nižším byl přibližně modální věk roku 2021. Posun k vyššímu počtu tabulkových úmrtí v mladším věku byl markantnější v mužské části populace, kdy se celá křivka tabulkových počtů úmrtí v seniorském věku roku 2021 posunula vlevo a to i oproti křivce roku 2012 (viz obr. 5.3a). U žen bylo v roce 2021 dosahováno vyšších počtů tabulkových úmrtí než v roce 2012 v seniorském věku až do 79 let, ve vyšších věcích se už tabulkové počty úmrtí žen roku 2021 dostaly pod hodnoty roku 2012, přičemž ale modální věk roku 2021 (86 let) byl o sedm let vyšší než ten předělový. Věk s nejvyšším počtem úmrtí mezi roky 2012 a 2019 vzrostl u mužů z 83 na 84 let a k roku 2021 klesl na 80 let; u žen vzrostl mezi lety 2012 a 2019 z 86 na 88 let a k roku 2021 se vrátil na 86 let.

I v rámci epidemického období mezi roky 2020 a 2021 (obr. 5.3b) došlo k podobným posunům křivek tabulkových počtů úmrtí – nárůst počtů úmrtí v nižším věku a pokles ve věku vyšším jako mezi roky 2019 a 2021, respektive 2012 a 2021, což znamená, že zhoršení úmrtnostní situace českého obyvatelstva v roce 2021 nebylo napříč věkovým spektrem rovnoměrné a ve svém důsledku vedlo i ke snížení modálního věku při úmrtí oproti roku 2020 u mužů o dva roky, u žen o jeden rok.

Obr. 5.3b Tabulkové počty* zemřelých podle pohlaví a věku, 2020 a 2021

* Ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře.

Míry úmrtnosti podle věku

Míry úmrtnosti pro pětileté věkové skupiny definované jako počet zemřelých v dané věkové skupině na tisíc obyvatel stejného věku se mezi roky 2012 a 2019 obecně snížily u mužů i žen, pouze s výjimkami některých věkových skupin v dětském a mladém dospělém věku (tab. 5.3), které ale mají velmi nízkou intenzitu úmrtnosti. Porovnání měr úmrtnosti z roku 2021 s rokem předcházejícím covidové pandemii (2019) však ukazuje na opačný vývoj – míry úmrtnosti od věkové skupiny 30–34 let pro muže a 25–29 let pro ženy mezi roky 2019 a 2021 vzrostly (při současném poklesu měr úmrtnosti ve většině mladších věkových skupin). Nejvyšší nárůsty měr úmrtnosti (z věkových skupin s relevantní intenzitou úmrtnosti cca více než 5 zemřelých na tisíc žijících daného věku) byly zaznamenány u mužů pro věkové skupiny 75–79 let a 70–74 let (o 35,2 % a 31,0 %), u žen pro věkové skupiny 70–74 let a 65–69 let (o 29,0 % a 28,2 %). Ve většině věkových skupin se tak v roce 2021 míra úmrtnosti zvýšila až nad hodnoty z roku 2012 jako výchozího roku dekády (s výjimkou některých dětských věků u obou pohlaví, některých mladých dospělých a skupiny 55–59 let u mužů a osmdesátic u žen, kde intenzita úmrtnosti v krajních letech dekády byla obdobná).

Meziroční vývoj měr úmrtnosti v jednotlivých věkových skupinách nebyl ve dvou letech epidemie stejný. Zatímco v roce 2020 se ohnisko zhoršení intenzity úmrtnosti soustředilo do starších seniorských věků kolem 80 let a výše (ve věkové skupině 80–84 let zvýšení míry úmrtnosti mužů o 20,8 %, žen o 16,5 %) a zvýšení úmrtnosti v nižším věku bylo menší, mezi roky 2020 a 2021 se úmrtnost nejvýrazněji zvyšovala pro muže i ženy kolem 60 let (z věkových skupin s relevantní intenzitou úmrtnosti; u mužů ve věkové skupině 55–59 let o 18,6 %, u žen ve věkové skupině 60–64 let o 19,6 %), ale také pro třicátníky, čtyřicátníky a padesátníky s celkově nižší mírou úmrtnosti, kdežto míry úmrtnosti osob nad 80 let se meziročně změnily jen nevýrazně a u žen ve věku 90 a více let dokonce míra úmrtnosti mezi roky 2020 a 2021 poklesla.

Tab. 5.3 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví (na 1 000 obyvatel), 2012 a 2016–2021

Věková skupina	Muži							Ženy						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0	2,9	3,2	3,1	2,7	2,9	2,7	2,6	2,3	2,5	2,2	2,4	2,2	1,8	1,8
1–4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10–14	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15–19	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
20–24	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
25–29	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
30–34	1,0	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
35–39	1,4	1,2	1,1	1,3	1,2	1,3	1,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
40–44	2,2	1,8	1,8	1,9	1,8	1,9	2,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9	1,1
45–49	3,5	3,2	3,0	3,0	3,0	3,0	3,6	1,8	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,8
50–54	6,3	5,1	5,4	5,6	5,3	5,5	6,5	2,8	2,5	2,5	2,4	2,3	2,6	2,9
55–59	10,8	9,3	9,0	8,6	8,3	9,0	10,7	4,8	4,2	4,2	4,0	4,0	4,3	4,9
60–64	17,4	15,3	15,7	15,1	14,9	16,0	18,9	7,7	6,7	6,9	7,2	7,0	7,0	8,4
65–69	26,3	24,2	23,8	24,0	23,2	25,6	29,3	12,1	11,2	11,3	11,2	10,7	11,5	13,7
70–74	37,7	36,8	36,7	36,7	35,5	40,7	46,5	20,1	18,6	18,9	18,9	18,0	20,0	23,2
75–79	59,7	55,2	54,2	54,5	53,6	64,3	72,5	36,6	31,9	32,1	31,6	31,7	35,5	39,0
80–84	99,7	90,5	92,3	90,6	88,1	106,3	108,6	71,4	62,9	63,5	61,7	59,3	69,1	69,8
85–89	171,4	155,1	156,1	154,8	154,4	182,9	184,9	136,6	123,4	124,6	124,5	119,1	135,0	135,5
90+	278,6	274,0	285,7	269,9	271,2	313,9	328,3	252,5	232,0	248,6	248,8	242,5	281,3	271,6
hmú*	10,6	10,6	10,8	11,0	10,9	12,6	14,2	10,0	9,8	10,2	10,3	10,2	11,6	12,5

* Tzv. hrubá míra úmrtnosti definovaná jako podíl zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva daného roku (v promile) je z nemalé části ovlivněna věkovou strukturou žijící populace, takže při pokračujícím populačním stárnutí nemá pro porovnání vývoje úmrtnosti v delším časovém horizontu (i místně) dobrou vypovídací schopnost.

Kojenecká úmrtnost

Počet úmrtí kojenců – dětí do jednoho roku věku – v roce 2021 popáté v řadě klesl, a to na 246 (tab. 5.4). Kojenecká úmrtnost roku 2021 překonala historické minimum roku předchozího, když dosáhla 2,2 ‰⁴², zatímco v letech 2012–2020 se pohybovala v intervalu od 2,3 ‰ (rok 2020) do 2,8 ‰ (rok 2016). Stejně roky krajních hodnot intervalu pro dané období platily i pro počty úmrtí kojenců – v roce 2020 jich zemřelo 249 a 317, nejvíce, v roce 2016. O snížení kojenecké úmrtnosti mezi lety 2012 a 2021 se zasloužil pokles jak novorozenecké (do 28 dnů věku), tak ponovorozenecké (dětí starších čtyř týdnů) úmrtnosti; v porovnání s rokem 2020 šlo jen o pokles novorozenecké úmrtnosti.

⁴² Kojenecká úmrtnost bývá standardně vyšší u chlapců než dívek, v roce 2021 dosáhla hodnot 2,6 ‰ a 1,8 ‰.

Tab. 5.4 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	285	317	304	292	288	249	246
v tom ve věku: 0 dnů	39	56	62	58	48	63	54
0–6 dokončených dnů	120	133	137	123	109	134	109
7–27 dokončených dnů	55	59	66	64	66	38	43
0–27 dokončených dnů	175	192	203	187	175	172	152
28–364 dokončených dnů	110	125	101	105	113	77	94
Kojenecká úmrtnost* celkem	2,6	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,2
v tom ve věku: 0 dnů	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5
0–6 dokončených dnů	1,1	1,2	1,2	1,1	1,0	1,2	1,0
7–27 dokončených dnů	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,3	0,4
0–27 dokončených dnů (novorozenecká úmrtnost)	1,6	1,7	1,8	1,6	1,6	1,6	1,4
28–364 dokončených dnů (ponovorozenecká úmrt.)	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0	0,7	0,8

* Počet zemřelých v daném věku na 1 000 živě narozených dětí.

Naděje dožití (střední délka života)

Epidemická situace posledních dvou let se podepsala nejen na počtech úmrtí a mírách úmrtnosti, ale logicky i na z nich vycházející naději dožití při narození. Po jejím poklesu v prvním roce pandemie, tj. mezi roky 2019 a 2020, následovalo další snížení i mezi roky 2020 a 2021, takže přes rostoucí trend v první části dekády 2012–2021 (přerušeno jen rokem 2015 a u mužů i 2017) se střední délka života mužů i žen dostala v roce 2021 až na hodnotu nižší, než jaká byla v roce 2012. Naděje dožití při narození se v obou letech s covidem-19 snížila více pro muže než ženy, když při zachování úmrtnostních poměrů z roku 2021 by dosáhla u mužů 74,1 let, což znamená pokles oproti roku 2019 o 2,2 roku a oproti roku 2020 o 1,2 roku. Ženy by se za předpokladu setrvání měr úmrtnosti z roku 2021 v průměru dožívaly 80,5 let, o 1,6 roku méně než v roce 2019 a o 0,9 méně než v roce 2020. Střední délka života mužů tak odpovídala hodnotám z let 2008 až 2009, žen z let 2009 až 2010.

Tab. 5.5 Naděje dožití ve vybraných věcích podle pohlaví, 2012 a 2016–2021

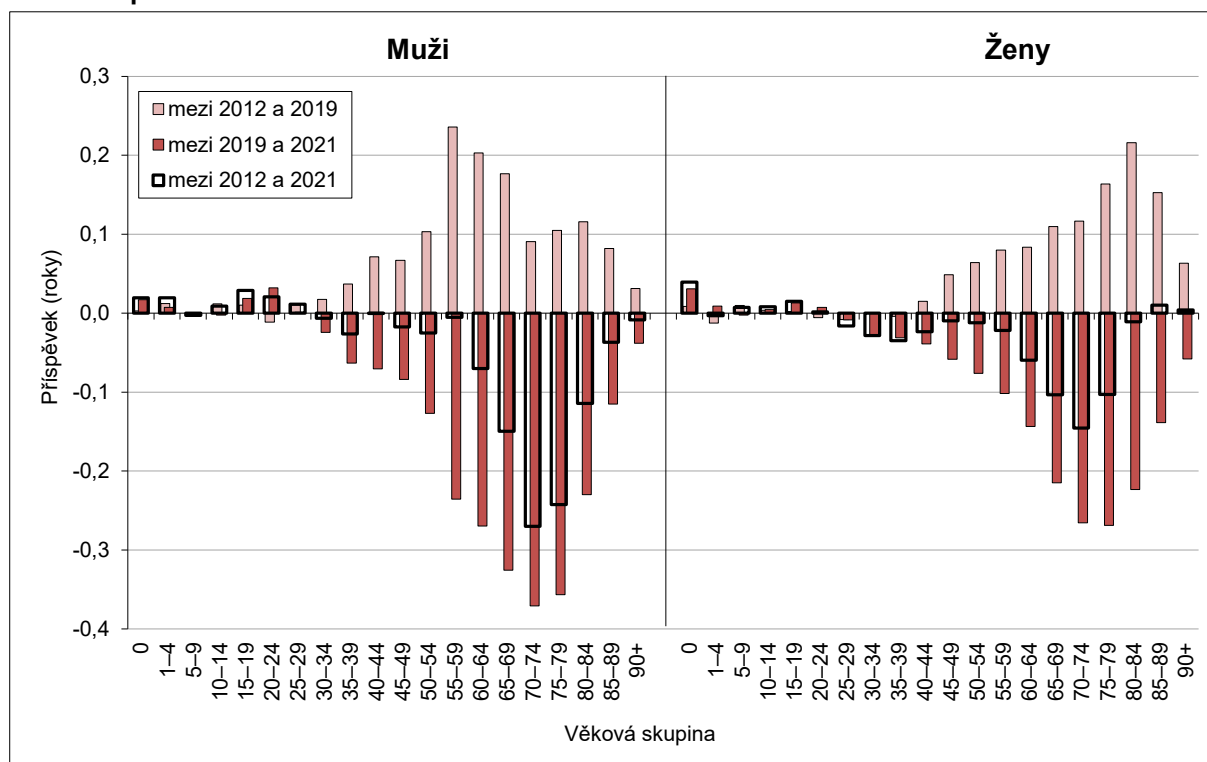
Věk	Muži							Ženy						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0	75,0	76,0	76,0	76,1	76,3	75,3	74,1	81,0	81,8	81,8	81,9	82,1	81,4	80,5
20	55,4	56,5	56,5	56,5	56,8	55,7	54,5	61,4	62,2	62,2	62,2	62,5	61,7	60,8
30	45,8	46,9	46,9	46,9	47,2	46,0	44,8	51,5	52,3	52,3	52,4	52,6	51,8	51,0
40	36,3	37,3	37,3	37,4	37,6	36,5	35,3	41,7	42,6	42,5	42,6	42,8	42,0	41,2
50	27,2	28,1	28,1	28,2	28,4	27,3	26,2	32,2	33,1	33,0	33,0	33,3	32,5	31,8
60	19,1	19,7	19,7	19,8	20,0	18,9	18,0	23,2	24,0	23,9	23,9	24,2	23,4	22,8
65	15,5	16,1	16,1	16,1	16,3	15,2	14,5	19,0	19,7	19,6	19,7	19,9	19,2	18,6
70	12,4	12,8	12,8	12,9	13,0	12,0	11,4	15,1	15,7	15,6	15,7	15,9	15,1	14,8
80	6,9	7,3	7,3	7,4	7,4	6,6	6,5	8,2	8,7	8,6	8,6	8,8	8,2	8,2

K nárůstu naděje dožití při narození mezi roky 2012 a 2019 přispěla u mužů nejvíc věková skupina 55–59 let (o 0,24 let tj. ze 17 %), resp. věkové skupiny v rozmezí 55 až 69 let, které stály za nárůstem o 0,6 roku, tj. za 45 % celkového zvýšení o 1,4 roku. U žen neslo největší díl zvyšující se naděje dožití při narození zlepšení úmrtnosti ve starších věkových skupinách, nejvyšší příspěvek byl u 80–84letých (o 0,22 let tj. z 19 %), resp. ve věkovém rozmezí 75 až 89 let, které přineslo zvýšení o 0,5 roku, tj. 48 % z celkových 1,1 roku mezi lety 2012 a 2019 (obr. 5.4a). Ke snížení střední délky života během dvou covidových roků přispělo zhoršení úmrtnosti prakticky ve všech věkových skupinách (vyjma dětí a mladých do 29 let u mužů, resp. 24 let u žen), přičemž u mužů to byly nejvíce věkové skupiny vyšší a u žen naopak nižší než ty, které v předchozích letech nejzásadněji přispěly ke zvýšení střední délky života. Konkrétně v porovnání roku 2019 a 2021 největší část snížení střední délky života u mužů i žen nesly věkové skupiny sedmdesátiletých –

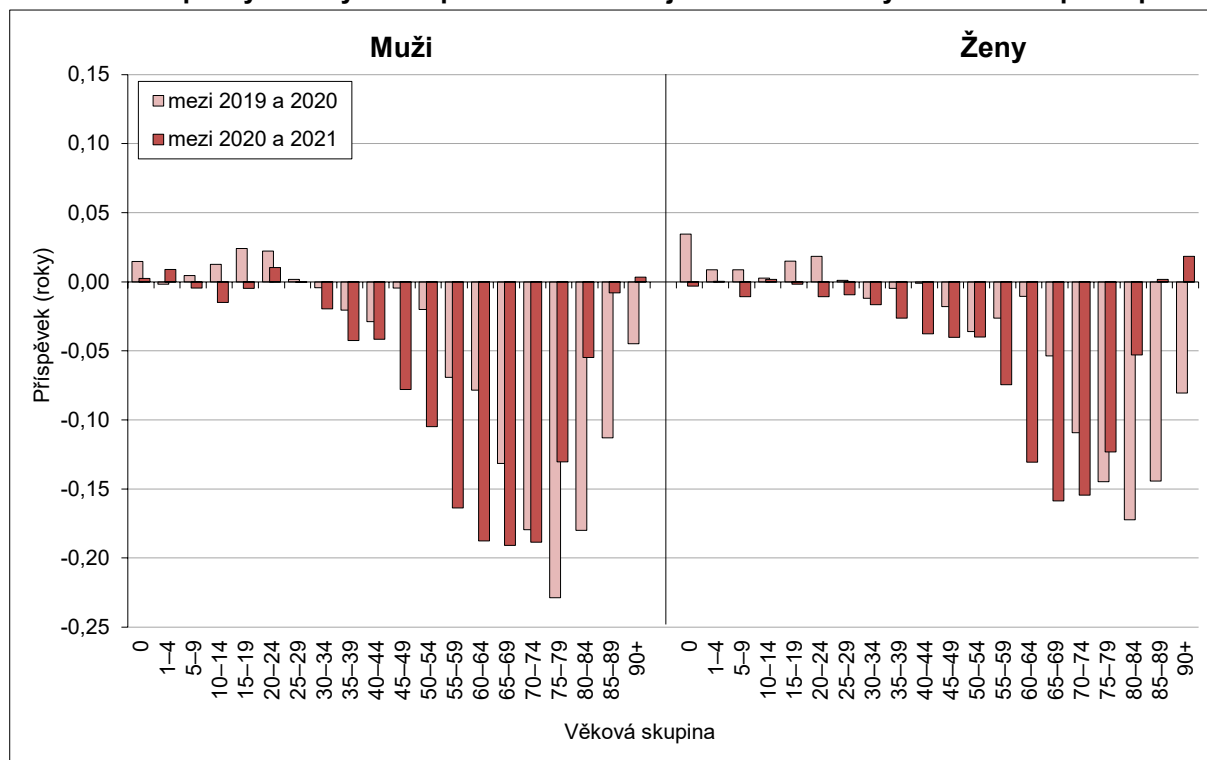

u mužů o 0,7 roku (tj. 33 % z celkových 2,2 roku) a u žen o 0,5 roku (tj. 33 % z celkových 1,6 roku). K poklesu naděje dožití v úhrnu mezi krajními roky dekády 2012–2021 přispěla u obou pohlaví nejvíce věková skupina 70–74 let a jí sousední pětiletky.

Obr. 5.4a Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2012, 2019 a 2021 podle pohlaví

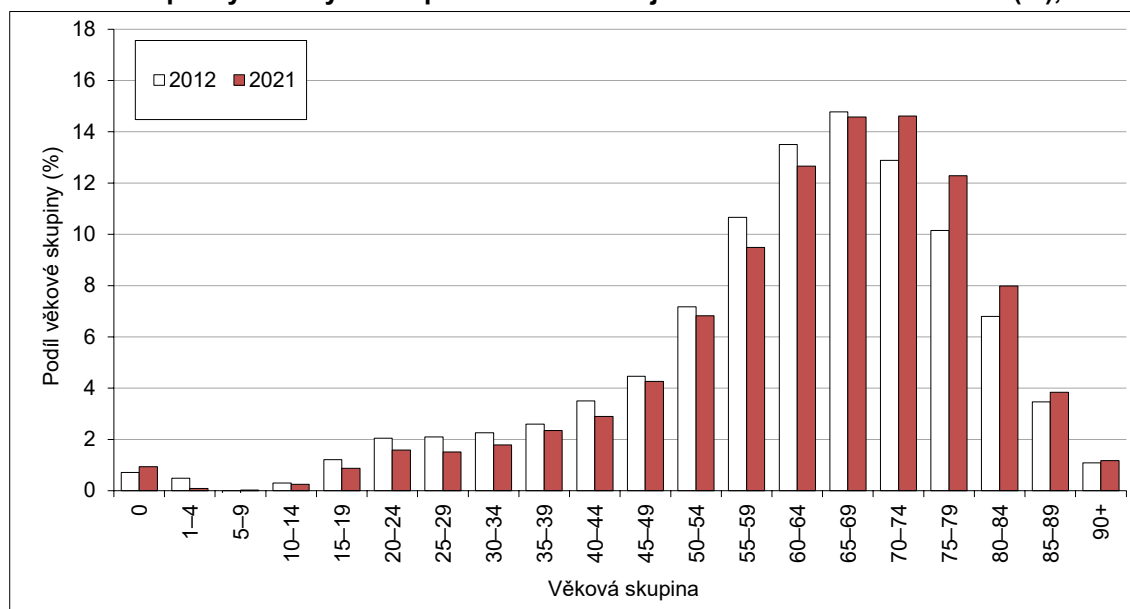
Obr. 5.4b Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2019 a 2021 podle pohlaví

Věkové skupiny, v kterých se zvýšení úmrtnosti v letech 2020 a 2021 projevilo na poklesu naděje dožití při narození nejvíce, nebyly v obou letech totožné (obr. 5.4b). Mezi roky 2019 a 2020 u mužů nejvíce ke snížení naděje dožití přispělo zhoršení úmrtnosti ve věkovém rozpětí od 70 do 84 let (0,6 roku z celkového meziročního poklesu o 1,0 roku) a u žen v rozpětí 75 až 89 let (0,5 roku z celkového poklesu o 0,7 roku). Mezi roky 2020 a 2021 pojal největší díl zhoršení naděje dožití o deset až patnáct let mladší věkové skupiny, rozmezí 60 až 74 let věku – u mužů snížení o 0,6 roku z celkových 1,2 roků a u žen o 0,4 z celkového snížení střední délky života mezi o 0,9 roku.

Spolu se zhoršujícími se úmrtnostními podmínkami se v posledních dvou letech mírně prohloubil rozdíl v naději dožití mužů a žen. Zatímco na základě úmrtnostních poměrů z roku 2012 byla průměrná očekávaná délka života žen o 6,0 roku vyšší než mužů a do roku 2019 se tento rozdíl snížil na 5,8 (tab. 5.5), v následujících dvou letech se vrátil přes hranici šesti let, na 6,1, resp. 6,4 roku v roce 2021. Věkové skupiny, které ho primárně vytvářely, resp. úmrtnostní poměry v nich, nebyly ale v jednotlivých letech stejné, když docházelo k jeho sycení více staršími věkovými skupinami. V roce 2012 k diferenci naděje dožití při narození mužů a žen nejvýrazněji přispívala rozdílná úmrtnost 65–69letých (14,8 % rozdílu), v širším pojetí věkové skupiny v rozmezí 55 až 74 let (z 51,8 %). V roce 2021 to byly pětiletky 65–69 let a 70–74 let (každá 14,6 % příspěvku k rozdílu mužů a žen), v širším pojetí věkový interval 60 až 79 let (z 54,1 %).

Obr. 5.5 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi muži a ženami (%), 2012 a 2021

Zemřelí podle základní příčiny smrti

Statistika zemřelých podle příčin smrti není v čase plně srovnatelná, a to z důvodu průběžných (větších či menších) aktualizací Mezinárodní klasifikace nemocí (v ČR je od roku 1994 v platnosti její desátá revize, dále MKN-10). Zásadními zlomovými byly v posledních deseti letech roky 2013, 2018 a 2021. Od roku 2013 došlo k významné aktualizaci MKN-10 a také k úpravám v procesu sběru a zpracování dat⁴³. Od dat za rok 2018 se ve výsledné statistice příčin smrti (v detailním pohledu) projevil přechod na novou verzi softwaru IRIS (používaného pro výběr základní příčiny smrti) podmíněný přijetím aktualizace MKN-10 platné k 1. 1. 2018⁴⁴. Krom toho, v jarních měsících roku 2020 byla MKN-10 operativně aktualizována o onemocnění covid-19, kterému byl přiřazen kód U07 z kapitoly XXII. Kódy pro speciální účely.

⁴³ Podrobněji v publikaci *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2013* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2013-ajtghnb5q2>).

⁴⁴ Podrobněji v publikaci *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2018* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2018>).

Od 1. 1. 2021 došlo opět k výraznější aktualizaci MKN-10 (a v jejím důsledku k přechodu na novou verzi softwaru IRIS), kterou se upravila některá konkrétní pravidla pro výběr základní příčiny⁴⁵ a byly zavedeny tři nové stavy související s onemocněním covid-19, jež ve stupni detailu příčin smrti v této analýze ale nejsou diferencovány (U089 Onemocnění covid-19 v osobní anamnéze a U099 Stav následující po covid-19, které nemohou být základní příčinou smrti, a U109 Multisystémový zánětlivý syndrom související s onemocněním covid-19, který může být vybrán jako základní příčina smrti – zemřelí na tuto příčinu jsou uvedeni v tabulkách společně s úmrtími na covid-19), a upraveny vazby kódů pro covid s jinými onemocněními. Nejvýraznější změnu s dopadem na statistiku příčin smrti vyvolalo nově zavedené pravidlo o nemožnosti určení srdeční zástavy s úspěšnou resuscitací (I460) a nespecifikované srdeční zástavy (I469) jako základní příčiny smrti, což přispělo ke snížení počtu úmrtí na příčiny z kapitoly nemoci oběhové soustavy (v letech 2018–2020 dosahoval počet úmrtí na tyto srdeční zástavy okolo 900 případů ročně). Na základě tzv. bridge-coding studie provedené ČSÚ téměř dvě třetiny těchto případů nově spadají do kapitoly XVIII. Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde (Rkódy) a zbytek do různých kapitol včetně jiných příčin ze skupiny nemocí oběhové soustavy⁴⁶.

Z pohledu základního třídění příčin smrti do kapitol desáté revize Mezinárodní klasifikace nemocí (tab. 5.6) zemřelo v roce 2021 nejvíce osob, a to 47,9 tisíce (tj. 34,2 % všech úmrtí), na některou z nemocí oběhové soustavy, přitom největší zastoupení mezi nimi měly ischemické nemoci srdeční (21,9 tisíce, tj. 15,6 % všech úmrtí), dále cévní nemoci mozku (5,1 %) a selhání srdce (4,7 %). Druhou příčku mezi kapitolami příčin obsadily novotvary, které způsobily 27,7 tisíce případů smrti (19,8 %), z nich nejpočetnějším byl zhoubný novotvar průdušnice, průdušky a plíce (4,9 tisíce, tj. 3,5 % všech úmrtí). Na třetí pozici se umístila skupina příčin smrti označená jako „Kódy pro speciální účely“, která byla v Česku naplněna jen covidem-19 (včetně multisystémového zánětlivého syndromu souvisejícího s onemocněním covid-19, U10)⁴⁷; zemřelo na něj 25,5 tisíce osob (18,2 %). V dalším pořadí podleli obyvatelé Česka v roce 2021 nemocem a stavům z těchto skupin onemocnění (podle kapitol MKN): 4. nemoci dýchací soustavy (7,7 tisíce úmrtí; 5,5 %), 5. nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (6,1 tisíce; 4,4 %), reprezentované z 84 % onemocněním diabetes mellitus, 6. nemoci trávicí soustavy (5,4 tisíce; 3,8 %), 7. vnější příčiny (5,3 tisíce; 3,8 %) a 8. nemoci nervové soustavy (4,0 tisíce; 2,8 %).

Při odhlédnutí od covidu-19, jenž ve statistice figuruje až od roku 2020, bylo seřazení prvních tří kapitol příčin smrti podle četností úmrtí po celou dekádu 2012–2021 stejné. Na dalších místech největších změn v pořadí doznaly nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (podpořeno i metodickými změnami), které se z 6. místa v roce 2012 přesunuly na (bez covidu-19) čtvrté v roce 2021. V posledních dvou letech naopak oslabilo postavení vnějších příčin úmrtí, které v období 2012 až 2019 zaujímaly 4. příčku, v roce 2020 (při odhlédnutí od covidu-19) pátou a v roce 2021 až šestou, když je početně těsně překonaly nemoci trávicí soustavy.

Ačkoli celkový počet zemřelých v roce 2021 vzrostl meziročně o 8,2 % (10,6 tisíce), nárůst úmrtí na covid-19 byl mezi roky 2020 a 2021 o 141,5 % (tj. o 14,9 tisíce zemřelých). Ke zvýšení absolutních počtů úmrtí (tab. 5.6a) došlo ze sledovaných skupin také u nemocí trávicí soustavy, o 5,4 % (pravidelný nárůst od roku 2017), a u nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek, o 3,3 % (nárůst počtů po většinu roků dekády). U ostatních analyzovaných skupin příčin smrti došlo naopak v roce 2021 k meziročnímu poklesu počtu úmrtí, nejvýraznější byl u nemocí oběhové soustavy a dýchací soustavy, a to shodně o 6,7 % (vývoj počtu úmrtí během let 2012–2021 byl v obou skupinách nevyrovnaný).

⁴⁵ Například modifikační pravidlo, že v případě více stavů ve vazbě jsou preferovány stavy co nejnižší v části I Listu o prohlídce zemřelého (dříve byly preferovány stavy na co nejvyšším řádku) – tato změna zasáhla do mnoha diagnóz z různých kapitol a to oběma směry.

⁴⁶ Podle nového pravidla se má na listu o prohlídce zemřelého jako základní příčina smrti hledat jiná vhodná diagnóza, ke které lze dle mechanismů výběru dojít, a pokud taková není uvedena, má se jako základní příčina smrti uvést R99 Jiné nepřesně určené a neurčené příčiny smrti.

⁴⁷ Kódy pro speciální účely (U kódy) zahrnují kromě nově zavedených kódů pro covid-19 i kód pro syndrom akutního respiračního selhání (SARS) a kódy pro rezistenci na některé léky, které ale nemohou být základní příčinou smrti.

Tab. 5.6a Zemřelí podle vybraných příčin smrti⁴⁸ – celkem, 2012 a 2016–2021

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	108 189	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	139 891
Novotvary (C00–D48)	27 683	27 806	27 852	28 266	28 869	28 716	27 717
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18–C21)	3 720	3 509	3 560	3 481	3 532	3 435	3 351
ZN slinivky břišní (C25)	1 885	2 078	2 084	2 159	2 266	2 327	2 343
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	5 596	5 333	5 463	5 275	5 334	5 304	4 898
ZN prostaty (C61)	3 038	3 106	2 992	2 993	3 183	3 234	3 213
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	2 692	4 521	4 497	5 137	5 160	5 897	6 091
Diabetes mellitus (E10–E14)	2 247	3 766	3 725	4 280	4 268	4 993	5 092
Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99)	962	1 410	1 733	1 674	1 822	2 023	1 996
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	770	1 217	1 536	1 486	1 594	1 749	1 684
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	2 522	3 156	3 269	3 636	3 719	4 184	3 986
Alzheimerova nemoc (G30)	1 220	1 748	1 864	2 098	2 182	2 601	2 294
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	53 046	47 611	49 346	48 792	47 393	51 299	47 873
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	26 893	23 748	24 387	23 291	22 336	23 353	21 866
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	6 514	4 673	4 707	3 989	3 793	3 642	3 392
Selhání srdce (I50)	4 480	4 557	5 123	5 499	5 477	6 728	6 543
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	10 669	8 795	8 504	7 985	7 419	7 552	7 112
Ateroskleróza (I70)	3 368	1 614	1 585	1 601	1 535	1 611	1 442
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	5 882	7 128	8 067	8 315	8 192	8 290	7 735
Zánět plic (pneumonie) (J12–J18)	2 484	2 778	3 274	3 400	3 451	3 796	3 552
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	4 491	4 512	4 769	4 926	5 023	5 087	5 362
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	5 856	5 511	5 608	5 845	5 685	5 633	5 300
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	822	720	689	736	720	666	598
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 658	1 318	1 397	1 352	1 191	1 224	1 221
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	-	-	10 539	25 455
Ostatní	5 055	6 095	6 302	6 329	6 499	7 621	8 376

Pozn.: K větším aktualizacím MKN-10 došlo v letech 2013, 2018 a 2021.

ZN = zhoubný novotvar

* Kód I22 Pokračující infarkt myokardu od roku 2018 nepoužíván pro základní příčinu smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Pořadí kapitol příčin smrti na prvních čtyřech příčkách (resp. prvních třech příčkách v předcovidových letech) bylo v uplynulé dekádě u mužů a žen většinou totožné, více či méně se však lišily jejich váhy (tab. 5.6b). Konkrétně v roce 2021 bylo u obou pohlaví poměrně vyrovnané zastoupení novotvarů na druhé pozici (20,5 % z úmrtí mužů a 19,0 % z úmrtí žen) a nemocí dýchací soustavy na čtvrtém místě (5,9 % úmrtí mužů vs. 5,1 % úmrtí žen), zatímco nemoci oběhové soustavy na první pozici pojal větší díl úmrtí mezi ženami než mezi muži (37,5 % versus 31,3 %) a třetí covid-19 naopak větší u mužů (20,0 % versus 16,3 % úmrtí žen). Pořadí kapitol příčin smrti na dalších pozicích se pro muže a ženy již odlišuje s tím, že seřazení v roce 2021 u mužů odpovídalo situaci mužů v celém období 2012–2021 (s výjimkou roků 2012 a 2014 a prohození pořadí u nemocí dýchací soustavy a vnějších příčin), u žen se v čase měnilo více. Pro muže převážily vnější příčiny úmrtí (4,9 % všech úmrtí mužů; 5. místo) a nemoci trávicí soustavy (4,3 %; 6. místo) nad nemocemi endokrinními, výživy a přeměny látek (4,0 %; 7. místo) a nemocemi nervové soustavy (2,3 %; 8. místo). Pro ženy najdeme v roce 2021 na páté pozici nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (4,8 % všech úmrtí žen), dále pak 6. nemoci nervové soustavy (3,4 %), 7. nemoci trávicí soustavy (3,4 %) a 8. vnější příčiny (2,6 %) – s tímto seřazením většinou koresponduje situace v druhé polovině desetiletí, na jeho počátku měly u žen výraznější zastoupení vnější příčiny smrti a nemoci trávicí soustavy, slabší nemoci nervové soustavy i nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek.

⁴⁸ Podrobnější data o příčinách smrti lze najít v publikaci *Zemřelí podle zkráceného seznamu příčin smrti v ČR, krajích a okresech 2012–2021* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/zemreli-podle-zkraceneho-seznamu-pricin-smrti-v-cr-krajich-a-okresech-20122021>).

Tab. 5.6b Zemřelí podle vybraných příčin smrti – muži a ženy, 2012 a 2016–2021

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Muži celkem	54 550	54 880	56 442	57 273	57 339	66 599	73 522
Novotvary (C00–D48)	15 189	15 385	15 485	15 551	15 936	15 901	15 093
ZN tlustého střeva, konečnicku a řiti (C18–C21)	2 156	2 105	2 142	2 049	2 138	2 013	1 975
ZN slinivky břišní (C25)	981	1 058	1 078	1 070	1 124	1 181	1 183
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	3 845	3 618	3 639	3 404	3 481	3 421	3 080
ZN prostaty (C61)	1 360	1 421	1 372	1 372	1 443	1 524	1 427
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	1 223	1 995	2 025	2 307	2 386	2 679	2 932
Diabetes mellitus (E10–E14)	1 045	1 701	1 724	1 948	2 001	2 318	2 522
Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99)	424	591	686	685	740	816	775
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	272	447	548	550	573	623	549
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	1 192	1 432	1 408	1 535	1 626	1 759	1 701
Alzheimerova nemoc (G30)	446	635	641	689	791	892	734
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	24 179	22 257	22 840	22 925	22 328	24 289	22 977
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	12 886	11 787	11 882	11 690	11 197	11 845	11 308
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	3 670	2 693	2 673	2 353	2 259	2 270	2 143
Selhání srdce (I50)	2 076	2 095	2 315	2 483	2 514	3 083	2 997
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	4 339	3 707	3 633	3 443	3 218	3 356	3 105
Ateroskleróza (I70)	1 407	705	680	702	684	721	615
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	3 230	3 984	4 392	4 481	4 461	4 680	4 357
Zánět plic (pneumonie) (J12–J18)	1 241	1 455	1 675	1 705	1 787	2 081	1 947
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	2 487	2 552	2 734	2 831	2 886	2 969	3 135
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	4 060	3 667	3 809	3 890	3 809	3 795	3 592
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	632	540	515	551	552	506	456
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 380	1 060	1 108	1 102	949	1 009	966
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	-	-	5 938	14 668
Ostatní	2 566	3 017	3 063	3 068	3 167	3 773	4 292
Ženy celkem	53 639	52 870	55 001	55 647	55 023	62 690	66 369
Novotvary (C00–D48)	12 494	12 421	12 367	12 715	12 933	12 815	12 624
ZN tlustého střeva, konečnicku a řiti (C18–C21)	1 564	1 404	1 418	1 432	1 394	1 422	1 376
ZN slinivky břišní (C25)	904	1 020	1 006	1 089	1 142	1 146	1 160
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	1 751	1 715	1 824	1 871	1 853	1 883	1 818
ZN prsu (C50)	1 678	1 685	1 620	1 621	1 740	1 710	1 786
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	1 469	2 526	2 472	2 830	2 774	3 218	3 159
Diabetes mellitus (E10–E14)	1 202	2 065	2 001	2 332	2 267	2 675	2 570
Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99)	538	819	1 047	989	1 082	1 207	1 221
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	498	770	988	936	1 021	1 126	1 135
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	1 330	1 724	1 861	2 101	2 093	2 425	2 285
Alzheimerova nemoc (G30)	774	1 113	1 223	1 409	1 391	1 709	1 560
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	28 867	25 354	26 506	25 867	25 065	27 010	24 896
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	14 007	11 961	12 505	11 601	11 139	11 508	10 558
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	2 844	1 980	2 034	1 636	1 534	1 372	1 249
Selhání srdce (I50)	2 404	2 462	2 808	3 016	2 963	3 645	3 546
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	6 330	5 088	4 871	4 542	4 201	4 196	4 007
Ateroskleróza (I70)	1 961	909	905	899	851	890	827
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	2 652	3 144	3 675	3 834	3 731	3 610	3 378
Zánět plic (pneumonie) (J12–J18)	1 243	1 323	1 599	1 695	1 664	1 715	1 605
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	2 004	1 960	2 035	2 095	2 137	2 118	2 227
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	1 796	1 844	1 799	1 955	1 876	1 838	1 708
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	190	180	174	185	168	160	142
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	278	258	289	250	242	215	255
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	-	-	4 601	10 787
Ostatní	2 489	3 078	3 239	3 261	3 332	3 848	4 084

Poznámky k tabulce viz tab. 5.6a.

**Tab. 5.7 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných příčin smrti
(na 100 000 obyvatel), 2012 a 2016–2021**

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Muži celkem	1 658,8	1 533,9	1 543,3	1 519,8	1 493,2	1 718,8	1 873,8
Novotvary (C00–D48)	403,8	378,3	374,4	367,0	370,4	363,8	346,4
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18–C21)	58,5	53,6	53,2	49,5	50,7	47,2	46,0
ZN slinivky břišní (C25)	24,8	25,2	24,3	23,9	24,6	25,6	26,0
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	94,8	82,1	82,8	74,7	75,6	73,4	66,2
ZN prostaty (C61)	44,8	41,6	39,8	37,8	39,7	40,0	38,0
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	37,5	59,1	58,8	64,1	65,1	70,5	76,5
Diabetes mellitus (E10–E14)	30,8	50,3	49,1	52,9	53,9	60,3	64,7
Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99)	14,8	19,4	23,1	21,9	22,7	24,0	23,0
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	11,4	16,3	20,3	19,2	19,4	20,1	18,7
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	36,3	41,2	40,3	42,5	45,1	46,7	44,7
Alzheimerova nemoc (G30)	16,8	21,2	21,2	21,5	25,5	26,3	22,1
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	833,0	691,2	689,2	668,3	636,8	682,5	648,7
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	445,3	370,6	362,4	344,4	321,7	336,8	323,8
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	107,8	71,7	69,7	58,2	55,5	54,1	49,8
Selhání srdce (I50)	70,6	66,1	69,8	73,3	72,5	87,6	86,5
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	157,2	116,7	111,5	100,4	92,0	93,7	86,0
Ateroskleróza (I70)	52,9	22,2	21,4	21,9	20,8	21,0	18,3
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	104,4	116,3	126,9	123,9	120,4	123,6	112,6
Zánět plic (pneumonie) (J12–J18)	44,7	47,7	53,9	51,9	53,6	60,1	53,9
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	60,5	59,8	61,3	62,5	62,8	64,0	65,9
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	94,6	85,0	86,4	87,4	86,2	83,9	79,5
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	12,5	10,7	10,3	11,0	10,9	9,9	9,2
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	28,5	21,7	22,2	22,1	19,0	20,4	19,7
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	-	-	160,8	365,2
Ostatní	73,8	83,7	83,0	82,0	83,8	99,0	111,2
Ženy celkem	1 089,3	981,7	1 001,0	993,3	963,8	1 084,3	1 138,3
Novotvary (C00–D48)	235,5	219,3	215,0	217,6	217,8	213,2	209,1
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18–C21)	29,8	25,0	24,8	24,7	23,6	23,8	22,8
ZN slinivky břišní (C25)	17,1	17,9	17,4	18,5	19,1	18,8	19,0
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33–C34)	32,2	29,6	31,0	31,5	30,7	30,7	29,4
ZN prsu (C50)	31,4	30,1	28,5	28,1	29,6	29,0	30,1
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	29,1	46,9	44,6	50,5	48,3	55,3	53,9
Diabetes mellitus (E10–E14)	23,7	38,2	35,9	41,3	39,3	45,7	43,6
Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99)	11,5	15,9	19,9	18,3	19,6	21,6	21,8
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	10,8	15,0	18,8	17,3	18,5	20,2	20,3
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	25,7	31,6	33,2	37,1	36,2	41,5	39,0
Alzheimerova nemoc (G30)	15,2	20,5	22,0	25,0	24,2	29,4	26,8
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	609,9	482,8	493,6	471,4	447,9	476,6	437,5
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	299,7	229,9	234,8	213,0	200,1	204,7	187,1
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	58,5	36,6	36,9	29,2	26,7	23,5	21,3
Selhání srdce (I50)	51,1	46,9	52,6	55,0	53,3	64,5	62,5
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	131,0	95,8	89,9	81,7	74,4	72,9	69,6
Ateroskleróza (I70)	43,2	17,8	17,2	16,8	15,5	15,9	14,8
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	53,7	58,4	66,6	68,0	64,9	61,7	57,3
Zánět plic (pneumonie) (J12–J18)	26,2	25,6	29,7	31,0	29,8	29,9	27,9
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	39,1	35,5	36,3	36,7	37,0	36,3	38,1
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	35,2	34,3	33,1	35,5	33,5	32,4	30,4
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	3,6	3,3	3,2	3,4	3,1	2,9	2,6
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	5,2	4,7	5,3	4,6	4,4	3,9	4,8
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	-	-	78,5	180,4
Ostatní	49,5	57,0	58,7	58,3	58,6	67,2	70,7

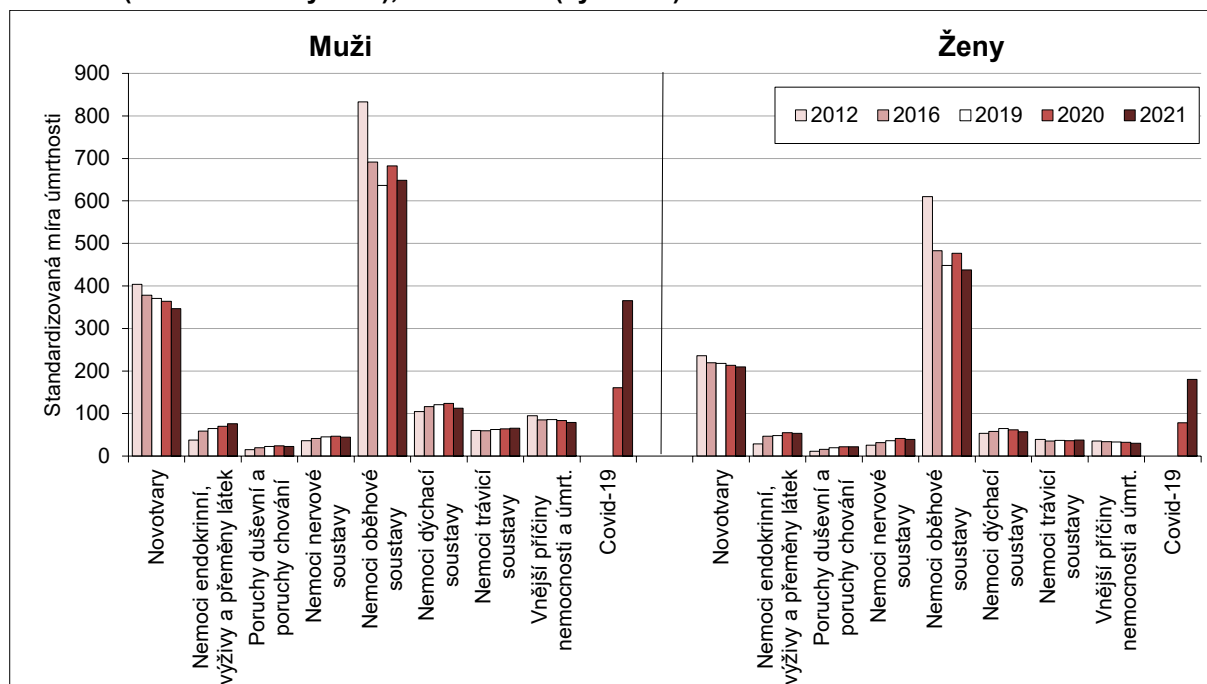
Pozn.: Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013
(zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>). Další poznámky viz tab. 5.6a.

Standardizované míry úmrtnosti na jednotlivé příčiny smrti umožňují oproti absolutním počtům zemřelých metodicky čistší srovnání úrovně úmrtnosti, a to v čase, místně i mezi pohlavími, neboť očišťují úmrtnost od vlivu věkového složení. V roce 2021 se pohledem tohoto ukazatele (tab. 5.7) skupiny příčin smrti v mužské i ženské části populace seřadily stejně jako podle absolutního počtu zemřelých až na dvě výjimky v mužské populaci. Dle standardizovaných měr úmrtnosti byl u mužů covid-19 po nemocech oběhové soustavy hned druhou nejčastější příčinou smrti (podle absolutních počtů byl třetí), novotvary až třetí, a nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek zaujaly šesté místo (podle absolutních počtů zemřelých byly sedmé) a naopak až sedmá nejvyšší byla úmrtnost mužů na nemoci trávicí soustavy⁴⁹.

Porovnáme-li standardizované míry úmrtnosti mužů a žen, ve všech nejčastějších skupinách příčin smrti dosahují vyšších hodnot u mužů. Skupinami příčin smrti, které se vyznačují nejvyšší mužskou nadúmrtností, jsou z těch více četných hlavně vnější příčiny (index míry úmrtnosti mužů k míře úmrtnosti žen 2,61 v roce 2021), covid-19 (2,02) a nemoci dýchací soustavy (1,97), přičemž vyšší mužská míra úmrtnosti na ně existuje dlouhodobě (v případě covidu-19 po oba dva roky jeho výskytu). Na opačné straně, s nízkým indexem mužské nadúmrtnosti, najdeme nemoci nervové soustavy (s indexem 1,15 v roce 2021), respektive skupinu Alzheimerova nemoc a jiné demence, na něž v roce 2021 měly vyšší úmrtnost ženy (a dlouhodobě je úmrtnost na ně mezi pohlavími vyrovnaná, v absolutních počtech pak ženy vedou).

Obr. 5.6 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2012–2021 (výběr let)

Pozn.: Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013 (zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

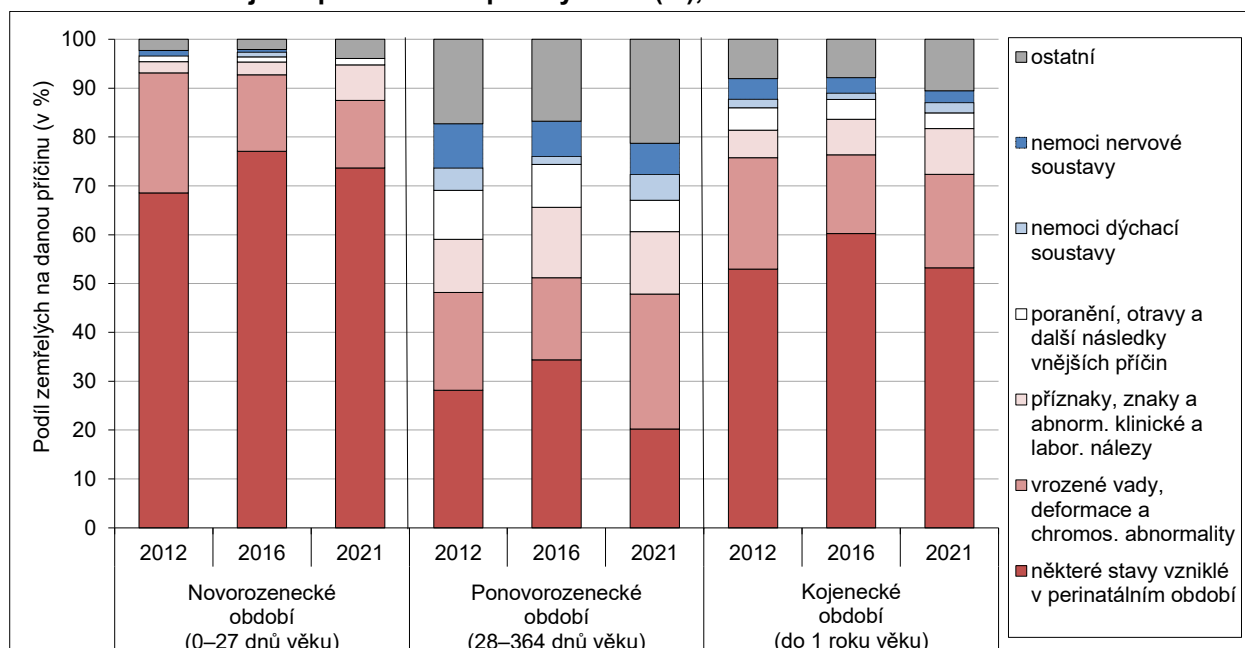
Standardizované míry úmrtnosti na jednotlivé skupiny příčin smrti (kapitoly MKN-10) se mezi roky 2020 a 2021 vyvíjely podobně jako absolutní počty. Přestože celková standardizovaná míra úmrtnosti se meziročně zvýšila (tab. 5.7), u většiny příčin smrti došlo u mužů i žen ke snížení měr úmrtnosti (případně stagnaci). Relativně nejvýraznější pokles standardizovaných měr nastal u nemocí oběhové soustavy (o 33,8 % u mužů a 39,0 % u žen), novotvarů (o 17,4 % u mužů a 4,1 % u žen) a nemocí dýchací soustavy (muži o 11,0 %, ženy o 4,4 %). Nárůst celkové míry úmrtnosti mezi roky 2020 a 2021 byl tažen hlavně zvýšením úmrtnosti na covid-19 (u mužů o 204,5 %, u žen o 101,9 %), výrazně menší nárůst nastal u nemocí trávicí soustavy

⁴⁹ Stejnou odlišnost v seřazení skupin příčin smrti mezi absolutními počty úmrtí a mírami úmrtnosti evidujeme u mužů u nemocí endokrinních, výživy a přeměny a nemocí trávicí soustavy již od roku 2018.

(o 1,9 % u mužů a o 1,8 % u žen). U mužů vzrostla také úmrtnost na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (meziročně o 6,0 %). Z hlediska vývoje celého desetiletí, respektive při porovnání krajních roků 2012 a 2021 čísla ukazují, že ani rok 2021 nevychýlil dlouhodobější trendy, které charakterizuje pokles úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy, novotvary a vnější příčiny (v obou případech mírnější než na nemoci oběhové soustavy), nepravidelný vývoj míry úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy, stagnace úmrtnosti v případě nemoci trávicí soustavy a nárůst úmrtnosti u nemocí nervové soustavy a zejména pak v případě nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek.

Úmrtí dětí do jednoho roku věku jsou z hlediska příčin smrti specifickou skupinou – 53,3 % úmrtí kojenců v roce 2021, absolutně 131, mělo příčinu smrti spadající do kapitoly MKN-10 nazvanou „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“. Nadpoloviční většina kojeneckých úmrtí připadá na příčinu z této kapitoly dlouhodobě a také zastoupení dalších kapitol příčin smrti bývá u kojenců v čase poměrně stabilní. Druhé nejčastější jsou „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“, které v roce 2021 pojal 19,1 % (tj. 47) úmrtí dětí do jednoho roku, třetí „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy“ zapříčinily 9,3 % (tj. 23) úmrtí kojenců (převahu v této skupině příčin mívá syndrom náhlé smrti dítěte). V případě novorozeneckého období (první čtyři týdny života) je zastoupení skupiny „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ ještě vyšší, v roce 2021 měly na svědomí 73,7 % (112) úmrtí novorozenců. Naopak v ponovorozeneckém období už bývají podíly prvních tří nejčtenějších skupin příčin úmrtí vyrovnanější – v roce 2021 na „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ zemřelo 20,2 %, tj. 19 dětí ve věku 28–364 dnů, na „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ 27,7 %, tj. 26 takto starých dětí, a na „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy“ zemřelo 12,8 % (tj. 12) kojenců starších čtyř týdnů. Covid-19 byl jako základní příčina smrti v roce 2021 určen u 4 zemřelých do jednoho roku věku.

Obr. 5.7 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti (%), 2012–2021

Místo úmrtí

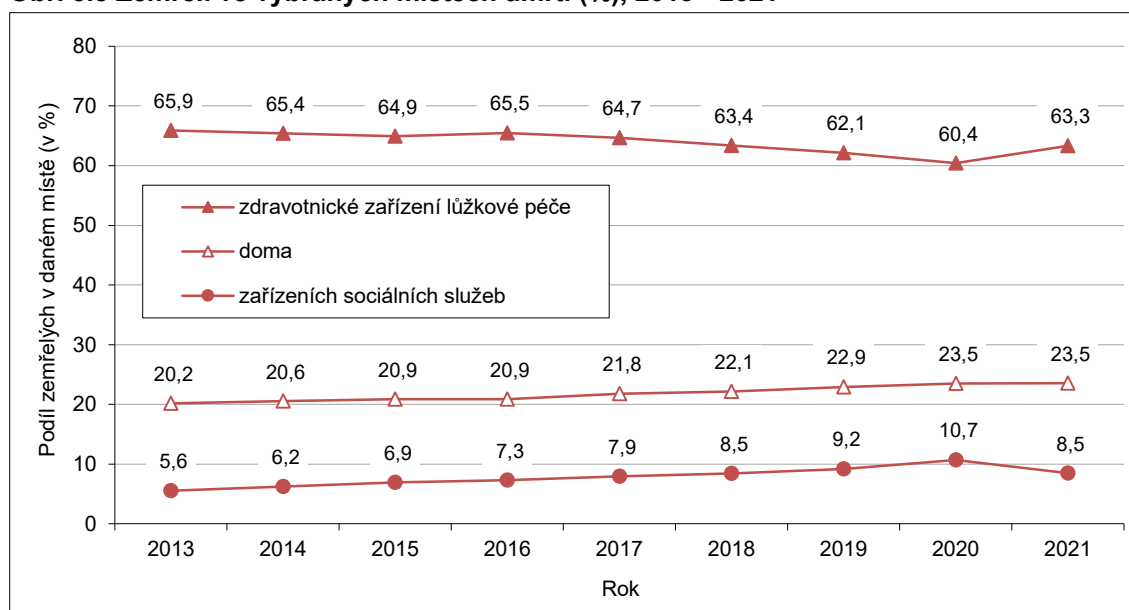
Místem, kde se v Česku nejčastěji umírá, jsou dlouhodobě zdravotnická zařízení lůžkové péče – v roce 2021 v nich došlo k 88 575 úmrtím (tj. 63,3 % všech úmrtí). Dále jde o domov (32 912 úmrtí, tj. 23,5 %) a na třetí pozici o zařízení sociálních služeb (11 845, tj. 8,5 %). Zastoupení jednotlivých míst úmrtí se však částečně diferencuje podle věku či pohlaví zemřelých (tab. 5.8). Zdravotnická zařízení lůžkové péče jsou sice nejčastějším místem úmrtí v celém věkovém spektru zemřelých, avšak u dětí, kde mají převahu nejméně výraznější, je jejich zastoupení o tři čtvrtiny vyšší než u zemřelých ve věku 15–39 let, kde je naopak nejnižší (v roce 2021 v nemocnicích 67,2 % úmrtí dětí do 15 let vs. 38,3 % u 15–39letých). Domov bývá druhým nejčastějším místem úmrtí rovněž ve všech věkových kategoriích, nejméně výrazněji je přitom zastoupen

u lidí středního věku (z 32,6 % u úmrtí osob ve věkové skupině 40–59 let), naopak relativně nejméně (v jedné pětině) u dětí mladších 15 let a u 80 a víceletých seniorů. Zařízení sociálních služeb nabývá na významu přirozeně až u seniorských a hlavně starších seniorských věkových skupin (v roce 2021 zde z 80letých a starších skonalo 15,2 %). K úmrtím na ulicích a jiných veřejných místech či „jinde“ dochází pravidelně relativně nejvíce u mladých dospělých – ve věku 15–39 let zde v roce 2021 zemřelo 24,0 % (v celé populaci byl tento podíl jen 2,1 %) a u této věkové skupiny, stejně jako u 40–59letých, tak šlo o třetí nejčastější místo úmrtí. Z hlediska pohlaví platí, že u mužů je častější než u žen úmrtí doma (24,9 % versus 22,0 % v roce 2021) a na veřejném místě či jinde (3,3 % versus 0,9 %), u žen naopak v zařízeních sociálních služeb (12,6 % úmrtí žen a 4,7 % úmrtí mužů v roce 2021).

Tab. 5.8 Zemřelí podle místa úmrtí, 2021

Místo úmrtí	Věková skupina					Pohlaví		Celkem
	0–14	15–39	40–59	60–79	80 a více	muži	ženy	
Celkem	406	1 983	12 256	65 470	59 776	73 522	66 369	139 891
Doma	82	558	3 995	16 090	12 187	18 341	14 571	32 912
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	273	760	6 498	43 963	37 081	47 175	41 400	88 575
Jiné zdravotnické zařízení	6	10	81	487	526	571	539	1 110
Na ulici, veřejném místě	11	302	587	666	148	1 394	320	1 714
Při převozu	5	19	108	382	171	439	246	685
Zařízení sociálních služeb	2	16	117	2 606	9 104	3 468	8 377	11 845
Jinde	6	173	458	507	139	1 016	267	1 283
Nezjištěno	21	145	412	769	420	1 118	649	1 767
v %								
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Doma	20,2	28,1	32,6	24,6	20,4	24,9	22,0	23,5
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	67,2	38,3	53,0	67,1	62,0	64,2	62,4	63,3
Jiné zdravotnické zařízení	1,5	0,5	0,7	0,7	0,9	0,8	0,8	0,8
Na ulici, veřejném místě	2,7	15,2	4,8	1,0	0,2	1,9	0,5	1,2
Při převozu	1,2	1,0	0,9	0,6	0,3	0,6	0,4	0,5
Zařízení sociálních služeb	0,5	0,8	1,0	4,0	15,2	4,7	12,6	8,5
Jinde	1,5	8,7	3,7	0,8	0,2	1,4	0,4	0,9
Nezjištěno	5,2	7,3	3,4	1,2	0,7	1,5	1,0	1,3

Obr. 5.8 Zemřelí ve vybraných místech úmrtí (%), 2013*–2021

* Číselník místa úmrtí je v současné podobě platný od roku 2013.

Rok 2021 přinesl změnu ve vývoji zastoupení prvních třech míst úmrtí v čase (který je možné pozorovat od roku 2013, kdy statistika v této podobě místo úmrtí sleduje) – nepokračoval (velmi) mírný, ale konzistentní, nárůst podílu úmrtí doma (meziročně stagnoval) a zastavil se od roku 2016 pravidelný pokles podílu úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, který naopak meziročně vzrostl (o 2,9 p. b.). V zařízeních sociálních služeb zemřelo v roce 2021, i přes celkový nárůst počtu úmrtí, absolutně méně osob (o téměř 2 tisíce) a snížil se tak (o 2,2 p. b.) podíl úmrtí v tomto místě, který od roku 2013 neustále vzrůstal. K nárůstu podílu úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče došlo mezi roky 2020 a 2021 u všech dospělých věkových skupin a u mužů i žen, pokles podílu úmrtí v zařízeních sociálních služeb byl nejmarkantnější u osob 80letých a starších (o 2,9 p. b., z podílu 18,1 % na 15,2 %). Podíl zemřelých, kteří skonali doma, byl u mužů meziročně mírně nižší (posun z 25,7 % na 24,9 %), u žen naopak vyšší (z 21,1 % růst na 22,0 %).

Zemřelí s migračním původem

Ze všech zemřelých v roce 2021 představovali obyvatelé ČR s cizím státním občanstvím 1,1 % (absolutně 1 575 úmrtí), přičemž jejich podíl na všech úmrtích v průběhu posledního desetiletí (s výjimkou roku 2013) mírně stoupal⁵⁰ a stejně tak rostoucí byl i jejich počet (krom let 2013 a 2016). Nejčetněji byla během let 2012–2021 zastoupena úmrtí Slováků s výjimkou roku 2013 a 2016, kdy v Česku zemřelo více Poláků, v roce 2016 i Ukrajinců. V roce 2021 činil podíl Slováků na úmrtích cizích státních občanů 24,4 %, druhých Ukrajinců 18,5 % a třetích Poláků 10,1 %.

Tab. 5.9 Zemřelí podle státního občanství*, 2012 a 2016–2021

Státní občanství	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Zemřelí cizí státní občané	561	627	835	956	985	1 189	1 575
- podíl na všech zemřelých (%)	0,52	0,58	0,75	0,85	0,88	0,92	1,13
Česko	107 628	107 123	110 608	111 964	111 377	128 100	138 316
Slovensko	123	95	187	244	260	321	385
Ukrajina	77	110	129	170	155	198	292
Polsko	92	129	126	149	145	145	159
Rusko	35	58	68	59	59	71	106
Vietnam	31	23	42	39	39	65	103

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

Tab. 5.10 Zemřelí podle státu narození*, 2012 a 2016–2021

Stát narození	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Zemřelí s cizím státem narození	5 177	6 001	6 650	6 798	8 560	8 054	9 076
- podíl na všech zemřelých (%)	4,79	5,57	5,97	6,02	7,62	6,23	6,49
Česko	103 012	101 749	104 793	106 122	103 802	121 235	130 815
Slovensko	3 250	3 781	4 171	4 328	5 686	5 187	5 901
Ukrajina	561	658	729	755	833	833	910
Polsko	323	375	353	395	462	443	423
Rumunsko	166	224	263	243	331	291	308
Německo	121	141	160	166	183	190	207

* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2021.

V roce 2021 zemřelo 9 076 obyvatel Česka, kteří se narodili v jiném státě, což zahrnuje 6,5 % všech úmrtí. Od roku 2012, od kdy je stát narození ve statistice zemřelých sledován, to byl druhý nejvyšší podíl (po roce 2019 s 7,6 % úmrtí osob narozených v cizině následoval meziroční pokles), oproti roku 2012 vyšší o 1,7 p. b. Jednoznačně nejčastějším cizím státem, kde se zesnulí obyvatelé Česka narodili, bylo po celé uvedené období Slovensko⁵¹ se zastoupením na úrovni necelých dvou třetin (65,0 % v roce 2021). Na druhém místě pak šlo o zemřelé osoby narozené na Ukrajině a na třetím místě o zemřelé narozené v Polsku.

⁵⁰ Výraznější nárůst mezi roky 2016 a 2017, zvláště zemřelých slovenského státního občanství, nastal do jisté míry i díky zavedení kontroly adresy pobytu (a občanství) s využitím administrativních datových zdrojů.

⁵¹ Výraznější nárůst počtu zemřelých narozených na Slovensku pro rok 2019 částečně odráží zavedení nové metodické kontroly dat.

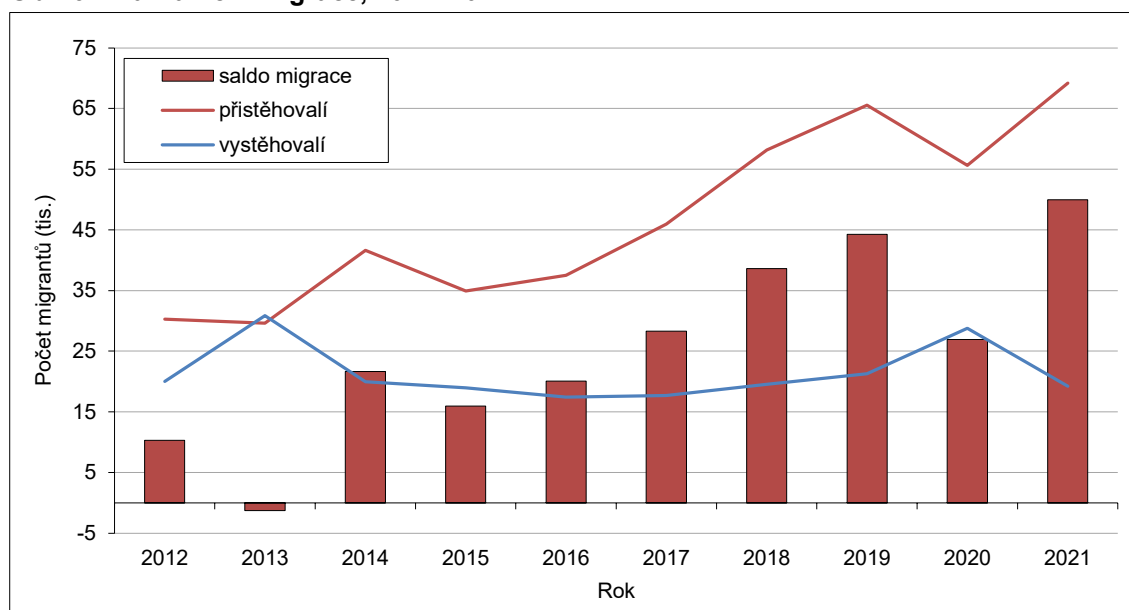

6 Migrace

Zahraníční migrace měla v roce 2021 kladnou bilanci ve výši 50,0 tisíce osob, nejvyšší za poslední desetiletí. Počet přistěhovaných dosáhl 69,2 tisíce osob, opačným směrem z České republiky do zahraničí odešlo (či jim byl ukončen pobyt⁵² v ČR) 19,2 tisíce osob. Z pohledu státního občanství migrujících osob nadále v saldu zahraniční migrace výrazně převažovali občané Ukrajiny (28,4 tisíce). Druhou nejpočetnější skupinu představovali v roce 2021 občané Ruska (2,7 tisíce), třetí občané Slovenska (1,9 tisíce). V rámci vnitřní migrace bylo evidováno celkem 248,1 tisíce stěhování mezi obcemi ČR, nejvíce za posledních pět let.

V roce 2021 se do České republiky přistěhovalo celkem 69 201 osob, o 13,5 tisíce více než o rok dříve, a pokračoval tak rostoucí trend počtu osob přicházejících k nám ze zahraničí pozorovaný v letech 2016–2019. Nižší počet imigrantů zaznamenaný v roce 2020, který tento trend přerušil, z velké části souvisel s protiepidemickými opatřeními, která byla zavedena hned na jaře toho roku⁵³. Počet přistěhovaných byl v roce 2021 nejvyšší za posledních třináct let, když údaj z roku 2019 (65,6 tisíce)⁵⁴ převýšil o 3,6 tisíce. Pro srovnání, nejméně přistěhovaných v rámci sledovaného desetiletí 2012–2021 bylo zaznamenáno v roce 2013, a to 29,6 tisíce. Počet osob, u kterých v průběhu roku 2021 došlo naopak k ukončení registrovaného pobytu v České republice, činil 19 232. Šlo o číslo srovnatelné s průměrem za poslední desetiletí při odhlédnutí od let 2013 a 2020, kdy byly počty evidovaných vystěhovaných dočasně vyšší (30,9 tisíce resp. 28,7 tisíce)⁵⁵. Meziročně tak počet vystěhovaných v roce 2021 poklesl, a to o 9,5 tisíce.

Obr. 6.1 Zahraníční migrace, 2012–2021

⁵² Údaje o stěhování přebírá Český statistický úřad ze dvou informačních systémů spravovaných Ministerstvem vnitra. Zdrojem dat o stěhování českých občanů je Informační systém evidence obyvatel (ISEO), pro data o stěhování cizích státních občanů pak Cizinecký informační systém (CIS). Pouze na počátku (zde analyzované) poslední dekadý – v první polovině roku 2012 – byla data o stěhování přebírána výhradně z ISEO.

⁵³ V roce 2020 počet přistěhovaných meziročně klesl o 9,9 tisíce, resp. o 15 %. Nejvýraznější pokles nastal v březnu a dubnu, kdy byly možnosti přeshraničního pohybu omezeny přímo legislativně.

⁵⁴ Druhá nejvyšší hodnota pro poslední desetiletí. Vyšší počet přistěhovaných do ČR než v roce 2019 byl od jejího vzniku v roce 1993 zaznamenán pouze v letech 2006–2008.

⁵⁵ V obou uvedených letech byla statistika vystěhovaných ovlivněna administrativními zásahy v CIS. V roce 2020 (a v menším rozsahu i roku 2021) šlo primárně o důsledek implementace novelizace zákona o pobytu cizinců (zákonem č. 176/2019 Sb., č. 255/2019 Sb. a č. 277/2019 Sb.), která upravila platnost potvrzení o přechodném pobytu na území ČR na dobu 10 let. Docházelo tak k ukončení pobytu osob, které získaly povolení k přechodnému pobytu před více než 10 lety, a nyní jim již nový průkaz vydán nebyl. Z pohledu statistiky jsou přitom veškeré osoby, které přestanou figurovat v CIS, považovány za osoby vystěhované, i když k reálnému vystěhování mohlo dojít dříve (bez odhlášení), popřípadě k pohybu nedošlo vůbec (cizinec se o prodloužení povolení sice nepřihlásil, ale zůstal na území ČR).

Saldo zahraniční migrace v roce 2021 dosáhlo 49 969 osob a bylo nejvyšší za poslední desetiletí, resp. od roku 2009. Stejně jako v případě přistěhovalých tak po ročním přerušení (pokles salda migrace v roce 2020 o 17,3 tisíce na 26,9 tisíce) pokračoval rostoucí trend z let 2016–2019. Přírůstek obyvatel migrací v roce 2021 byl 1,8násobně vyšší než o pět let dříve v roce 2016 (a více než dvojnásobný oproti roku 2012). Pouze jedenkrát v rámci období let 2012–2021, a to v roce 2013, bylo registrováno saldo zahraničního stěhování v záporné hodnotě (–1,3 tisíce), v ostatních letech bylo minimálně 10tisícové (roku 2012), resp. 15tisícové.

Ve směru zahraniční migrace jak do, tak i z republiky, pravidelně převažují muži. V roce 2021 bylo mužů mezi přistěhovalými 59,8 % a mezi vystěhovalými 63,4 %, což byl v obou případech podíl v rámci posledního desetiletí mírně nadprůměrný (průměr 58,1 % u přistěhovalých a 59,1 % u vystěhovalých). Výsledné 50tisícové saldo zahraniční migrace tvořilo 29,2 tisíce mužů (58,5 %; průměr za období 2012–2021 činil 57,3 %) a 20,8 tisíce žen (41,5 %). Podíl mužů v saldu zahraniční migrace je v čase více variabilní než v dílčích proudech migrace. O rok dříve, v roce 2020, se snížil až těsně pod hranici 50 %, a to v důsledku nebývale vysokého zastoupení mužů u vystěhovalých, vyrovnaný byl poměr mužů a žen v saldu zahraniční migrace i v roce 2012 (podíl mužů 50,1 %). Oproti tomu v letech 2017–2019 tvořili muži v saldu 60–62 % (s maximem v roce 2019). V roce 2013 se specificky saldo zahraničního stěhování podle pohlaví diverzifikovalo – bilance stěhování mužů skončila tehdy v záporných hodnotách, zatímco bilance stěhování žen v kladných.

Tab. 6.1 Zahraniční migrace podle pohlaví, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Přistěhovalí	30 298	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661	69 201
v tom: muži	17 054	20 817	26 839	34 621	39 904	32 914	41 414
ženy	13 244	16 686	19 118	23 527	25 667	22 747	27 787
Podíl (%) mužů	56,3	55,5	58,4	59,5	60,9	59,1	59,8
Vystěhovalí	20 005	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734	19 232
v tom: muži	11 901	9 417	9 964	11 201	12 348	19 484	12 198
ženy	8 104	8 022	7 720	8 318	8 953	9 250	7 034
Podíl (%) mužů	59,5	54,0	56,3	57,4	58,0	67,8	63,4
Saldo zahraničního stěhování	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969
v tom: muži	5 153	11 400	16 875	23 420	27 556	13 430	29 216
ženy	5 140	8 664	11 398	15 209	16 714	13 497	20 753
Podíl (%) mužů	50,1	56,8	59,7	60,6	62,2	49,9	58,5
Objem zahraničního stěhování	50 303	54 942	63 641	77 667	86 872	84 395	88 433

Věkové složení migrantů

Z pohledu věkového složení (v pětiletých věkových skupinách) do České republiky každoročně přicházely ze zahraničí nejčastěji osoby ve věku 25–29 let (11,8 tisíce v roce 2021, resp. 17,1 % z úhrnu). Další dvě nejpočetnější skupiny naplňovali imigranti ve věku 20–24 let a 30–34 let (tab. 6.2). Od roku 2018 přitom druhou nejpočetnější skupinu představovaly osoby 30–34leté (10,4 tisíce v roce 2021) a zároveň rostla váha skupiny 35–39letých přistěhovalých (čtvrtá nejčetněji zastoupená věková skupina), naopak zastoupení skupiny 20–24 se mírně snižovalo. Osoby ve věku 20–39 let tvořily společně pravidelně více než polovinu (52–60 %) všech přistěhovalých (v roce 2021 šlo absolutně o 32,0 tisíce osob, tj. 57 % přistěhovalých). Celá skupina osob produktivního věku mezi 15 a 65 lety pak zahrnovala 82–90 % všech imigrantů, nejvyšší byl jejich podíl právě v roce 2021.

Naopak v rámci celého posledního desetiletí bylo v roce 2021 mezi imigranty relativně nejméně dětí mladších 15 let, a to 8,0 % přistěhovalých (v ostatních letech to bylo 8,7 až 15,7 %). V absolutním počtu bylo dětí do 15 let věku s nově registrovaným pobytem v Česku v roce 2021 celkem 5 519, což byl třetí nejvyšší počet ve sledovaném období (nejvíce 0–14letých, 6 200, přišlo do ČR v roce 2019). Senioři ve věku 65 a více let představují mezi přistěhovalými tradičně velmi malou skupinu v řádu 1–2 % a nejvíce tomu bylo i

v roce 2021 (1,7 % celku). I když absolutní počet přistěhovalých tohoto věku byl historicky⁵⁶ vůbec nejvyšší, stále se jednalo o číslo na úrovni jednoho tisíce osob (1 148 v roce 2021).

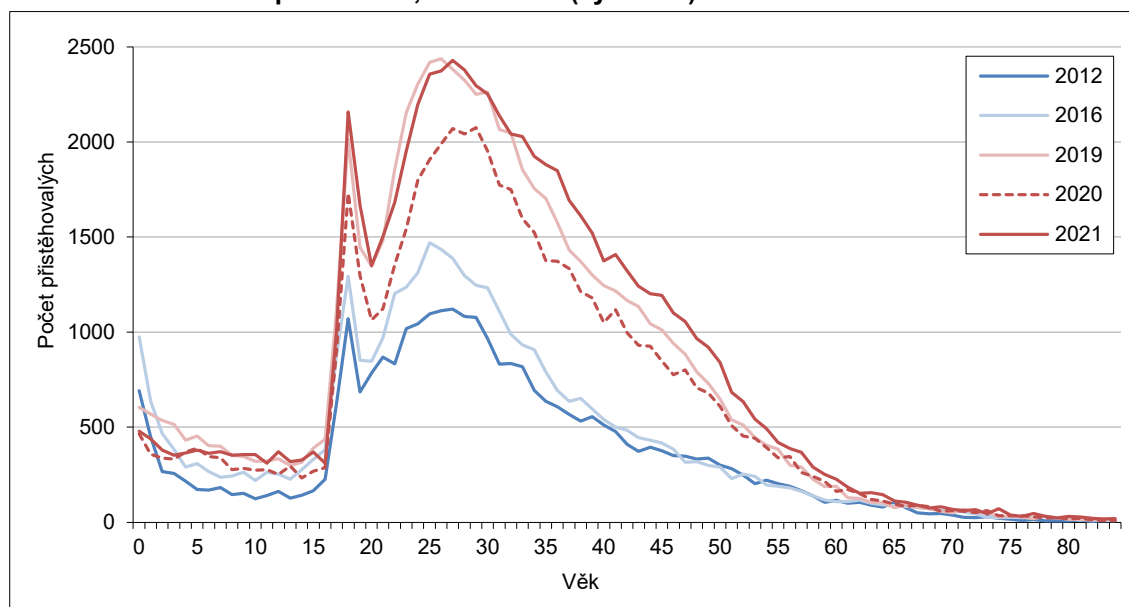
Tab. 6.2 Přistěhovalí podle věku, 2012 a 2016–2021

Věková skupina	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	30 298	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661	69 201
v tom: 0–14	3 399	5 309	5 191	5 389	6 200	4 827	5 519
15–19	2 777	3 738	4 086	4 635	5 410	4 492	5 518
20–24	4 549	5 567	6 956	8 724	9 145	6 881	8 684
25–29	5 488	6 838	8 660	11 086	11 810	10 087	11 832
30–34	4 146	5 170	6 670	8 856	9 983	8 597	10 388
35–39	2 901	3 368	4 632	6 240	7 384	6 477	8 555
40–44	2 165	2 399	3 466	4 857	5 807	5 018	6 548
45–49	1 744	1 733	2 467	3 495	4 359	3 814	5 236
50–54	1 255	1 211	1 459	2 198	2 548	2 405	3 193
55–59	801	788	931	1 151	1 388	1 402	1 716
60–64	492	527	558	653	653	719	864
65–69	323	385	400	375	375	409	463
70–79	196	338	348	376	390	413	482
80+	62	132	133	113	119	120	203
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	11,2	14,2	11,3	9,3	9,5	8,7	8,0
15–64	86,9	83,6	86,8	89,2	89,2	89,6	90,4
65+	1,9	2,3	1,9	1,5	1,3	1,7	1,7
Průměrný věk přistěhovalých ¹⁾	30,5	29,1	30,1	30,9	31,1	32,0	32,5

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty v daném roce.

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů přistěhovalých podle věku.

Obr. 6.2 Přistěhovalí podle věku, 2012–2021 (výběr let)

V detailní věkové struktuře přistěhovalých se ukazuje, že kromě vrcholu ve věkové skupině 25–29 let má rozložení přistěhovalých ještě jeden lokální vrchol, a to ve věku kolem 18 let (obr. 6.2). Ten s velkou pravděpodobností odráží příchod studentů ze zahraničí na české vysoké školy (důvod přistěhování se však

⁵⁶ Uvažováno období od roku 2001, kdy statistika obyvatelstva nově zahrnuje osoby nejen s trvalým, ale i dlouhodobým (či určitým krátkodobým) pobytem.

nesleduje). Z vývoje v čase je pak zřejmé, že nárůst počtu přistěhovalých mezi lety 2012 a 2019 se projevoval zejména v mladším a středním produktivním věku. V absolutních počtech v každém věku v intervalu 22–35 let došlo během těchto sedmi let k navýšení počtu přistěhovalých o 1,0–1,3 tisíce, v relativním vyjádření jejich počet vzrostl na více než dvojnásobek jak ve věcích 22–35 let, resp. v širším rozmezí až do věku 53 let, tak i ve věku 2–15 let. V roce 2020 pak došlo k meziročnímu poklesu přistěhovalých ve všech věcích po věk 55 let, ovšem dočasně, neboť počty přistěhovalých v roce 2021 byly v jednotlivých věcích opět velmi blízké počtům z roku 2019 či ještě vyšší. Absolutně nejvíce přibýlo v roce 2021 imigrantů ve věku 35–39 let (o 1,2 tisíce oproti roku 2019), z pohledu intenzity růstu byl nejvyšší (více jak pětinový) nárůst přistěhovalých mezi roky 2019 a 2021 zaznamenán ve věku od 45 let výše. Průměrný věk přistěhovalých tak dosáhl 32,5 roku a byl historicky nejvyšší (pro srovnání průměrně nejmladší, 28,4letí, byli v posledním desetiletí přistěhovalí v roce 2015).

Také osoby vystěhovalé z ČR do zahraničí jsou z pohledu věkového složení silně koncentrovány do skupiny produktivního věku. Mezi osoby 15–64leté patřilo každoročně 85–91 % vystěhovalých, nejvyšší podíl měli právě v roce 2021. Z pohledu pětiletých věkových skupin šlo v roce 2021 ponejvíce o osoby ve věku 35–39 (2,7 tisíce; resp. 14,0 % z úhrnu) a 40–44 let (2,6 tisíce; 13,4 %), následované skupinami 25–29 (2,4 tisíce) a 30–34 let (2,3 tisíce). O rok dříve, v roce 2020 (i v letech 2012 a 2013), patřily mezi nejčetnější věkové skupiny 25–29 až 35–39 let (v roce 2020 společně se 36% podílem) a v letech 2014–2019 šlo o emigranty ve věku 20–24, 25–29 a 30–34 let (společně tvořili 38–43 % všech vystěhovalých).

Tab. 6.3 Vystěhovalí podle věku, 2012 a 2016–2021

Věková skupina	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	20 005	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734	19 232
v tom: 0–14	1 645	2 039	1 863	1 705	1 959	1 329	972
15–19	641	1 307	912	998	961	1 000	601
20–24	1 871	2 351	2 337	2 754	3 015	2 841	1 916
25–29	3 464	2 274	2 373	2 775	3 286	3 312	2 372
30–34	3 052	2 156	2 313	2 741	2 963	3 417	2 325
35–39	2 524	1 880	2 041	2 285	2 499	3 541	2 690
40–44	1 984	1 594	1 649	1 881	2 025	3 017	2 578
45–49	1 584	1 189	1 244	1 380	1 558	2 722	1 846
50–54	1 427	860	994	975	1 023	2 449	1 330
55–59	942	693	747	808	822	2 022	1 073
60–64	477	454	527	540	530	1 405	767
65–69	207	274	308	310	306	792	395
70–79	139	261	278	280	268	694	270
80+	48	107	98	87	86	193	97
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	8,2	11,7	10,5	8,7	9,2	4,6	5,1
15–64	89,8	84,6	85,6	87,8	87,7	89,5	91,0
65+	2,0	3,7	3,9	3,5	3,1	5,8	4,0
Průměrný věk vystěhovalých ¹⁾	35,0	33,2	34,3	34,3	33,9	39,6	38,2

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty v daném roce.

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů vystěhovalých podle věku.

Počty vystěhovalých mezi roky 2020 a 2021 ve všech sledovaných věkových skupinách (viz tab. 6.3) poklesly, avšak meziroční srovnání je ovlivněno poměrně specifickou strukturou vystěhovalých v roce 2020⁵⁷. Porovnáme-li počty vystěhovalých v roce 2021 s rokem 2019, pak u všech věkových skupin nad

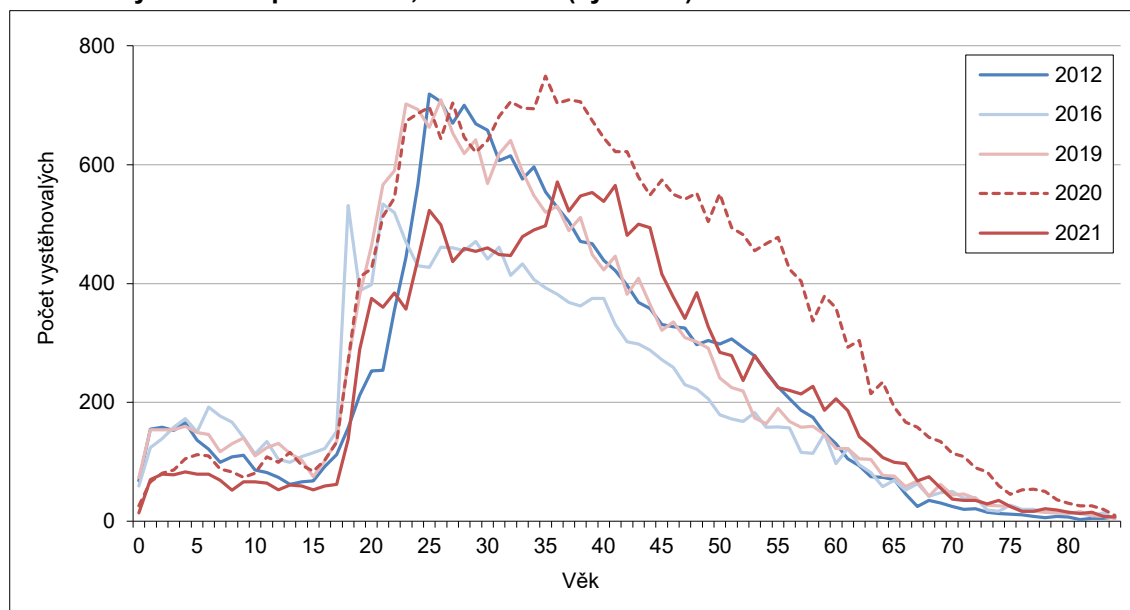
⁵⁷ Společně s posunem vrcholu ve věkovém rozložení emigrantů (ze skupiny 25–29 na 35–39 let) došlo v roce 2020 k výraznému navýšení jejich počtu ve starších věkových skupinách, kdy počty vystěhovalých ve věku 50–59, 60–69, 70–79 i 80+ let se meziročně více než zdvojnásobily. V pozadí stála mj. implementace novely zákona o pobytu cizinců, v jejímž důsledku byly ukončovány pobyty občanům EU, jejichž povolení k přechodnému pobytu trvalo více než 10 let, tedy věkově spíše starším. Naopak vystěhovalých mladších 15 let věku v roce 2020 meziročně ubylo, což mohlo souviset s omezením možnosti migračního pohybu v době pandemie onemocnění covid-19.

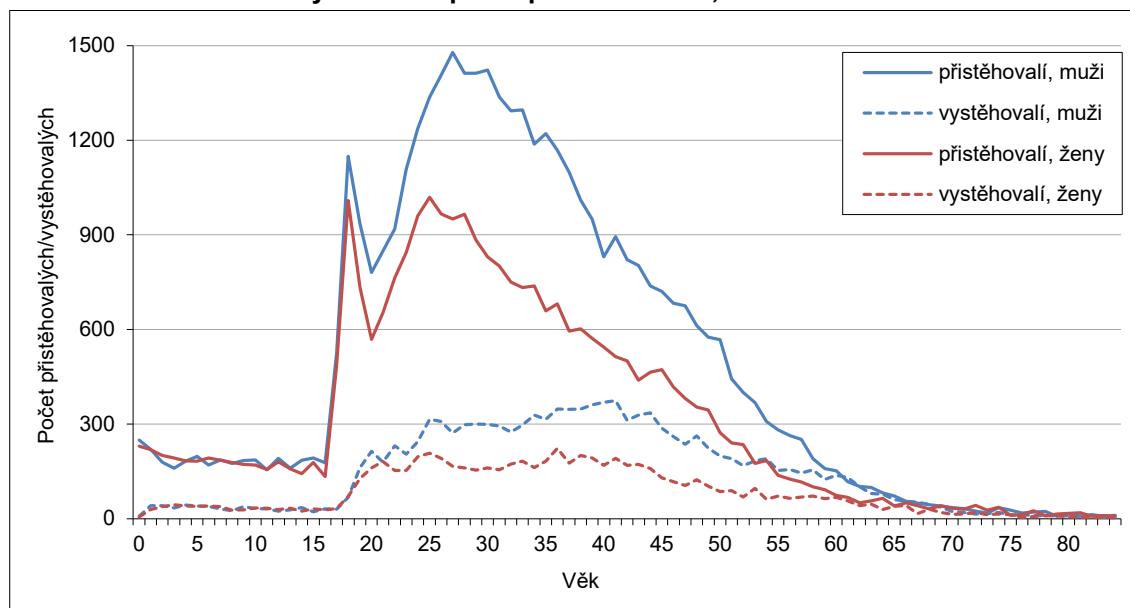
35 let věku došlo naopak k navýšení počtu emigrantů. Nejvýrazněji mezi roky 2019 a 2021 vzrostl počet vystěhovaných šedesátníků (o 39 %) a padesátníků (o 30 %)⁵⁸, zároveň se v tomto proudu migrace zvýšila váha seniorů (z 3,1 % v roce 2019 na 4,0 % v roce 2021). Nemálo vyšší byl oproti údajům z let 2012–2019 i průměrný věk vystěhovaných, který dosáhl 38,2 let (ve srovnání s rokem 2020 byl naopak o 1,4 roku nižší).

Podíl dětské složky u vystěhovaných sice v roce 2021 ve srovnání s rokem 2020 mírně vzrostl (ze 4,6 % na 5,1 %), oproti předcházejícím letům, kdy dosahoval 8–12 %, však zůstal nízký. V absolutním počtu bylo mezi vystěhovanými v roce 2021 necelý 1 tisíc dětí do 15 let věku, nejméně za posledních deset let. V detailním pohledu na jednotky věku (obr. 6.3) bylo věkové složení vystěhovaných osob v roce 2021 částečně odlišné od období před pandemií (resp. v porovnání s průměrem z let 2015–2019), když se vyznačovalo nižšími počty vystěhovaných osob mladších 35 let věku a naopak spíše vyššími počty vystěhovaných osob starších.

Obr. 6.3 Vystěhovaní podle věku, 2012–2021 (výběr let)

Obr. 6.4 Přistěhovaní a vystěhovaní podle pohlaví a věku, 2021

⁵⁸ I v tomto srovnání mohla hrát roli implementace zákona o pobytu cizinců (která v roce 2019 ještě neprobíhala).

Věková struktura přistěhovaných, tak vystěhovaných, si je pro muže a ženy v základním profilu v podstatě podobná (obr. 6.4). Věkový profil přistěhovaných měl u obou pohlaví dva vrcholy (ve věku 18 let a pak v rozmezí intervalu 25–30 let) s tím rozdílem, že u žen byly obdobně vysoké, zatímco u mužů byl vrchol u 30. roku věku výrazně vyšší. Počty přistěhovaných mužů podstatně převyšovaly počty přistěhovaných žen zhruba od 25 let až do seniorského věku. Podobně tomu bylo u vystěhovaných, když absolutní počty migrantů jednotlivých pohlaví si byly v dětské a seniorské části populace poměrně podobné, kdežto v produktivním věku u mužů vyšší.

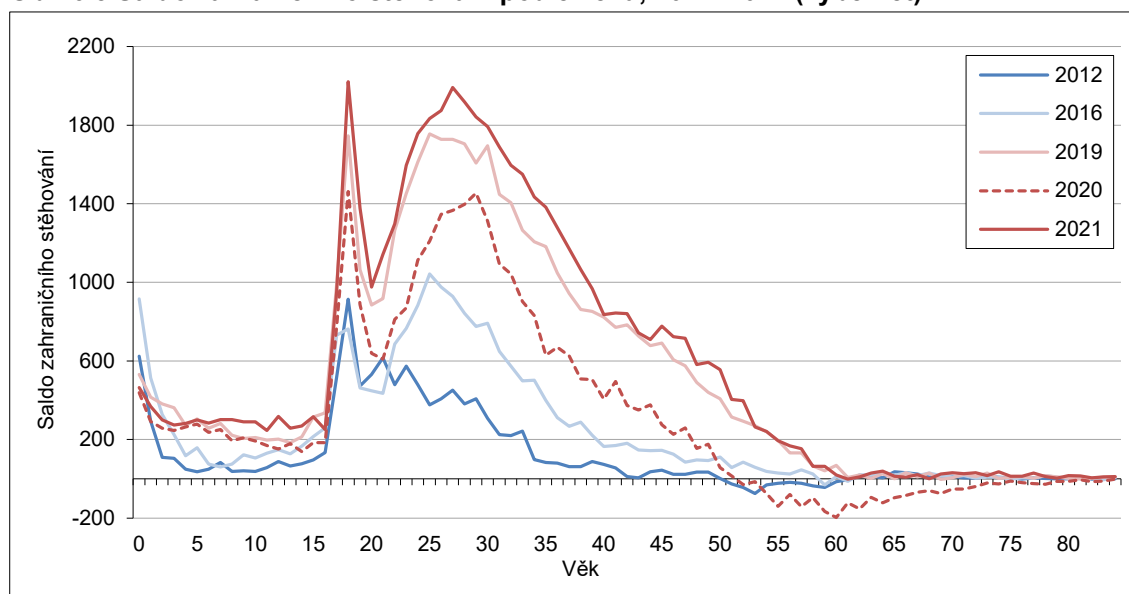
Na výsledném přírůstku zahraničním stěhování v roce 2021 ve výši 49 969 osob se stejně jako v letech předchozích nejvíce, z jedné poloviny, podílely věkové kategorie 25–29 (v roce 2021 z 19 %), 30–34 (16 %) a 20–24 let (14 %). Osob tohoto věku přibylo stěhování 24,3 tisíce (z toho 9,5 tisíce ve věku 25–29 let, 8,1 tisíce ve věku 30–34 let a 6,8 tisíce ve věku 20–24 let), což bylo nejvíce za poslední desetiletí (resp. od roku 2009) a o 2,6 tisíce více než v roce 2019. Rekordní přírůstky obyvatel zahraniční migrací (při srovnání jednotlivých let 2012–2021) přitom v roce 2021 zaznamenaly všechny věkové skupiny (uvedené v tab. 6.4) s jedinou výjimkou, kterou byla skupina 60–69letých, kterých stěhování nejvíce přibylo v roce 2014.

Tab. 6.4 Saldo zahraničního stěhování podle věku, 2012 a 2016–2021

Věková skupina	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969
v tom: 0–14	1 754	3 270	3 328	3 684	4 241	3 498	4 547
15–19	2 136	2 431	3 174	3 637	4 449	3 492	4 917
20–24	2 678	3 216	4 619	5 970	6 130	4 040	6 768
25–29	2 024	4 564	6 287	8 311	8 524	6 775	9 460
30–34	1 094	3 014	4 357	6 115	7 020	5 180	8 063
35–39	377	1 488	2 591	3 955	4 885	2 936	5 865
40–44	181	805	1 817	2 976	3 782	2 001	3 970
45–49	160	544	1 223	2 115	2 801	1 092	3 390
50–59	-313	446	649	1 566	2 091	-664	2 506
60–69	131	184	123	178	192	-1 069	165
70–79	57	77	70	96	122	-281	212
80+	14	25	35	26	33	-73	106
Hlavní věkové skupiny: 0–14	1 754	3 270	3 328	3 684	4 241	3 498	4 547
15–64	8 352	16 581	24 748	34 758	39 805	24 166	45 036
65+	187	213	197	187	224	-737	386

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty v daném roce.

Obr. 6.5 Saldo zahraničního stěhování podle věku, 2012–2021 (výběr let)

Zahranční migrace podle státního občanství migrantů

Skladba migrantů podle jejich státního občanství se v jednotlivých proudech migrace v čase výrazně neměnila⁵⁹ (tab. 6.5). Nejčetnější skupiny u přistěhovalých či vystěhovalých v celém sledovaném desetiletí pravidelně tvořili občané Ukrajiny, Slovenska, Ruska či Česka, příp. Vietnamu. Na předních dvou místech přitom dominovali, zejména v posledních letech, občané Ukrajiny a Slovenska (u vystěhovalých i Česka). Podíl Ukrajinců mezi všemi přistěhovalými postupně vzrostl z 15 % v roce 2016 až na 46 % v roce 2021, což představovalo absolutně 32,1 tisíce osob nově zaevidovaných Ukrajinců u nás (tab. 6.6). Dalších 10 % přistěhovalých tvořilo 7,0 tisíce Slováků. U vystěhovalých společně tato dvě občanství v roce 2021 zahrnovala 46 % celkového objemu⁶⁰, když Slováků s ukončeným pobytem bylo evidováno 5,1 tisíce (26 %) a občanů Ukrajiny 3,8 tisíce (20 %). Zastoupení migrantů s jiným občanstvím bylo výrazně nižší. U přistěhovalých byli v roce 2021 na třetím místě občané Ruska (5 %), na dalších pak občané Česka a Vietnamu. U vystěhovalých byli třetí nejpočetnější občané Česka (5 %)⁶¹, dále Ruska a Polska.

Tab. 6.5 Nejčetnější státní občanství zahraničních migrantů a jejich podíly mezi migranty, 2012–2021

Proud a pořadí	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Přistěhovalí - 1.	UA 20%	SK 18%	UA 22%	UA 29%	UA 35%	UA 38%	UA 46%
2.	SK 16%	UA 15%	SK 14%	SK 11%	SK 9%	SK 13%	SK 10%
3.	RU 11%	CZ 7%	RU 6%	RU 6%	RU 7%	RU 6%	RU 5%
4.	CZ 6%	RU 6%	CZ 5%	CZ 4%	CZ 3%	CZ 3%	CZ 3%
5.	VN 5%	VN 5%	VN 5%	VN 4%	RO 3%	RO 3%	VN 2%
Vystěhovalí - 1.	UA 39%	CZ 23%	CZ 18%	UA 18%	UA 21%	UA 18%	SK 26%
2.	CZ 17%	UA 14%	UA 15%	CZ 17%	CZ 18%	SK 15%	UA 20%
3.	VN 8%	RU 11%	SK 11%	RU 9%	RU 7%	CZ 7%	CZ 5%
4.	RU 8%	SK 8%	RU 9%	SK 7%	SK 6%	GB 7%	RU 5%
5.	SK 4%	VN 7%	VN 5%	VN 6%	VN 4%	PL 7%	PL 4%
Saldo stěhování - 1.	SK 38%	SK 26%	UA 27%	UA 34%	UA 41%	UA 59%	UA 57%
2.	RU 15%	UA 17%	SK 15%	SK 14%	SK 10%	SK 11%	RU 5%
3.	DE 10%	RO 8%	RO 6%	RO 5%	RU 6%	RU 8%	SK 4%
4.	US 7%	BG 6%	BG 5%	BG 5%	RO 5%	RO 5%	RO 2%
5.	BG 7%	HU 4%	RU 5%	RU 4%	BG 4%	HU 4%	VN 2%

Zkratky: BG - Bulharsko, CZ - Česko, DE - Německo, GB - Velká Británie, HU - Maďarsko, PL - Polsko, RO - Rumunsko, RU - Rusko, SK - Slovensko, UA - Ukrajina, US - Spojené státy, VN - Vietnam.

Výsledné saldo zahraniční migrace bylo v roce 2021 vůbec nejvyšší u občanů Ukrajiny, stejně jako v letech 2017–2020. Z celkového salda 50,0 tisíce osob připadlo na Ukrajince 28,4 tisíce. Jen za posledních pět let jejich saldo vzrostlo na více než osminásobek (v letech 2014–2016 bylo 2,2–4,0tisícové a v letech 2012 a 2013 záporné), meziročně se zvýšilo o 12,4 tisíce, oproti roku 2019 o 10,1 tisíce. Druhé nejvyšší bylo v roce 2021 saldo zahraničního stěhování u občanů Ruska (2,7 tisíce) a třetí u občanů Slovenska (1,9 tisíce), přičemž v předchozích dvou letech bylo jejich pořadí obrácené. V pozadí této změny bylo snížení salda migrace občanů Slovenska (ze 4,6 tisíce v roce 2019, resp. z úrovně 4,0–5,6 tisíce v letech 2012–2019, na 3,0 tisíce v roce 2020 a dále na 1,9 tisíce v roce 2021), vyvolané vyšším počtem vystěhovalých Slováků (pravděpodobně důsledek implementace novely zákona o pobytu cizinců z roku 2019). Saldo občanů Ruska oproti tomu zůstalo během posledních tří let poměrně stabilní (2,2–2,7 tisíce), nicméně vyšší než v předcházejících letech 2012–2018 (obvykle do 1,7 tisíce osob, pouze v roce 2013 záporné, naopak v roce

⁵⁹ Větší změny struktury byly dočasně sledovány v roce 2020 na straně vystěhovalých (a v důsledku toho částečně i v saldu migrace), kdy statistiku migrace ovlivnily administrativní zásahy vyvolané novelizací zákona o pobytu cizinců. Byl například zaznamenán nezvykle vysoký počet vystěhovalých občanů Slovenska (čímž se dočasně staly hned druhou nejpočetnější skupinou emigrantů), Velké Británie, Polska, Německa, Rakouska a Nizozemí, tedy občanů EU, kteří dominovali mezi ukončenými přechodnými pobyty trvajících více než 10 let.

⁶⁰ O rok dříve, v roce 2020, tvořili Ukrajinci a Slováci společně třetinu vystěhovalých, v přecházejících pěti letech se jejich podíl pohyboval kolem jedné čtvrtiny, v letech 2012 a 2013 činil dvě pětiny.

⁶¹ Před rokem 2020 představovali Češi obvykle hned první nebo druhou nejpočetnější skupinu vystěhovalých.

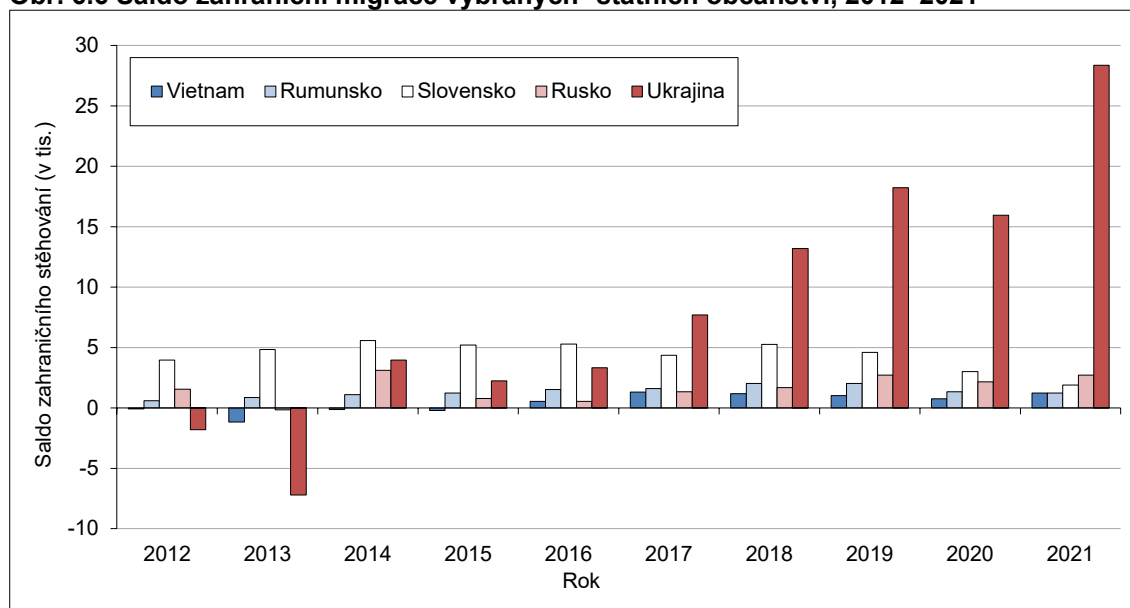
2014 až 3,1tisícové). Čtvrté nejvyšší saldo zaznamenali v roce 2021, resp. třetím rokem v řadě, občané Rumunska (1,0 tisíce) a první pěti tentokrát uzavírali občané Vietnamu (1,0 tisíce).

Tab. 6.6 Zahraniční migrace podle státního občanství*, 2012 a 2016–2021

Státní občanství	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Přistěhovalí	30 298	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661	69 201
z toho občanství: Ukrajina	5 919	5 778	10 340	16 747	22 812	21 071	32 146
Slovensko	4 825	6 706	6 328	6 671	5 795	7 222	7 001
Rusko	3 201	2 404	2 891	3 388	4 265	3 439	3 731
Česko	1 691	2 695	2 430	2 276	2 231	1 866	1 931
Vietnam	1 571	1 752	2 196	2 264	1 904	1 375	1 601
Polsko	576	740	779	955	810	992	906
Rumunsko	661	1 648	1 829	2 184	2 149	1 565	1 430
Vystěhovalí	20 005	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734	19 232
z toho občanství: Ukrajina	7 733	2 443	2 650	3 543	4 571	5 112	3 780
Slovensko	866	1 414	1 972	1 425	1 193	4 213	5 092
Rusko	1 635	1 867	1 545	1 705	1 538	1 268	1 010
Česko	3 331	3 998	3 256	3 271	3 825	1 968	1 012
Vietnam	1 663	1 211	880	1 089	881	618	358
Polsko	153	147	238	148	157	1 897	804
Rumunsko	54	121	227	166	125	224	186
Saldo zahraniční migrace	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969
z toho občanství: Ukrajina	-1 814	3 335	7 690	13 204	18 241	15 959	28 366
Slovensko	3 959	5 292	4 356	5 246	4 602	3 009	1 909
Rusko	1 566	537	1 346	1 683	2 727	2 171	2 721
Česko	-1 640	-1 303	-826	-995	-1 594	-102	919
Vietnam	-92	541	1 316	1 175	1 023	757	1 243
Polsko	423	593	541	807	653	-905	102
Rumunsko	607	1 527	1 602	2 018	2 024	1 341	1 244

* Vybraná občanství představují pět nejčetnějších skupin u přistěhovalých, vystěhovalých či v saldu migrace v roce 2021. Seřazeny dle objemu migrace v roce 2021.

Obr. 6.6 Saldo zahraniční migrace vybraných* státních občanství, 2012–2021

* Pět státních občanství s nejvyšším saldem zahraniční migrace v úhrnu za období let 2012–2021. Seřazeno podle výše salda v roce 2021.

Vnitřní migrace

Kromě zahraniční migrace sleduje demografická statistika také vnitřní migraci, respektive registrované změny obce bydliště v rámci území České republiky. Celkový objem takto definované vnitřní migrace se v roce 2021 meziročně zvýšil o 16,2 tisíce na 248 149 osob měnících obec svého bydliště, což byl objem mírně (o necelá 3 %) vyšší než průměr (241,8 tisíce) z let 2012–2019. V roce 2020 se dočasně objem vnitřní migrace snížil na 232,0 tisíce, tato nejnižší hodnota pro poslední desetiletí pravděpodobně odrážela dopad protiepidemických opatření⁶². Za posledních deset let nejvíce osob změnilo obec registrovaného pobytu v roce 2016, a to 250,7 tisíce.

Ve vnitřním stěhování na rozdíl od zahraničního mírně převažují ženy nad muži. Zastoupení žen na objemu vnitřního stěhování se v jednotlivých letech poslední dekády pohybovalo v rozmezí 51,7 až 53,8 %, nejnižší hodnota příslušela roku 2021. Změna obce pobytu v rámci České republiky byla zaznamenána u 128 203 žen (o 1 % méně než průměr z let 2012–2019) a u 119 946 mužů (o 6 % více než průměr z let 2012–2019).

Tab. 6.7 Vnitřní migrace podle pohlaví a věku, 2012 a 2016–2021

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem	232 828	250 722	246 070	247 414	242 679	231 989	248 149
Muži	109 219	117 033	114 414	116 537	114 264	111 158	119 946
Ženy	123 609	133 689	131 656	130 877	128 415	120 831	128 203
Věková skupina: 0–4	29 432	30 574	30 528	31 657	31 670	29 725	31 696
5–9	14 851	18 025	17 772	17 275	17 249	16 073	16 299
10–14	10 659	11 399	11 506	11 665	11 735	11 278	11 442
15–19	10 643	11 068	10 307	10 064	9 782	9 217	9 252
20–24	19 587	20 487	18 883	17 891	17 380	15 814	16 227
25–29	31 437	33 652	33 018	33 707	33 065	31 200	31 997
30–34	30 835	30 880	30 547	31 237	31 094	30 745	33 074
35–39	23 641	24 499	23 226	23 248	22 443	21 768	23 505
40–44	14 566	18 315	18 861	19 334	18 719	18 040	18 998
45–49	11 241	12 476	12 250	12 983	13 062	13 409	15 179
50–54	8 249	9 925	9 740	9 838	9 367	9 093	10 202
55–59	7 618	7 284	7 046	6 857	6 880	6 852	7 776
60–64	6 595	6 855	6 855	6 563	5 914	5 447	6 131
65–69	4 326	5 225	5 060	4 822	4 521	4 326	5 109
70–79	4 646	5 331	5 824	5 749	5 537	5 443	6 569
80+	4 502	4 727	4 647	4 524	4 261	3 559	4 693
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	23,6	23,9	24,3	24,5	25,0	24,6	24,0
15–64	70,6	70,0	69,4	69,4	69,1	69,7	69,5
65+	5,8	6,1	6,3	6,1	5,9	5,7	6,6
Průměrný věk migrantů ¹⁾	30,7	30,9	31,0	30,8	30,6	30,7	31,5

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty v daném roce.

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů migrantů podle věku.

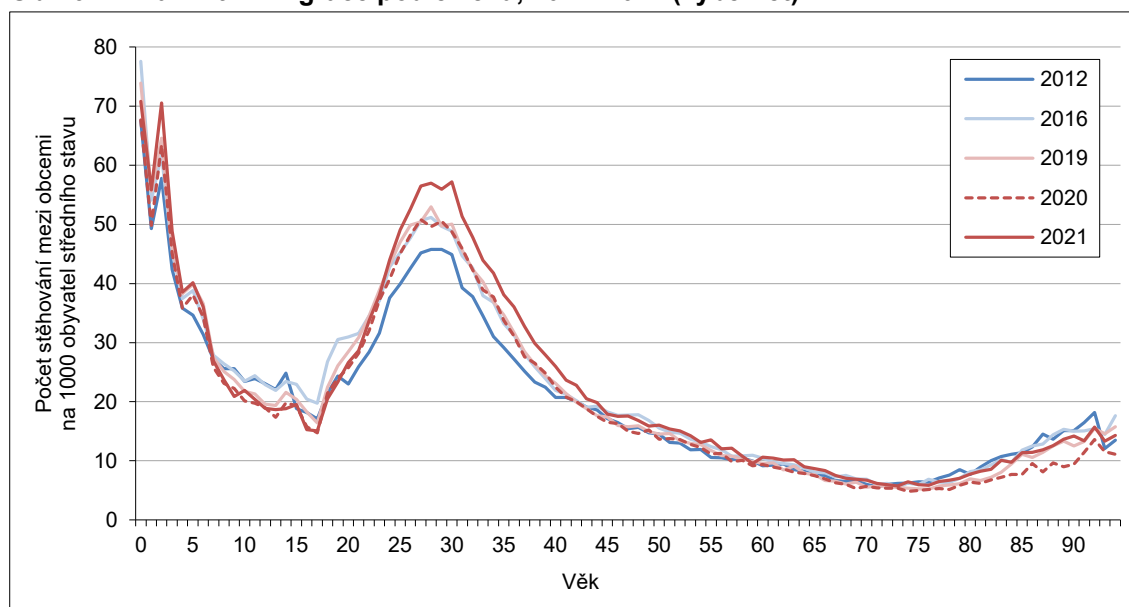
Z hlediska věku byla v uplynulém desetiletí až do roku 2020 v objemu vnitřní migrace každoročně nejpočetnější skupina osob ve věku 25–29 let. V roce 2021 poprvé připadlo maximum na věkovou skupinu 30–34, když obec bydliště změnilo celkem 33,1 tisíce obyvatel tohoto věku. Skupina 25–29letých (32,0 tisíce v 2021) se posunula na druhé místo a třetí nejčetnější zůstala nejmladší pětiletá věková skupina 0–4letých dětí (31,7 tisíce). Tyto tři věkové kategorie společně pravidelně zahrnovaly dvě pětiny stěhujících se po území České republiky (39,0 % v roce 2021). Z pohledu základních věkových skupin (0–14, 15–64 a 65+) se stabilně na objemu vnitřní migrace podílely z 23–25 % děti do 15 let věku, osoby produktivního věku pokrývaly 69–71 % a senioři ve věku 65 a více let zbylých 6–7 %.

⁶² V době omezeného pohybu, v březnu a v dubnu, bylo případů vnitřního stěhování meziročně až o třetinu méně.

Meziročně mezi lety 2020 a 2021 se počet stěhujících zvýšil ve všech (v tab. 6.7) sledovaných věkových skupinách, nejvýrazněji v nejstarší kategorii 80+ (o 32 %) a dále u 70–79letých (o 21 %). Ve skupinách nad 30 let byly počty stěhujících se v roce 2021 vyšší i ve srovnání s údaji z roku 2019 (nejvíce, o 19 %, u sedmdesátníků), zatímco v mladších skupinách se i přes meziroční navýšení hodnotám z roku 2019 nevyrovnaly. Průměrný věk stěhujících se uvnitř ČR, který se v letech 2012–2020 pohyboval v úzkém věkovém rozpětí od 30,6 až 31,0 let, se díky vyššímu přírůstku u osob starších věkových skupin v roce 2021 zvýšil až na 31,5 let.

Počet zaznamenaných případů vnitřního stěhování v jednotlivých věkových skupinách (a jeho meziroční vývoj) je ale v čase ovlivněn změnou věkové skladby populace (vyšší/nížejší absolutní počty stěhování mohou odrážet pouze příchod silnějších/slabších ročníků do dané věkové skupiny). Nicméně i míry vnitřní migrace podle věku, které absolutní počty vztahují ke střednímu stavu populace daného věku (a očisťují tak vývoj o změny věkového složení), ukazují, že meziroční nárůst případů vnitřního stěhování byl ve všech skupinách s výjimkou 15–19 let spjat i s vyšší mírou vnitřní migrace, která nejvýrazněji vzrostla právě v kategorii nejstarších 80+letých.

Obr. 6.7 Míra vnitřní migrace podle věku, 2012–2021 (výběr let)

Porovnání v čase (obr. 6.7) dále ukazuje, že věkový profil intenzity stěhování uvnitř ČR je poměrně stabilní. Nejčastější je stěhování hned u nejmladších dětí ve věku 0–2 roky (průměrně se jich v roce 2021 v každém z těchto věků stěhovalo 66 z tisíce a podobně tomu tak bylo i v předchozích letech). Poté intenzita migrace klesá až do věku okolo 16–17 let (v roce 2021 měnilo obec pobytu 15 z tisíce obyvatel tohoto věku) a následně opět roste směrem k druhému, oproti věku na počátku života o něco nižšímu, vrcholu přibližně mezi 25 a 30 roky věku. V roce 2021 připadlo úplně nejvíce případů vnitřního meziobecního stěhování na obyvatele ve věku 27–30 let, když se v každém z těchto věků průměrně přestěhovalo 57 osob z tisíce⁶³. Vysoká migrační aktivita v této věkové skupině je pravděpodobně spjata se stěhováním za prací po absolvování školy nebo se založením vlastní domácnosti. U třicátníků a starších mají míry vnitřní migrace s věkem klesající trend, když nejnižší míru migrace (cca 6 ‰) vykazují osoby okolo věku 75 let. U starších seniorů naopak intenzita změny pobytu opět mírně roste, což pravděpodobně souvisí se stěhováním do zařízení sociální péče, k rodině nebo do menšího obydlí.

⁶³ Vyšší hodnoty měř, zejména ve věku mezi 25 a 35 lety věku, mohly částečně odrážet také pokles početních stavů obyvatel po nasazení nových, obecně nižších, stavů vycházejících z výsledků sčítání 2021. V předchozích letech se toto lokální maximum pohybovalo na hodnotách 50–52 ‰.

Proudy vnitřní migrace

Z regionálního pohledu nejvyšší saldo vnitřního stěhování vykázala v úhrnu let 2012–2021 obec Králův Dvůr (2,2 tisíce) v okrese Beroun, dále Jesenice (1,9 tisíce) a Chýně (1,8 tisíce) z okresu Praha-západ a jako čtvrté Říčany (1,7 tisíce) v okrese Praha-východ⁶⁴. Na dalších místech (se saldem 1,2–1,0 tisíce za desetileté období) pak byly obce Nehvizdy, Mníšek pod Brdy, Milovice, Bašť a Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. První desítku (resp. jedenáctku) uzavíraly společně (se saldem 0,9 tisíce) Hostivice a Lysá nad Labem. Ve všech případech šlo tedy o obce geograficky blízké Praze, s dobrou dopravní dostupností hlavního města. Optikou relativních čísel – saldo vnitřního stěhování v přepočtu na tisíc obyvatel dané obce – byl v rámci této skupiny obcí přírůstek vnitřní migrací nejvyšší v Chýni (63 ‰), dále v Bašti a v Nehvizdech⁶⁵.

Vnitřním stěhování naopak v průběhu let 2012–2021 nejvíce ztratila (největší města, konkrétně Brno (-16,9 tisíce), Ostrava (-15,0 tisíce) a Praha (-8,3 tisíce). Poslední pěti doplňovaly Havířov (-6,8 tisíce) a Karviná (-5,6 tisíce). Předposlední pětice (se saldem minus 4,0–2,9 tisíce pro každé město) zahrnovala města Mladá Boleslav, Ústí nad Labem, Frýdek-Místek, Třebíč a Pardubice⁶⁶. V rámci uvedené desítky byl úbytek obyvatel vnitřní migrací v přepočtu na tisíc obyvatel největší v Karviné (-10 ‰ za desetileté období) a dále shodně v Havířově a Mladé Boleslavi (-9 ‰).

V průběhu samotného roku 2021 byl přírůstek obyvatel vnitřní migrací nejvyšší v obci Vysoký Újezd (231 osob) v okrese Beroun, dále v obci Milovice (222) v okrese Nymburk a Chýně (194) v okrese Praha-západ. Největší úbytek příslušel Praze (-2 642), Brnu (-2 301) a Ostravě (-2 019).

Z pohledu jednotlivých proudů stěhování z obce do obce v rámci České republiky byl v průběhu let 2012–2021 jednoznačně nejčetnější pohyb z Brna do Prahy (8,8 tisíce změn obce pobytu, z toho 1 072 v roce 2021), druhý nejsilnější byl proud obyvatel z Ostravy do Prahy (4,8 tisíce za deset let; 464, také 2. místo, v roce 2021) a třetí z Jirkova do Chomutova (4,4 tisíce za deset let; 305, 10. nejsilnější proud, v roce 2021). Tři až čtyři tisíce osob během let 2012–2021 pak měnilo bydliště v těchto směrech: z Prahy do Kladna (z toho 438 v roce 2021, 3. nejsilnější proud daného roku), z Chomutova do Jirkova, z Havířova do Ostravy, z Prahy do Jesenice, z Plzně do Prahy, z Kladna do Prahy a z Prahy do Říčan.

Tab. 6.8 Saldo a proudy vnitřního stěhování podle obcí, 2012–2021

Obce s nejvyšším saldem vnitřního stěhování	Obce s nejnižším saldem vnitřního stěhování	Nejsilnější proudy vnitřního stěhování (z – do)
Králův Dvůr 2 156	Brno -16 874	Brno – Praha 8 824
Jesenice 1 938	Ostrava -14 951	Ostrava – Praha 4 755
Chýně 1 845	Praha -8 300	Jirkov – Chomutov 4 392
Říčany 1 655	Havířov -6 757	Praha – Kladno 3 888
Nehvizdy 1 233	Karviná -5 557	Chomutov – Jirkov 3 690
Mníšek pod Brdy 1 170	Mladá Boleslav -4 042	Havířov – Ostrava 3 399
Milovice 1 130	Ústí nad Labem -3 344	Praha – Jesenice 3 265
Bašť 1 008	Frýdek-Místek -3 145	Plzeň – Praha 3 171
Brandýs n. L.-Stará Boleslav 1 001	Třebíč -3 020	Kladno – Praha 3 050
Hostivice a Lysá nad Labem 871	Pardubice -2 894	Praha – Říčany 3 005

⁶⁴ Králův Dvůr měl v obou dílčích pětiletých obdobích 2012–2016 a 2017–2021 druhé nejvyšší saldo vnitřního stěhování, zatímco Jesenice zaznamenávala přírůstky obyvatel vnitřní migrací spíše v období 2012–2016 (1. místo v této pětiletce) a naopak Chýně v období 2017–2021 (1. místo v druhé pětiletce). Říčany skončily v obou dvou pětiletých období třetí.

⁶⁵ V rámci všech obcí byla hrubá míra salda vnitřního stěhování za období let 2012–2021 nejvyšší pro Radkovu Lhotu (135 ‰) v okrese Přerov a Zlonín (99 ‰) v okrese Praha-východ, v absolutním počtu šlo o saldo čítající 270 resp. 613 osob za daných deset let.

⁶⁶ S výjimkou Prahy bylo ve všech jmenovaných obcích saldo vnitřní migrace záporné každoročně. Pro Prahu se saldo vnitřní migrace během posledního desetiletí třikrát dostalo do kladných hodnot, a to roku 2014 (0,6 tisíce), 2016 (2,3 tisíce) a 2017 (0,2 tisíce).

Vnitřní migrace podle státního občanství migrantů

Zhruba jednou desetinou se na vnitřním stěhování podílejí cizí státní příslušníci. V desetiletém období 2012–2021 se podíl cizinců v objemu vnitřního stěhování pohyboval v rozmezí 7,6–11,1 %, přičemž na počátku měl klesající tendenci a naopak v posledních čtyřech letech rostl. Stejný trend měl i samotný objem vnitřního stěhování připadající na cizince. V roce 2021 změnilo obec pobytu 27,5 tisíce cizích státních občanů, když jejich počet vzrostl čtvrtým rokem v řadě, zatímco v letech 2013–2017 kolísal kolem 19 tisíc a v roce 2012 byl jen mírně vyšší (21,9 tisíce).

Tab. 6.9 Vnitřní migrace podle státního občanství*, 2012 a 2016–2021

Státní občanství	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ČR	210 893	231 651	227 385	228 086	220 981	208 600	220 632
ostatní celkem	21 935	19 071	18 685	19 328	21 698	23 389	27 517
z toho: Ukrajina	8 292	4 930	4 746	5 314	6 316	8 127	10 242
Slovensko	2 382	3 355	3 242	3 161	3 174	2 966	3 477
Vietnam	5 156	4 104	3 888	3 705	4 120	3 124	3 240
Rusko	1 226	1 456	1 270	1 210	1 261	1 566	1 672
Mongolsko	531	625	648	702	871	828	968
Podíl cizinců na vnitřním stěhování (%)	9,4	7,6	7,6	7,8	8,9	10,1	11,1

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2021.

S výjimkou roku 2014 bylo každoročně nejvíce cizinců migrujících uvnitř republiky občany Ukrajiny (10,2 tisíce v roce 2021). Druhou nejpočetnější skupinou (v roce 2014 první) byli až do roku 2020 Vietnamci, v roce 2021 se však umístili až na třetí příče (3,2 tisíce), když více změn obce pobytu (3,5 tisíce v roce 2021) bylo evidováno u občanů Slovenska (v předchozích letech na třetím místě). Tyto tři skupiny cizinců, které zároveň představují celkově nejpočetnější cizince žijící na území Česka, tvořily 62 % všech případů vnitřní migrace cizinců, na počátku sledovaného desetiletí až 72 %. Čtvrtou nejsilnější skupinu migrujících cizinců v letech 2012–2021 každoročně představovali občané Ruska (1,7 tisíce v roce 2021), pátá příčka patřila obvykle občanům Mongolska (pouze v letech 2013 a 2015 občanům Německa).

Stejně jako v úhrnu veškerého vnitřního stěhování (všech obyvatel bez ohledu na státní občanství) byla u cizinců nejčetnější změna obce pobytu z Brna do Prahy (4,0 tisíce v letech 2012–2021). Na druhém místě byla u cizinců změna pobytu z Prahy do Kladna (1,4 tisíce) a dále pak na třetím a čtvrtém místě z Plzně do Prahy a z Prahy do Brna (každý proud s objemem 1,2 tisíce).

